

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

...

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1909

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

43 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Βύρων, καὶ ἡ Ἑλλάς ὑπὸ Δημ. Καυλαράνου	Σελ. 129
Τὸ Βόρειον Σέλας ὑπὸ Χ. Ἀγγίλου	» 152
Ἑλληνικὴ Ἀνοιξίς ὑπὸ Γεώργιου Χάουπτιν (μετάφρ. Γ. Σ.)	» 162
Τὸ γουναρικὸν ἀγγλικὸν διήγημα (μετάφρ. Χ.)	» 172
Χρονικά	» 186
Ἀναγνωστήριον: Ξένα περιοδικά.— Ἑλληνικά περιοδικά.— Βιβλιοκρισία	» 188

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὈΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 — ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ — 42

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ 1 ΔΡΑΧΜΗ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1899 ΥΠΟ Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Πρόεδρος Ι. ΛΟΘΑΣΑΚΗΣ, Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ, Αντιπρόεδρος Μ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
 Γ. ΠΑΙΠΑΤΗΣ, ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ, Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Α. ΜΑΤΣΙΣ
 Ε. ΡΩΜΑΝΟΣ, Γ. Σ. ΣΤΡΕΪΤ, Γραμματεὺς Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 10
 Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσᾶ 12

Ἐκαστὸν τεύχος χωριστὰ πωλεῖται δρ. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων 64, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας, Ἰούνιον—Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον—Σεπτέμβριον, ἐκδίδεται ἀνὰ ἓν τεύχος, ὥστε ἕκαστος ἐτήσιος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα τευχῶν, ἦτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου ἢ ἀποστέλλονται ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ διὰ συστημένων ἐπιστολῶν, ταχυδρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἐπιταγῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἀμερικής.

Οἱ συνδρομηταὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", λαμβάνουν δωρεὰν καὶ τὰ Ὠφέλιμα Βιβλία.

ΤΑ ΩΦΕΛΙΜΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τοῦ 1908 ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς βιβλία: ἀρ. 91-92 (διπλοῦν), Ὁ Καποδίστριας ὡς θεμελιωτὴς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Α. Βελέλη. — Ἀρ. 93, Τὸ Ἐμπόριον ὑπὸ Στ. Θεοχάρη. — Ἀρ. 94, Ἐθνικοὶ Ἐυεργεταὶ ὑπὸ Π. Κοινογιάννη. — Ἀρ. 95, Τὰ Λούτρα ὑπὸ Α. Λαμπρονοπούλου. — Ἀρ. 96, Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου.

Πρῶτον βιβλίον τοῦ 1909 (ἀρ. 97) ἐξεδόθη Ὁ Λαχανόκηπος ὑπὸ Σ. Χασιώτου. Δεύτερον (ἀρ. 98) ἐκδίδεται Χρονολογία τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας—Ἀρχαία Ἱστορία.

Η "ΜΕΛΕΤΗ", ΤΟΥ 1907 ΚΑΙ ΤΟΥ 1908

ἀποτελεῖ δύο τόμους, ἕκαστον ἐξ 640 σελίδων, πολυτελῶς δεδεμένους. Ἐκαστος: δραχ. 10 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 12 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Μόνον τὸ πολυτελὲς περιβάλημα δραχ. 2 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 2 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Ἀπηλλαγμένα ταχυδρομικῶν.

Ο ΒΥΡΩΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΣ *

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Ὅταν εἶχα ἀποδεχθῆ πρό τινων μηνῶν τὴν τιμητικὴν αἴτησιν νὰ ἐμιλήσω ἐνώπιον ὑμῶν, με τὸν φυσικὸν δισταγμὸν ἂν θὰ εὑρισκόνητι ἐνδιαφέρον νὰ εἶπω, δὲν ἐσκεπτόμην καὶ, ὅτι θὰ ὠμίλουν πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ Βύρωνος. Μὲ εἴλκυε [τότε] τὸ ἰσχυρὸν τάλαντον ἐνδὸς ἡμιαγνίστου, ἡ ἀλλὰ (μεγάλου Ἑλληνος ζωγράφου, περὶ τοῦ ὁποῦ γίνεται τῶρα πολὺς λόγος εἰς τὸν κόσμον: τοῦ Δομενίκου Θεοτοκοπούλου. Ἐπεθύμουν νὰ δώσω ἐνταῦθα νύξεις τινὰς περὶ τοῦ ἔργου του, τὸ ὁποῖον κρύπτεται ἀκόμη εἰς τὸ σκιδόφωσ παλαιῶν ἐκκλησιῶν καὶ μουσείων δυσπροσίτων. Ἡ σπάνις τῶν εἰκόνων, τῶν ὁποίων προβολὰς ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν, με ἠνάγκασε νὰ σκεφθῶ περὶ θέματος ἄλλου.

Τότε ἐνεθυμήθην, ὅτι ἐφέτος συμπληροῦται μία ἑκατονταετηρίς, ἡ ὁποία φρονῶ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος. Συμπληροῦνται ἐφέτος ἑκατὸν ἔτη, ἀφ' ὅτου ὁ Βύρων ἐπάτησε διὰ πρώτην φοράν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἀφ' ὅτου με ὀφθαλμοὺς νοσταλγικοὺς ἀντίκρυσσε τὸ θεῖον κάλλος τοῦ ἀττικοῦ φωτός, με δίψαν ἀσάθεστον ἐδρόσισε τὰ χεῖλη εἰς τὸ νᾶμα τῆς Κασταλίας καὶ διαπλέων τὸν Κορινθιακόν, ἀπὸ τῆς Ναυπάκτου εἰς τὸ Αἴγιον, παρηκολούθησε με ἀγωνίαν τὸν οἰωνὸν ἐκεῖνον τοῦ πληγωμένου ἀετιδέως, ὅστις ἦλθε νὰ πέσῃ αἱμάσσειν εἰς τὴν ἀκτὴν, σύμβολον αἰώνιον τῆς ποιήσεως, σύμβολον προφητικὸν τοῦ βίου τοῦ περιπατοῦς ψάλτου τοῦ Τσαῖλδ Χάρολδ καὶ τοῦ Γκιαιόρ.

Θὰ ἀπῆται λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ἔμπαθοῦς καὶ ἠδουπαθοῦς, τοῦ ὑψιπετοῦς καὶ πικροχόλου, θ' ἀπῆται ἀκόμη πλήρη σκιαγράφησιν τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ, τοῦ γε-

* Διάλεξις, γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου «Παρνασσού», τὴν 2 Μαρτίου 1909.

μάτου από όρμας άκατασχέτους και αντίθεσις τραγικάς, περιπάθειαν τρυφερότητος και μίση θυελλώδη, άν ήθελα έδω να δώσω έστω και άμυδράν εικόνα τής ψυχολογίας του, του μέχρι τότε βίου του, τής ποιητικής παραγωγής του, καθ' ήν στιγμήν, κουρασμένος από τον έαυτόν του, κουρασμένος από τους άλλους, απογοητευμένος, τώρα όρμών προς τας μεγάλας και αιωνίους έμπνεύσεις, τώρα κατερχόμενος εις τó κοινόν επίπεδον τής σατύρας και τής προσωπικής επιθέσεως, πιεζόμενος από χρηματικάς στενοχωρίας, επεδιδάξεται διά τó «Προσκύνημα», τó ταξίδιον, τó όποιον μοιραίως τον έφερε προς τήν Έλλάδα και τας έλληνικάς χώρας. Ποίαν εικόνα διάφορον από εκείνην, τήν όποίαν περί αυτού έχάραξεν ό Γαίη να μνημονεύσω; Είναι ή αιωνία εικών του ποιητού, τής ιδιοφυίας του, τής μεγαλοφυίας του: «Τό στιγμιαίον πάθος, μικρόν ή μεγάλον, ενέσκηπτε κατ' αυτού ως θύελλα, τον άνεσήκωνε, τον έφερε μέχρι τής άπερισκεψίας και μέχρι του δαιμονίου. Τό ήμερολόγιόν του, αι έπιστολαί προς τους οικείους του, όλη ή τυχαία πεζογραφία του πάλλονται από πνεύμα, από όργήν, από ένθουσιασμόν αι πλέον άσήμαντοι λέξεις του εινε κραυγαί συναισθημάτων. Κάθε ύφος φαίνεται ώχρόν έμπρός εις τó ύφος του και κάθε ψυχή αδρανής, συγκρινομένη με τήν ιδιικήν του ψυχήν».

Ίδού ό περιπαθής προσκυνητής, όστις επεδιδάξεται τήν 20ήν Ίουνίου του 1809 (2 Ίουλίου έ. ν.) εις τó Φάλμουθ, μεταβαίνων εις τήν Λισσαβόνα και εκείθεν εις τήν Μάλταν, τήν Ήπειρον, τήν Έλλάδα. Τήν 9/21 Σεπτεμβρίου επεδιδάξεται του πολεμικού βρικίου και έντός όκτώ ήμερών έφθανεν εις τήν Πρέβεζαν. Πολλοί φρονούν—ίσως όχι άδίκως—ότι δέν υπάρχει τίποτε εις τον κόσμον, τó όποιον να μή διέπουν ή μοίρα και τó πεπρωμένον. Ίδού άκόμη έν επιχείρημα υπέρ τής μοιρολατρίας! Φαίνεται, ότι τó πλοίον δέν ειχε όρομολόγιον προαποφασισμένον. Ο Βύρων, ταξιδεύων διά να ταξιδεύση, πλέων διά να ενώνη τας θυελλώδεις όρμας τής ψυχής του προς τας μανιώδεις τρικυμίας των στοιχείων, δέν μετέβαινε ώρισμένως εις τας Ήπειρωτικάς ακτάς. Τί άντεπροσώπευε μέχρι τής στιγμής εκείνης ή Έλλάς και τó πνεύμα τής Έλλάδος δι' αυτόν; Αυτός ό κατ' έξοχήν ρομαντικός, ό υπέρ πάντα άλλον δυνάμενος να όνομασθῆ «τέ-

κνον του αιώνος», δέν ήσθάνετο καμμίαν ροπήν και καμμίαν συνάφειαν προς τον κλασικισμόν. «Ό,τι έξ αυτού τον ειλικυε και τον εξήρεν ήτο τó ρομαντικόν μέρος του—διότι έχει και ό κλασικισμός τον ρομαντισμόν του. Ήτένισε τον Λευκάταν, από τó ύφος του όποίου, δύσελπις όσον και αυτός, έπεσεν ή Σαίφω, ειδε τας θαλάσσας όπου διεδραματίσθησαν αι ναυμαχίαι του Άκτίου και τής Ναυπάκτου, επάτησε τó έδαφος, επί του όποίου πυργούται ή Πίνδος, διέπλευσε τον Άχελφον και τον Άχέροντα, ειδε τά ύδατα τής Άχερουσίας λίμνης και άνεπαύθη υπό τον ψιθυρισμόν τής Ιεράς φηγοῦ τής Δωδώνης. Ή απότομος αυτή μεταφορά από τον μάλλον λεπτόν πολιτισμόν εις τήν σχεδόν μεσαιωνικήν αυτήν βαρβαρότητα, τήν όποίαν επέστεφαν ένδοξοι ή ειδυλλιακαί αι αναμνήσεις τής αρχαιότητος, δέν υπήρχεν άμφιβολία, ότι έκαμαν βαθυτάτην αίσθησιν εις τó πνεύμα του. Ή ρομαντική του τύχη ειχε τó κορύφωμά της εις τήν συνάντησιν του με τον Άλή Πασσάν. Ο Βύρων, όπως θα ιδώμεν, έκαμε μεγάλην έντύπωσιν εις τον Τύραννον, αλλά και ό Άλή Πασσάς δέν έκαμε μικροτέραν εις τον ποιητήν.

Μας τον περιγράφει με τó θάμβος Ευρωπαίου, ριπτομένου αίφνης μέσα εις τήν χλιδήν και τήν λάμψιν ανατολικής αύλης. «Ή Ύψηλότης του—λέγει—είναι γέρων πολύ παχύς και όχι ύψηλός, με λεπτήν φυσιογνώμιαν, γαλανά μάτια και λευκήν γενειάδα. Οί τρόποι του είναι ευγενικοί, συγχρόνως δέ έχει τήν μεγαλοπρεπή εκείνην παράστασιν, τήν όποίαν γενικώς άπήνητησα μεταξύ των Τούρκων. Έχει όμως κάθε άλλο ή τó έξωτερικόν του άληθινού χαρακτήρός του, διότι είναι τύραννος άσυνείδητος, έννοχος των φοβερωτέρων ώμοτήτων, γενναιότατος και τόσον καλός στρατηγός, ώστε να έπονομάζεται: «ό Μωαμεθανός Βοναπάρτης». Ο Ναπολέων δις του επρότεινε να τον κάμη Βασιλέα τής Ήπείρου, άλλ' αυτός προτιμῶ τὰ άγγλικά συμφέροντα και άπεχθάνεται τους Γάλλους, όπως μου ειπεν ό ίδιος. Τους άπηχθάνετο τόσον φαίνεται, ώστε επιδεικνύων εις τον Βύρωνα μίαν χρυσήν ταμθακοθήκην, σταλείσαν προς αυτόν υπό του Ναπολέοντος, του έλεγεν, ότι τó δώρον του ήρεσκε πολύ, εκτός τής επί σμάλτου εικόνας του δωρητοῦ, ή όποία εκόσμηι τó σκέπασμά του.

Αἱ περιποιήσεις, τὰς ὁποίας ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὸν Βύρων, ὁ Ἄλῃ Πασᾶς, ἦσαν ἐξαιρετικά. Τοῦ ἔδωκεν ὡς συνοδὸν ἕνα Ἄλθανδρον στρατιώτην, Βασίλην ὀνόματι, εἰς τὸν ὅποτον συνέστησε νὰ τὸν φυλάττῃ κατὰ πάσης ἐπιθέσεως, τοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου ἔμενε, εἰκοσάκις τῆς ἡμέρας ἀμύγδαλα καὶ ὀπωρικά, ζακχαρωτὰ καὶ σερμπέτια καὶ ἔκαμεν εἰς τὸν Βύρων φιλοφρόνημα, τὸ ὅποτον μολονότι εἰρωνικῶς ὁ ποιητὴς ἀναφέρει εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐπιστολάς του, δὲν εἶναι δυνατὸν πᾶρά νὰ τὸν ἐκολάκευσε :

— Τὰ λευκά σου χέρια, τὰ σγουρὰ μαλλιά σου καὶ τὰ μικρὰ, αὐτιά σου μαρτυροῦν, τοῦ εἶπεν ὅτι εἶσαι ἀπὸ μεγάλου γένος!

Δὲν θὰ ἦτο δυσηρεστημένος ὁ ποιητὴς, ἀκούων ἐπάνω εἰς τὰ πετρώδη βουνὰ τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τὸν αἰμοχαρῆ Ἰύραννον, ὅτι ἡ μορφή του ἦτο τὸ καλλίτερον πιστοποιητικὸν τῆς εὐγενείας τῆς γενεαλογίας του.

Ἡ ἐκ τῆς γνωριμίας τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ ἐντύπωσις τοῦ Βύρωνος ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ὄχι μόνον μεγάλη, ἀλλὰ καὶ διαρκής. Εἰς τὸ μέσον τῆς καταχρύσου μαρμαρίνης αἰθούσης, ὅπου τὸν ἐδέχθη, μὲ τοὺς παχυχνόους ἀνατολικοὺς τάπητας, τὸν κόκκινον ἀναπαυτικὸν σοφᾶν, καὶ τοὺς λαμπροστολίτους σωματοφύλακας ἢ ἀνατολικὴ μεγαλοπρέπεια δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπεστέρα. Εἰς τὰ κατόπιν τῆς συναντήσεως γραφέντα ποιήματα τοῦ Βύρωνος ἀνευρίσκομεν τὰ ἔχνη τῶν ἐντυπώσεών του.

Τυλιγμένος τώρα εἰς μίαν κάπην, ἂν καὶ τὸ εὐκραές τοῦ κλίματος τοῦ ἐπέτρεψε νὰ κολυμβήσῃ εἰς τὴν Πρέβεζαν, μεσοῦντος Σεπτεμβρίου, καὶ νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν του χωρὶς φωτιάν, ὁ Βύρων, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς Ἄλθανοὺς σωματοφύλακας, ποῦ τοῦ ἔδωσεν ὁ Ἄλῃ Πασᾶς, ἀναχωρεῖ διὰ τὰς Πάτρας. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ πλοῖον πλέον πρὸς τὴν Κέρκυραν παρ' ὀλίγον νὰ ναυαγήσῃ, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Πρέβεζαν καὶ ἀποβιβάζεται εἰς τὰς Σουλιωτικὰς ἀκτᾶς, ὅπου ἀκούει τὰ πολεμοχαρῆ ᾄσματα τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἀπομνημονεύει τὸν πολεμικὸν ἀλαλαγμὸν τῶν, εἰς τὴν ἐπιπέδον ἰδίου ἀρμονικοῦ ᾄσματος. Ἐξακολουθεῖ τὸ ταξιδιὸν του διὰ ξηρᾶς καὶ φθάνει εἰς τοὺς Δελφούς, ὅπου σημειώνει, μέγας προληπτικὸς ὡς ἦτο, τὴν πτήσιν δώδεκα αἰετῶν

ὑπὲρ τὸν Παρνασσόν. Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τῶν Μουσῶν γράφει τοὺς περιφήμους στίχους του : *Εἰς τὸν Παρνασσόν, «ἐλπίζων, ὅτι ὁ Ἀπόλλων θάποδεχθῇ τὴν προσφορὰν του», κατόπιν δὲ προχωρεῖ ἕως τὸ Μεσολόγγι, ὅπου μετ' ὀλίγα ἔτη μέλλει νὰ εὕρῃ μοιραῖον θάνατον, καὶ ἐκεῖθεν διαπλέων τὸν κόλπον φθάνει εἰς τὰς Πάτρας.*

«Ἄφοῦ διέφυγεν ἐκεῖ, ὅπως γράφει, ἕνα πυρετὸν καὶ ἕνα λατρὸν», διευθύνεται τώρα πρὸς τὰς Ἀθήνας. Πρόκειται νὰ διέλθῃ ἐκεῖ—σχέδιον τὸ ὅποτον δὲν ἐπραγματοποιήθη ἢ ἐν μέρει μόνον—δέκα ὀλοκλήρους μῆνας, νὰ σπουδάσῃ τὰ νεοελληνικά, «τὰ ὅποια διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα (λέγει) ἂν καὶ ἔχουν τὰς αὐτὰς ρίζας». Ἰὸν συνοδεύει ἀρκετὰ πολυάριθμος ἀκολουθία φίλων καὶ θεραπόντων καὶ σύρει μαζὶ του μερικὰς χρυσοστολίτους ἀλθανικὰς στολάς, τὰς ὁποίας ἠγόρασε πρὸς πενήντα λίρας ἐκάστην, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν θὰ ἐτιμῶντο, κατὰ τὴν γνώμην του, ἑκατὸν πενήντα.

* *

Ὁ Βύρων ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀρκετὰ ἀνίδεος τοῦ κάλους τῆς χώρας. Ἄλλ' ἤδη προτοῦ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τὸν καταπλήσσουν ἡ λεπτὴ εὐγραμμία τῶν ὀρέων, ἡ διαύγεια τοῦ ὀρίζοντος, ὁ γαλανὸς οὐρανός. Ἰὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ἐντείνουν τὸν θαυμασμόν του. Ἰὸν περιτριγυρίζουν αἱ μεγάλαι ἀναμνήσεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται ὁ ἑναστρὸς πέπλος, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἡ Κρέουσα ἔδρεψε τὸν ὀλόδροσον κρόκον, συλλαμβάνουσα τὸν Ἰωνα. Ὁ Κολωνός, ἡ Ἐλευσίς, ὁ Ἰμηττός, τὸ Σούνιον, τὸ Πεντελικὸν γίνονται οἱ τόποι τῶν προσκυνημάτων του. Ἰκάποιος τοῦ προτείνει ν' ἀγοράσῃ τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ἀντὶ 16.000 γροσίων.

— Δὲν ἀξίζει περισσότερον ἢ τέφρα τοῦ Μιλτιάδου; ἐρωτᾷ εἰρωνικῶς ὁ ποιητὴς.

Ὁ Βύρων θαυμάζει. Θαυμάζει μὲ ὅσην ἔχει δύναμιν. Παρῆλθεν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ γραφῇ ἡ λαμπρὰ εἰκὼν ἀλλὰ δὲν ἀποδίδει ἀρὰ γε πιστότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην τὸ πάθος τῶν ἐντυπώσεων τῆς παλλομένης ἐκείνης ψυχῆς; «Ἄνοιξις φαιδρὰ

κατοικεί τὸν αἰθέρα. Ὁ Παρθενίων, ἰσχυρός, παντοδύναμος, λιτός, μελωδεῖ, εἰς τοῦ ἀέρος τὰς θωπείας, ὡς ἄρπα ἢ ὡς θάλασσα. Ἐνθὴ ἀνοιξιάτικα ἀναφρίσσουν εἰς τὸν ἥλιον. Ὅλα τὰ ἱερά ἐρείπια, ὑποκάτω ἀπὸ τὸν χλοάζοντα λόφον τῆς Ἀκροπόλεως, πλημμυρίζει ἄρωμα χαμομήλων. Μεταξὺ τῆς κυματιζούσης χλόης λευκάζουν μαρμάρινα συντρίμματα. Θάλλον τὸ φῶς περιβάλλει τὸ ἀττικὸν τοπίον. Ἀργυρόφαια προβάλλουν τὰ βουνά. Ὁ Ὑμηττός ἀριστερά, τὸ Πεντελικόν, πυργώνονται εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος. Ἐδῶ ἴστατο ἢ Ἀθηνᾶ, ὑψώνουσα τὸ πάγχρυσον δόρυ. Ἀπὸ τὴν Πάρνηθα ἐχαιρέτιζεν ὁ Παρνήθιος Ζεὺς καὶ ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸν Ζεὺς ὁ Ὑμηττίας. Τὴν Ἀττικὴν κατῴκουν θεοί. Θεοὶ φρουροὺν αὐτὴν ἀπὸ ὄλα τὰ ὕψη. Κάτω μακρὰν στίλβει βαθυκύανος ἢ θάλασσα. Ἡ Σαλαμὶς καὶ ἡ Αἴγινα προβάλλουν ἐν ἀπόπτῳ φωτεινῶν. . . . Εἰσπνέω βαθέως. . . »¹ « Ἡ Ἑλλάς—γράφει πρὸς τὴν μητέρα του ὁ Βύρων—ἰδίως πλησίον τῶν Ἀθηνῶν εἶνε θελκτικὴ, μὲ οὐρανὸν διαρκῶς ἀνέφελον καὶ τοπία χαριτωμένα. Ὁ ποιητὴς θαυμάζει καὶ ἐμπνέεται. Ἐὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος μεταουσιούται εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ποιητικὴ λύρα μελωδεῖ ὑπὸ τὸ τόξον τῶν ἀλησμονήτων ἐντυπώσεων. Γράφει τοὺς περιφήμους στίχους τῆς ἀρχῆς τοῦ Γκριαούρ, τὴν Νύμφην τῆς Ἀβύδου καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου ἄσματος τοῦ Δὸν Ζουάν, τὰς Ἑλληνικὰς νήσους. Δυνάμεθα νὰ ἀπομνημονεύσωμεν ἐδῶ μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀθανάτους στροφάς, μὲ τὰς ὁποίας ὁ Βύρων ἔψαλε τὸ πρῶτον τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰς ὁποίας ἐπολιτογραφήθη διὰ τῆς καρδίας Ἑλλήνων καὶ τὰς ὁποίας ἐσάλπισεν ὡς τὸν ἀθάνατον χαιρετισμὸν τῆς ἀφθόρου ψυχῆς, τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ, πρὸς τὴν αἰωνίαν δόξαν καὶ τὸ αἰώνιον κάλλος, τὸ κάλλος καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος :

Τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδος! Ὡ νησιά εὐλογημένα!
 Ποῦ τραγοῦθαι κι' ἀγάπη ἢ καρδιὰ τῆς Σαπφοῦς,
 Ποῦ ἢ τέχναις ἀκμάζαν ὡσάν ἄνθη σπαρμένα,
 Καὶ τῆς Δήλου τὸ τέκνο ἔχυν' ἄγιο φῶς.
 Ἄχ, αἰώνιο θέρος σὰς φωτᾶ, σὰς θερμαίνει
 Μὰ ὁ ἥλιος μόνο κι' ὄχι ἄλλο σὰς μένει.

¹ Gerhart Hauptmann: *Griechisches Frühling* (σελ. 95—98).

Καὶ τῆς Χίου ἢ Μοῦσα καὶ τῆς Τέω ἢ Λύρα,
 Τῆς ἀνδρείας κι' ἀγάπης τὰ τραγοῦθια ἐκεία,
 Σ' ἄλλαις χώραις γιὰ φήμη τὰ ἐπέταξ' ἢ Μοῖρα,
 Γιατ' ἢ μάννα τ' ἀρνιέται καὶ τοὺς εἶνε κακιά.
 Ἡ ἠχώ των πηγαίνει πλεῖο μακρὰ πὸ τὴ Δύσι.
 Ἄπ' ἐκεῖ ποῦ ἀνθίζουν τῶν Μακάρων αἱ νῆσοι.

Δές, τὰ ὄρη τὸν μέγα Μαραθῶνα θωρᾶνε.
 Καὶ τὴν θάλασσαν ὁ μέγας Μαραθῶνας θωρεῖ!
 Δὴ ρεμβάζοντας μόνον ὠνειρεύθην πῶς νᾶναι
 Ἐλευθέρα καὶ πάλι ἢ Ἑλλάς εἰμπορεῖ. . .
 Ὅσο στέκομ' ἐπάνω εἰς τοῦ Πέρσου τὸ μνήμα,
 Πῶς νὰ λέγω πῶς εἶμαι τῆς σκλαβιάς ἕνα θῦμα;

Ἐνας τύραννος στάθη, στήν κορφὴ ἑνὸς βράχου,
 Π' ἀπὸ κάτου του γέρνει ἢ μικρὰ Σαλαμῖς,
 Καὶ θωρᾶντας καράβια ἑνὸς στόλου μονάχου,
 « Ποιὸς στὰ ὕψη, φωνάζει, πῆγε τόση ἀκμή; »
 Τὴν αὐγὴ τὰ θωροῦσε, μὰ τοῦ ἥλιου ἢ Δύσι
 Πῶς δὲν πρόφθασε ἕνα νὰ ἰδῆ νὰ φωτίσῃ;

Ποῦν' ἐκεῖνα; ποῦ εἶνε, ὦ πατρίδα καθιμένη;
 Ἄχ, φτωχὴ σιὴ βωιδὴ σου μὰ γλυκεῖα ἀγκαλιά,
 Ἐνα ἄσμα ἀνδρεῖο μ' ἀρμονία δὲ μένει,
 Ἐνα στήθος ἀνδρεῖο δὲν θερμαίνεται πλεῖο!
 Καὶ σὰν βλέπουμε τῆρα στὰ ἀνάξια μου χέρια
 Τὴν ἀγία σου λύρα, πῶς δὲν φρίττουν τ' ἀστέρια;

Καὶ ὁπότεν ἢ φήμη μ' ἕνα ἔθνος πεθαίνῃ,
 Καὶ τὰ δόλια του τέκνα μοιάζουν ὄλα νεκρά,
 Σὰν ἐγγίζω τὴν λύρα, γιὰ τὰ κείνα, μοῦ μένει
 Νὰ αἰσθάνωμαι αἰσχος καὶ νὰ κλαίω πικρά.
 Γιὰ τὸν Ἑλληνα αἰσχος ψάλλει ἕκαστη λύρα
 Καὶ πικρὰ χίνει δάκρυα στῆς Ἑλλάδος τῆ μοῖρα!

Θὰ θρηνοῦμε γιὰ χρόνια, βρὲ παιδιά, δουλιασμένα;
 Θὰ μᾶς βάρη τὸ αἰσχος κι' ὄχι αἷμα ἐχθοῦ;
 Ὡ γῆ! ξέρασε μέσ' ἀπ' τὰ σκότια σου ἕνα,
 Ἐνα λείψανο μόνο Σπαρτιάτου νεκροῦ!
 Ἀπὸ κειοῦς τοὺς τρακόσους, τρεῖς μονάχα ξεκύλα
 Γιὰ νὰ κάμουν στὸν κόσμον ἄλλη μιὰ θερμοπύλα!

Πῶς ἀκόμα σωποῦνε! Ὅλοι, ὄλοι σωποῦνε!
 Ὅχι, ὄχι, ἀκούγω τῶν νεκρῶν τῆς κραιναῖς,
 Σὰν ποτάμι ποῦ πέφτει μακρὰ, νὰ ἠχοῦνε,

Και νά λέν: «Όσοι ζοῦνε ἔχουν κρύαις καρδιαίς!»
Και αὐτοὶ ἀπεθάναν· ἡμεῖς ἀκόμα ἀκοῦμε·
Μόνον ἓνας ἄς ἔβγη, ἄχ, και ἡμεῖς ἀκλουθοῦμε!

Ἄχ τοῦ κάκου, τοῦ κάκου! χορδαίς ἄλλαις κἂν χτύπα!
Φέρ' ποτήρι γεμάτο μὲ τῆς Σάμου κρασί,
Ἄφες μάχαις γιὰ Τούρκους: τί ὠφελοῦν ὅσα εἶπα;
Δὸς τὸ αἷμα ποῦ κάνει τὴν καρδιά μας χρυσή!
Δὲς οἱ χαῦνοι, στὸν ἦχο τῆς κραιπάλης ξυπνοῦνε,
Μ' Ἄρετῆ σὺν τοῦς κρᾶζῃ, τάτε μόν' δὲν ἀκοῦνε!

Τὸν χορὸ τὸν Πυρρίχιον ἕως τῶρα βαστάτε!
Ἡ Πυρρίχιος φάλαγξ ποῦ ἐπῆγε, φτωχοί;
Ἄπ' τὰ δυὸ σας τὰ δῶρα, πῶς ἐκείνο ξεχνᾶτε
Ποῦ δὲν εἶναι γιὰ σῶμα, μόν' στολίζει ψυχῇ;
Και τὰ γράμματ' ἀκόμη ἀπ' τὸν Κάδμον κρατεῖτε!
Ἄχ! πῶς τᾶχε γιὰ σκλάβους ἀπογόνους θαρρεῖτε!

Εἶναι τῶρα πλέον παραδεδομένος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Φέρει πιθανῶς τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα, ὑπογράφεται εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἑλληνιστὶ Μπαῖρων και γράφει πρὸ τοῦ ὀνόματός του ἑλληνιστὶ ἐπίσης: «Ταπεινότητος δοῦλός σας». Λέγει ἄλλως, ὅτι γνωρίζει τὰ νεοελληνικὰ και ὅτι συνεννοεῖται ἀκόπως. Εὐρίσκει, ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὰς ἀρχαίας διαλέκτους, ἐκτὸς τῆς προφορᾶς, ἡ ὁποία εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος. Περὶ στιχοῦργίας ὁμοῦς (λέγει) οὔτε ιδέαν ἔχει. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πρέπει ν' ἀναγᾶγιομεν ἴσως μεταφράσεις του τινὰς ποιημάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς Μούσης. Οἱ Ἕλληνας τοῦ ἀρέσκουν, ἂν και εὐρίσκει, ὅτι ἐδανείσθησαν πολλὰ ἑλαττώματα ἀπὸ τοῦς Τούρκους. Οἱ ἄνδρες τοῦ φαίνεται, ὅτι γενικῶς ὁμοιάζουν μὲ τὰς προτομάς τοῦ Ἀλκιβιάδου. Τὰς γυναῖκας ὁμοῦς παραδόξως εὐρίσκει ὄχι πολὺ ὠραίας. Αὐταὶ εἶναι αἱ πρῶται ἐντυπώσεις του.

* * *

Ποῖος δὲν ἤκουσε τὸ ἐπεισόδιον τῆς «Κόρης τῶν Ἀθηναίων» και ποῖος δὲν ἀπεμνημόνευσε τοῦς στίχους, τοῦς ἀπολήγοντας εἰς τὴν ρυθμικὴν ἐπιπόδον:

Zoè mou sas agarò?

¹ Μετάφρασις Ἀργύρη Ἑφταλιώτη.

ἐπιπόδον, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιθύρῃσεν ὁ ποιητὴς πολλάκις, προσκλίνων τὸ ρεμβὸν κάλλος τῶν 23 ἐτῶν του και τὴν συγκίνησιν τῆς ἀναπτερουμένης εἰς ἀέτειον ὕψος μεγαλοφυΐας του ἐμπρὸς εἰς τὴν μελαγχροινὴν Ἀρτέμιδα, ἡ ὁποία, ὅπως ἡ ἡρωὶς τοῦ σοννέτου τοῦ Ἀρβέρ, «ἀνέγνωσεν ἴσως και δὲν ἐνόησε;» Λέγουν οἱ στίχοι ἐκεῖνοι, οἱ γεμάτοι ἀπὸ τὴν καίουσαν φλόγα τοῦ νεανικοῦ πάθους και τοῦ γλυκεροῦ ἡμέρου:

Η ΚΟΡΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κόρη γλυκεῖα τῶν Ἀθηναίων, στοῦ χωρισμοῦ τὴν ὥρα,
Τὴν πονεμένη μου καρδιά, Ἄχ! δῶσέ μου τὴν πίσω
Ἡ κράτα τὴν σὺν ἔφυγε ἀπ' τὰ δικὰ μου στήθεα
Και πάρε ὅ,τι ἀπόμεινε και ἀκουσε τὸν ὄρκο,
Ὅπου θὰ κάμω φεύγοντας:

— Ζωή μου, σ' ἀγαπῶ!

Μὰ τὰ μαλλιά τὰ ξέπλεκα ποῦ τὰ γλυκανεμιζοῦν
Ἡ αὔρες ἡ δλόδροσες τοῦ γαλανοῦ Αἰγαίου,
Μὰ τὰ σγουρὰ ματόκλαδα, τὰ μαῦρα, ποῦ χαδέβουν
Τὰ μάγουλά σου τὰ γλυκά, τ' ἀφράτα, τ' ἀνθοισμένα,
Μὰ τὰ λαφένια μάτια σου:

— Ζωή μου, σ' ἀγαπῶ!

Μὰ τὰ ροδένια χεῖλη σου, ποῦ λαχταρᾶν μὲ πόθο,
Μὰ τὴ λιγνὴ τὴ μέση σου ποῦνε σὰ δαχτυλίδι,
Μὰ τὰ λουλούδια ποῦ μιλοῦν κάλλιο ἀπὸ κάθε στόμα,
Μὰ τῆς ἀγάπης τῆς χαρῆς, ποῦ τὴν ψυχῇ μεθᾶνε,
Μὰ τοῦς πικροῦς τῆς τοῦς καὶμῶς:

— Ζωή μου, σ' ἀγαπῶ!

Κόρη γλυκεῖα τῶν Ἀθηναίων, σ' ἀφίνω γειά και φεύγω!
Μὴ μὲ ξεχνᾶς· μόν' ἔχε με στὸ νοῦ σου νύχτα μέρα!
Ἄν και πηγαίνω μακριά, ἂν κ' εἶμαι γιὰ τὴν Πόλι,
Μοῦχει ἡ Ἀθήνα τὴν καρδιά και τὴν ψυχῇ σκλαβώσει.
Ἄγάπη τέτοια σῶνεται:

— Ζωή μου, σ' ἀγαπῶ!

Ἄλλὰ νὰ ὑπῆρξεν ἀρά γε ὁ ἔρωις ἐκεῖνος τόσον σφοδρὸς, ὅσον μας ἀφίουν νὰ ὑποθέσωμεν οἱ στίχοι τοῦ Βύρωνος;

Εἰς μίαν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς γράφει τὴν 3 Μαΐου

¹ Μετάφρασις Σ. Στεφάνου (* Ἄστου 1896). Φεβρουάριος).

1810 πρὸς τὸν Ἑρρίκον Δροῦρυ, φαίνεται συγχέων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσωπικότητα τὰς τρεῖς ἀδελφὰς Μακρῆ (ἔξ ὧν ἡ μία ἦτο ἡ Κόρη τῶν Ἀθηνῶν), τὰς τρεῖς Χάριτας τῆς οἰκίας τῆς χήρας τοῦ Ἀγγλου ὑποπροξένου, ὅπου κατέλυσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ προσωπικότης αὐτὴ μία, ἀλλὰ τρισυπόστατος, νομίζει κανεῖς, ὅτι ἐνεσάρκωσε τὸ ἀττικὸν ἰδεώδες του. «Ἐλησμόνησα σχεδὸν νὰ σοῦ εἶπω (γράφει), ὅτι πεθαίνω ἀπὸ ἔρωτα πρὸς τρεῖς νεάνιδας τῶν Ἀθηνῶν, ἀδελφὰς. Ἐσυγκατοίκησα μαζί των. Τερέζα, Μαριάννα καὶ Κατίγκω εἶναι τὰ ὄνοματά των θεαινῶν αὐτῶν, ἔλων ἡλικίας κατωτέρας τῶν δεκαπέντε ἐτῶν». Καὶ εἰς ἄλλας δ' ἐπιστολάς (τῆς 5 Μαΐου 1810) ὁ Βύρων ὁμιλεῖ περὶ «συμπαθείας πρὸς τρεῖς ἑλληνίδας νεάνιδας», ὥστε νὰ μὴ μᾶς μένη ἀμφιβολία περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ τριπλοῦ ἔρωτός του ἢ τοῦλάχιστον περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἑνός. Διὰ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς, τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἐγνωρίζαμεν πιθανῶς τὴν ὑπαρξίν καὶ αἱ ὁποῖαι ἀπηθανάτισθησαν σήμερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων, ἔχομεν ἐξ ἄλλης πηγῆς μερικὰς πληροφορίας. Ἡ Θηρεσία καὶ ἡ Μαριάννα ἦσαν μελαγχροιναί· ἡ Κατίγκω ἦτο ξανθή. Ἡ ὠραία Γεωργιανὴ τοῦ Δὸν Ζουὰν ἐπωνυμεῖται μὲ τὸ τελευταῖον αὐτὸ ὄνομα. Καὶ αἱ τρεῖς ἐθεωροῦντο ὡς αἱ κατ' ἐξοχὴν ὠραῖαι τῶν Ἀθηνῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἦσαν ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι θ' ἀνεγίνωσκον τὸ ὄνομά των τοῦλάχιστον τριακοντάκις τοῦ ἔτους εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀν' ἐξεδίδοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐφημερίδες εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἴδου πῶς περιγράφει τὴν Θηρεσίαν εἰς περιηγητῆς τῆς ἐποχῆς, διότι φαίνεται, ὅτι αἱ Ἀθηναῖκαι ἐκεῖναι καλλοναὶ δὲν κατέκτησαν μόνον τὸν Βύρωνα. Εἶχαν ἐλκύσει τὴν προσοχὴν καὶ ἄλλων ἀκόμη καὶ ἀργότερα πολὺ, ἀφοῦ ἡ κατωτέρω περιγραφή εἶναι τοῦ 1820, 10 ὄλα ἔτη ἀφ' οἴτου ὁ Βύρων ἐστὲναζε τὸ ξενικῶς θελκτικὸν «Ζωὴ μου, σὰς ἀγαπῶ»: «Ἡ ἔκφρασις τῆς ἦτο ἐξόχως συμπαθῆς (λέγει ἡ περιγραφή τοῦ 1820). Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διετήρουν ἀκόμη πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν λάμψιν των· ἀλλὰ τὰ ρόδα εἶχαν ἐρημώσει τὰ μάγουλά της καὶ δὲν εἴμπορέσαμεν νὰ διακρίνωμεν παρὰ τὰ λείψανα τῆς ἐπεράστου ἐκείνης χάριτος, ἡ ὁποία ἀπέσπασε τόσους στεναγμοὺς ἀπὸ ἓνα περιπαθῆ ποιητὴν». Ἄλλος περιηγητῆς, ὅστις εἶδε

τὴν Κόρη τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1821, λέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι ἦτο ἀκόμη κομψή, χαριτωμένη καὶ εἰς ἄκρον εὐγενικὴ τοὺς τρόπους. Ἀλλὰ, προσθέτει φεῦ! ὅτι «ἔχασε πλέον κάθε ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς καλλονῆς καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν της φαίνεται ἀνεξαλείπτως ἐπιτεθεῖσα ἡ σφραγὶς τῆς ἀπέλπιδος μελαγχολίας». Ἦτο ἀρά γε ἡ λησμονημένη ἀγάπη τοῦ ποιητοῦ, ἡ ὁποία εἶχε βάλει τὴν σφραγιδα αὐτὴν τοῦ μαρασμοῦ καὶ τοῦ τέλους, ὅπως ἡ φλόξ τῆς ἀγάπης του εἶχεν ἐξανάψει τὰ αἰώνια ρόδα τῆς ζωῆς; Ἦτο ἡ ἀπλὴ πάροδος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ πεζοῦ συζυγικοῦ βίου ἡ μονότονος τυπικότης; Ἴδὸ πρᾶγμα ὅπως ὁποῦντε φαίνεται εὐεξήγητον. Ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἐπέρασαν ὁ ποιητῆς καὶ ὁ ἔρωτος του, ἐκεῖ ὅπου ἡ θερμὴ τῆς πνοῆς του ἔκαμε ν' ἀναθάλη ἡ ζωὴ καὶ νὰ μεθύσουν αἱ ψυχαί, ποῖα ἄλλα ἀνθὴ ἐκτὸς τῶν ὠχρῶν ἀνθέων τοῦ μελαγχόλου φθινοπώρου εἴμποροῦν πλέον νὰ λάμψουν καὶ ν' ἀναδώσουν ἀρώματα; Ἀλλ' εὐτυχέστερος ὁ Βύρων τοῦ Ἀῖνε δὲν ἐπανεῖδε πλέον τὴν «Ζωὴν», τὴν ὁποῖαν ἠτένισε μὲ ὀφθαλμοὺς φλέγοντας ἀπὸ ἀγάπην, ὑπὸ τὸ ἀγλαὸν φέγγος τῆς ἀττικῆς ἡμέρας. Ἄν ἐκεῖνος ἠρώτησε: «Ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ χονδρὴ κυρία;» θ' ἀνεγνώριζεν ἀρά γε πλέον καὶ ὁ Βύρων τὸ δράμα τῆς ζωντανῆς Καρυάτιδος τῶν Ἀθηνῶν, μερικὰ ἔτη μετὰ τὸ πρῶτον θάμβωμα¹.

¹ Ἴδου πῶς ἄλλος περιηγητῆς περιγράφει λεπτομερῶς τὰς τρεῖς ἀδελφὰς: «Ἡ Θηρεσία, ἡ Κατίγκω καὶ ἡ Μαριάννα εἶνε μετρίου ἀναστήματος. Φέρουν ἐπὶ κεφαλῆς μικρὸν ἐρυθρὸν φέσι, μὲ φοῦνταν ἀπὸ οὐρανὶ μετὰξι, ἡ ὁποία πίπτει καὶ ἀπλοῦται ἐν εἶδει ἀστρου. Μιανθῆλι, ζωηρῶν χρωμάτων, περιδένει τὸ μέτωπον. Ἡ νεωτέρα ἔχει τὰ μαλλιά λυτὰ ἐπὶ τῶν ὤμων. Τῶν δύο μεγαλειτέρων ἡ κόμη, δεμένη, κρύπτεται ὑποκάτω ἀπὸ τὸ μανθῆλι. Φοροῦν φόρεμα μεταξωτὸν ἢ ἀπὸ ριγωτὴν μουσελίαν, ὀλίγον σφιγμένον εἰς τὴν μέσην, τὸ ὁποῖον ἔχει κατὶ τὸ ἀτημέλητον καὶ τὸ χαριτωμένον. Λευκαὶ κάλτσαι καὶ κίτρινα παντόφλαι συμπληρῶνουν τὸν ἱματισμὸν των. Αἱ δύο μεγαλειτέρας ἔχουν μαῦρα ἢ καστανά μαλλιά καὶ μάτια, φρειδῆς πρόσωπον, ὠχρόλευκον ἐπιδερμίδα καὶ ὀδόντας μαργαρώδους λευκότητος. Τὰ μάγουλά των εἶνε παχουλά, ἡ δὲ μύτη εὐθεία, ἡ μᾶλλον ὀλίγον γρυπὴ. Ἡ νεωτέρα Μαριάννα εἶνε ὠραιότατη. Ἡ κατατομὴ τοῦ προσώπου της δὲν εἶνε τόσον εὐχάριστος, ἀλλ' ἔχει ἔκφρασιν φαιδροτέραν ἀπὸ τὴν τῶν ἀδελφῶν της, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ ὕφος ρεμβῶδες. Εἶνε κομψαὶ καὶ αἱ τρεῖς καὶ ἔχουν τρόπους ἐρασιμούς καὶ διακεκριμένους, θὰ ἤρεσκον

Ὁ Βύρων, ὅστις ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του συνέχεε τὰς τρεῖς ἀδελφὰς εἰς μίαν ἀγάπην, εἶχε προβῆ, καθὼς διηγείται ὁ Μούρ, καὶ εἰς κίνημα, τὸ ὁποῖον συνειθίζετο τότε φαίνεται εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν εὐγλωττος ἔνδειξις ἀγάπης: Ἐπληγώθη ἔμπρὸς εἰς τὴν φίλην του μὲ ἐγχειρίδιον εἰς τὸ στῆθος. Πόσον ὀπισθοδρομικοὶ ἢ ὀλίγον ρομαντικοὶ πράγματι εἴμεθα! Τόσον μᾶλλον ὀπισθοδρομικοὶ καὶ ὀλίγον ρομαντικοὶ, καθόσον, ὅπως μᾶς βεβαιώνει ὁ ἀναφέρων τὸ ἀνέκδοτον βιογράφοις τοῦ ποιητοῦ, «ἡ νεαρὰ Ἀθλίς, κατὰ τὴν ἀπόπειραν, ἀπέβλεψε πρὸς αὐτὸν λίαν ψυχρῶς, θεωρήσασα τὸ κίνημα ὡς φόρον ὀφειλόμενον πρὸς τὸ κάλλος τῆς, οὐδόλως δὲ συγκινηθεῖσα».

Ἡ σκληρὰ καλλονή, ἡ Θηρεσία, ἡ Θύρζα (ὅπως τὴν ἔλεγον ἐνίοτε) Μακρῆ ἐνυμφεύθη βραδύτερον τὸν Ἄγγλον πρόξενον Βλάκ, ἐπέζησε τοῦ συζύγου τῆς καὶ περιέπεσεν εἰς θάλασσαν ἔνδειαν. Ὁ Φίνλαυ, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνταποκριτῆς τῶν «Γάιμς» εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπηύθυνε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δυστυχίας τῆς θερμὴν ἔκκλησιν ὑπὲρ τῆς «Κόρης τῶν Ἀθηναίων», ἐνδὸς ἀπὸ τοῦς ἔρωτας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ὁ Χαρλίανος Τρικούπης καὶ ἄλλα ἐπιφανῆ μέλη τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας εἰσήκουσαν τὴν θερμὴν αὐτὴν ἔκκλησιν¹.

δ' ὅπου καὶ ἂν ἔζων. Ὅμιλον καλὰ καὶ ἐν γένει εἶνε πλέον ἀνεπτυγμέναι ἀπὸ ὅ,τι εἶνε συνήθως αἱ Ἑλληνίδες. Τὸν καιρὸν τῶν διέρχονται κεντοῦσαι, παίζουσαι ἡτέρι καὶ ἀναγινώσκουσαι... Ἡ οἰκία τῶν εἶνε ἐντελῶς γυμνὴ ἐπίπλων. Ἀποτελεῖται δ' ὀλόκληρος ἀπὸ ἓν δωμάτιον, ἓν μικρὸν γραφεῖον καὶ τὸ μαγειρεῖον. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς, ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια ζῆ μὲ τὸ ἐνοίκιον τοῦ δωματίου, τὸ ὁποῖον ἐνοικιάζει εἰς ξένους. Ἀλλὰ τὸ δωμάτιον αὐτὸ κατφκῆθη τρεῖς μῆνας ἀπὸ τὸν λόρδον Βύρωνα, πολλὰι στροφαι τοῦ Τσαίλδ Χάρολδ συνετέθησαν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ αἱ οἰκοδόμοι ναὶ ἐνθυμοῦνται καὶ διηγοῦνται τὰς εὐφυολόγους ἢ θυμώδεις ἀποστροφὰς του, πόσον ἐλυπήθησαν δταν ἔφυγε καὶ τὸν ἀποχαιρετισμὸν του.

¹ Ἀνέγνωσα κάπου, ὅτι ὁ Γκουνῶ, λαβὼν γινῶσιν τῆς ἐκκλήσεως ταύτης εἰς τοὺς «Γάιμς», ἐμελοποίησε τὴν «Κόρη τῶν Ἀθηναίων» καὶ ἀπέστειλε τὸ ἄσμα πρὸς τὸν ἐκδότην τῆς ἀγγλικῆς ἐφημερίδος, ὅπως τὰ ἐξ αὐτοῦ εἰσοδήματα διατεθῶσιν ὑπὲρ τῆς κυρίας Βλάκ. Ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐξακριβώσω τὸ γεγονός. Ὑπάρχουν μάλιστα οἱ ἀρνούμενοι καὶ τὴν ἀθηναικότητα τῆς ἐκκλήσεως τοῦ Φίνλαυ, μετὰ δ' ἄλλων καὶ ἡ ἐπιζῶσα

Ἡ ἀγάπη τοῦ Βύρωνος ἐπροστάτευσε τὴν «Κόρη τῶν Ἀθηναίων», καὶ κατὰ τὴν σκληρὰν ὥραν τῆς φυσικῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἐγκαταλείψεως. Ὁ Ἀντώνιος Μαρτελάος, πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀθήναις, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τὴν περιγράψῃ τὸ 1825 εἰς μίαν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς «Γάιμς τῆς Νέας Ὑόρκης». «Ἦτο», λέγει, ὑψηλὴ γραῖα, μὲ σεβάσμια χαρακτηριστικά, μαρτυροῦντα, ὅτι πάλαι ποτὲ ὑπῆρξε περικαλλῆς». Τὴν 3 Ὀκτωβρίου 1875 ἡ κυρία Βλάκ ἀπέθνησκεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν εἶχε τὴν ἔμπνευσιν, ἐφ' ὅσον ἔζη, νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς ἀναμνήσεις τῆς περὶ τοῦ Βύρωνος. Τὸ ὄνειρον εἶχεν ἄρα σβεσθῆ εἰς τὸ πνεῦμά τῆς ἐντελῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἀπολλώνειον ἐμφάνισιν δὲν εἶχε μείνει τίποτε εἰς τὴν καρδίαν τῆς; Τώρα ματαίως θὰ ἐρευνήσετε μετὰ τῶν συστάδων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοιμητηρίου διὰ νὰ εὑρετε τὸν τάφον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἠδύνατό τις νὰ ἐπιγράψῃ ἀπλῶς: «Κόρη τῶν Ἀθηναίων» ἢ καλλίτερον «Ζωὴ μου, σὰς ἀγαπῶ». Τὸ δράμα τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τοῦ Βύρωνος ζῆ εἰς τοὺς ὀλίγους στίχους, ποῦ ἀνέφερα, ἂν δὲν ζῆ μυστικὰ καὶ εἰς τόσους ἄλλους, τοὺς ὁποῖους ἐνέπνευσεν, ἐφώτισε καὶ ἐθέρμανε.

Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ἡ ἀγάπη τῆς Μακρῆς Θύρζας, ἂν ἡ θεὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ὀριζόντων αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν πρὸς τὸ ἄδρον ἰδεῶδες καὶ τὴν λιτὴν ἀπλότητα, ἂν αἱ ἀναμνήσεις τῶν Ἀθηναίων, ὅπου οἱ πολῖται «ἐφιλοκάλουν μετ' εὐτελείας», κατὰ τὴν ἀθάνατον φράσιν, ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Βύρωνος καὶ τῆς φιληδόνου αὐτοῦ φύσεως. Ἀλλὰ μία ἐπιστολὴ του, ἀκριβῶς μετὰ τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὰς «ἀειθαλεῖς αὐτὰς χώρας», ὅπως τὰς ὀνομάζει, εἶναι εἰς ἄκρον χαρακτηριστικὴ: «Ἐλπίζω (γράφει πρὸς τὸν Φράνσις Χόδγσον τὴν 5 Μαΐου 1810), ὅτι θὰ με εὕρης μεταβεβλημένον — δὲν ἐννοῶ πνευματικῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἦθος, διότι ἀρχίζω νὰ φρονῶ, ὅτι τίποτε

ἀκόμη ἐν Ἀθήναις θυγάτηρ τῆς κυρίας Βλάκ Καρολίνα. Καὶ ἕως βεβαιώσων αὐτὸ θετικῶς οἱ ὑπομνηματισταὶ διὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βύρωνος εἰς τὴν θαυμασίως πλήρη παρὰ τῆ J. Murray ὀριστικὴν ἔκδοσιν τῶν Ἔργων τοῦ Βύρωνος (1901). Πάντα ταῦτα χρῆζον ἐξακριβώσεως. Ἄν εὐνοϊκαὶ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέψωσι, θὰ τὸ πράξω εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βίου τοῦ Βύρωνος, τὴν ὁποῖαν διασκευάσας ἔχω ἐτοίμην πρὸς ἔκδοσιν. Κ.

ἄλλο ἐκτὸς τῆς ἀρετῆς δὲν ἔχει ἀξίαν εἰς τὸν κατηραμένον αὐτὸν κόσμον. Ἐβαρύνθη τὴν διαφθοράν, τὴν ὅποιαν ἐδοκίμασα καθ' ὅλας τὰς εὐχαρίστους ποικιλίας της, καὶ σκοπεύω ἐπιστρέφων νὰ διακόψω κάθε ἐπικοινωνίαν μὲ ὅλας τὰς διεφθαρμένας σχέσεις μου, ν' ἀποχαιρετίσω τοὺς συντρόφους τῶν γλεντιῶν μου, ν' ἀφιερῶ δ' ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐπιστημότητα. Λέγω αὐτὰ σοβαρῶς καὶ εἰλικρινῶς καὶ εἶμαι γεμᾶτος ἀπὸ διαθέσεις ἠθικοποιήσεως. Ἄλλ' εὐτυχῶς διὰ σέ, τὸ μοιραίως ἐπερχόμενον ἐνταῦθα ἠθικολογικὸν κήρυγμά μου ματαιοῦται δι' ἔλλειψιν πέννας καὶ ἀρκετοῦ χαρτιοῦ».

Ἡ ἔρευνα, ἃν ὁ Βύρων ἐπραγματοποίησε παλιννοστήσας ὅτι ὑπέσχετο εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς φίλους του, ἔξωθεν τῆς Ἀδύδου, ὅπου ἐγράφετο μὲ ἐλαφρὰν εἰρωνείαν ἢ ἀνωτέρω ἐπιστολῇ, θὰ μᾶς ἔφερε μακρὰν. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ σύνολον τῆς βιογραφίας τοῦ ποιητοῦ καὶ ὁμολογῶ, ὅτι ἐχάραξα ἀκριβῶς τὰ ὄρια τῆς ὀμιλίας αὐτῆς: Ὁ Βύρων καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἄλλὰ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Βύρων ἦτο ἀπολύτως καλῆς πίστεως, καθ' ἣν ὥραν ἔγραφεν. Ἡ ἐκδοτος ζωῆ, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχε παραδοθῆ μὲ ὅλην τὴν ἀπολαυστικότητα τῆς φλογερᾶς ιδιοσυγκρασίας του, τὸν εἶχε κουράσει καὶ τὸν εἶχεν ἀπογοητεύσει. Εἰς τὸ βᾶθος τοῦ κυπέλλου, ἀπὸ τὸ ὅποιον εἶχαν χυθῆ «οἱ εὐγενέστεροι οἶνοι καὶ τὰ γλυκύτερα ἁμαρτήματα» — λέγει ὁ γερμανικὸς στίχος — εἶχε μείνει μόνον τὸ πικρὸν κατακάθισμα τῆς ἀηδίας. Εἶχε βρέξει ἤδη τὰ χεῖλη εἰς τὸ κρύσταλλον τῆς Δελφικῆς πηγῆς καὶ βαθεῖα τις μετουσίωσις τὸν ἀνεπτέρωνε πρὸς τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ γενναῖα. Ἀνδρική ὠρίμασις τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ εὐγενές εἶχε συντελεσθῆ ἐντὸς αὐτοῦ. Ἀσυναίσθητως, τὴν ὥραν ποῦ ἔγραφε, τὸ ὄνειρον ἐνὸς μεγάλου σκοποῦ ἔθαλλε, περιβάλλον τὴν ψυχὴν του μὲ μυστικὸς κλάδους ἀγνῶν ἀνθέων. ἔχει τὰς μυστηριώδεις αὐτὰς ἀνθήσεις καὶ ὁ ἠθικὸς καὶ ψυχικὸς βίος, τῶν ὁποίων ἀργὰ λαμβάνει συνείδησιν καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τελεσιουργοῦνται — ἢ κάποτε δὲν λαμβάνει ἴσως καὶ συνείδησιν αὐτῶν.

Ἡ ἀγάπη τῆς «Κόρης τῶν Ἀθηνῶν» δὲν κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ τὸν Βύρωνα πλέον τῶν δύο μηνῶν εἰς τὰς Ἀθήνας,

κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπίσκεψιν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1810, ὁ ποιητὴς ἀνεχώρησεν εἰς Σμύρνην, ὅπουθεν ἐπεσκέφθη τὴν Ἐφεσον καὶ μετέβη κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ διήλθε διὰ τῆς Γρωάδος. Ὅλαι αἱ ρομαντικαὶ ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαιότητος εἴλκυαν αὐτὸν ἀήττητοι: Ὁ Εὐξείνος Πόντος καὶ αἱ Κυαναὶ Συμπληγάδες, οἱ Ἀργοναῦται καὶ ἡ Μήδεια, ἡ Ἡρώ καὶ ὁ Λεάνδρος. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μεταφράζει τοὺς περιφήμους στίχους τοῦ Εὐριπίδου:

Εἶθ' ὦφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος
Κόλχων ἐς αἶαν κυανέας Συμπληγάδας...

Αἱ ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαιότητος τὸν περιζώνουν καὶ ἐδῶ. Ἐπαναλαμβάνει τὸ ἐρωτικὸν κατόρθωμα τοῦ Λεάνδρου, κολυμβῶν ἀπὸ τὴν Σηστόν εἰς τὴν Ἀδύδον, τόσῳ μᾶλλον ἀξίον σημειώσεως, ὅσον δὲν ἐπρόκειτο νὰ συναντήσῃ καμμίαν Ἡρώ, εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, τὸ ψῦχος δ' ἦτο δριμύ ἀκόμη.

Αἱ Ἀθηναῖοι ὅμως εἶχαν ἀφήσει ἐπ' αὐτοῦ γοητεῖαν ἀκατανίκητον. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1810 ἐπανήρχετο καὶ πάλιν ἐδῶ, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν νεοελληνικὴν. Ἦώρα πλέον δὲν κατοικεῖ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Μακρῆ καὶ δὲν φαίνεται καὶ ἐνθυμούμενος οὔτε τὴν Θηρεσίαν, οὔτε τὴν Μαριάνναν, οὔτε τὴν Κατίγκω, οὔτε τὰς τρεῖς, οὔτε τὴν μίαν. Ἐγκαθίσταται εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Φραγκισκανῶν, εἰς τὸ ὅποιον ἐνετειχίζετο τὸ κομψὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους καὶ τὸ ὅποιον κατελάμβανε τὴν σημερινὴν δμώνυμον πλατεῖαν. Σπουδάζει ἐκεῖ τὴν νεοελληνικὴν καὶ γράφει τὴν Κατάραι τῆς Ἀθηνᾶς, τὴν ὅποιαν δὲν προώριζεν ἀρχικῶς διὰ τὴν δημοσιότητα. Ἀναλαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸν μικρὸν Νικόλαον Ζιρῶ καὶ τοῦ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ τοῦ ἀφήσῃ μέγα κληροδότημα. Σχετίζεται καὶ μὲ τὸν Λόρδον Σλίγο, μὲ τὸν ὅποιον κάμνει διαφόρους ἐκδρομὰς, μεταβαίνων μέχρι Κορίνθου, Τριπόλεως καὶ Πατρῶν. Εἰς τὰς Πάτρας καταλαμβάνεται ἀπὸ ἐλώδη πυρετόν, ὅμοιον μὲ ἐκεῖνον, ὅστις δεκατέσσαρα ἔτη βραδύτερον τὸν ἐφόνευσε σχεδὸν ἀντικρῦ τῆς πόλεως, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ κόλπου. Ἐνεκα τῆς ἀσθενείας του δ' ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ νέου εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐμπρὸς εἰς ἓνα καθρέπτην, καθὼς διηγείται ὁ Σλίγο, τοῦ λέγει κάποτε:

— Τί ὠχρὸς ποῦ εἶμαι! Ἦθελα ν' ἀπέθνησκα ἀπὸ φθίσιν!

— Διατί ἀπὸ φθίσιν; τὸν ἐρωτᾷ ὁ φίλος του.

— Διότι ὅλες αἱ γυναῖκες θὰ λέγουν: Τὸν καυμένον τὸν Βύρωνα; τί συμπαθητικὸς ποῦ ἦτον!

Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν ἐπίσκεψίν του πρὸ τῆς ἀπογυμνωμένης παραστάδος τοῦ Ἐρεχθείου καὶ τῆς συλημένης ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος, χαράσσει τὸ λατινικὸν ἐπίγραμμα, σφραγίδα καίουσαν ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἄρπαγος:

Quod non fecerunt Gothi

Hoc fecerunt Scoti.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ Ἰουλίου ἐκείνου εἰς τὰς Ἀθήνας φθάνει ἕως τοὺς 40 βαθμούς. Ὁ Βύρων εἶναι ἡλιοκαής. Ἀπέχει ὁμῶς ἐπιμελῶς ἀπὸ πνευματώδη ποτᾶ καὶ λέγει ὅτι ποτὲ δὲν ἤσθάνθη τὸν ἑαυτὸν του καλλίτερα. Τὴν Ἑλλάδα πλέον θεωρεῖ ἰδικήν του. Τὰ βουνὰ καὶ αἱ θάλασσαί της εἶναι οἰκτεῖαι εἰς αὐτὸν καὶ ἀνακηρύττει, ὅτι τίποτε δὲν ἐπέδρασε τόσον ἡρέμα, τόσον ἀπαλά, τόσον γενναῖα ἐπ' αὐτοῦ ὅσον ἡ θεὰ των. Εἶδε τὴν χώραν ὅπως ἦτο τότε, ἡμιθάρβαρος καὶ γραφικὴ. «Κατῆκησα (γράφει πρὸς τὴν μητέρα του) εἰς οἰκίαν Ἑλλήνων, Τούρκων, Ἰταλῶν καὶ Ἀγγλῶν — σήμερα εἰς ἓνα παλάτι, αὔριον εἰς ἓνα σταθλον — σήμερον μὲ ἓνα πασσᾶν, τὴν ἐπομένην μὲ ἓνα βοσκόν». «Ὅτι δὲν ἀγαπᾷ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἄλλως, εἶναι οἱ Ἀγγλοὶ. «Εἰς τὰς Ἀθήνας αὐτὴν τὴν στιγμὴν (γράφει) ὑπάρχει ἐπιδημία Ἀγγλῶν. Εὐτυχῶς φεύγουν. Δόξα σοι ὁ Θεός!» Εἰς τὸ μοναστήριον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε λέγει μονὴν Καπουκίνων καὶ ἄλλοτε Φραγκισκανῶν, κατοικεῖ «μὲ ἓνα παπᾶν, δύο Ἀλβανοὺς ἀγριανθρώπους, ἓνα Γάταρον καὶ ἓνα δραγουμάνον». Ὁ Βοεβόδας τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ μουφτής τῶν Θηβῶν συνδιασκεδάζουν εἰς τὸ μοναστήρι μὲ τὸν Ἠγούμενον καὶ τὸν Βύρωνα. Τὸ γλέντι δέ, τὸ ὁποῖον ποτίζεται μὲ ἀφθονον ροῦμι, προκαλεῖ σκάνδαλα εἰς τὴν πόλιν, ἐπιρρηπῆ φαίνεται ἀνέκαθεν εἰς τὴν κακογλωσσίαν. Ὁ Βύρων συνδέεται ἰδιαιτέρως καὶ μὲ τὸν Γάλλον πρόξενον Φωβέλ, τὸν Ἰταλὸν καλλι-

τέχνην Λουζιέρην, τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει μαζί του ὁ Ἐλγίνος, τὸν Βαυαρὸν ἀρχαιολόγον βαρῶνον Χάλλερ καὶ τὸν Δανὸν Βρόν-στετ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1811, γράφει πρὸς τὴν μητέρα του, ὅτι εἶναι κάτοχος τῆς νεοελληνικῆς καὶ τῆς Ἰταλικῆς, τὴν ὁποῖαν τοῦ ἐδίδασκεν ὁ Νικόλαος Ζιρῶ. Ὅπως δὴποτε «διατάσσει καὶ συζητεῖ ἐπαρκῶς διὰ λογικὸν ἄνθρωπον» εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας.

Αἱ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐμπνέουν τὸν Γκιαούρ. Τὸ ἐπεισόδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐγράφη τὸ ποίημα, ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἐπιστρέφων ὁ Βύρων μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ συναντᾷ ἀπόσπασμα Τούρκων στρατιωτῶν, συρόντων πρὸς τὴν ἀκτὴν σάκκον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου σφιδάζει μία νεᾶνις. Θέλουν νὰ τὴν ρίψουν εἰς τὴν θάλασσαν, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Βοεβόδα, διότι ἐρωτεύθη ἓνα Φράγκον, ἓνα Γκιαούρην. Ὁ Βύρων, μὲ τὸ πιστόλιον εἰς χεῖρας, ἀναγκάζει τοὺς στρατιώτας νὰ ἐπανέλθουν μαζί του εἰς τὸν Ἀγᾶν καὶ ἐκεῖ τὸ μὲν δι' ἀπειλῶν, τὸ δὲ διὰ χρημάτων, κατορθώνει τὴν ἐξαγορὰν τῆς κόρης, τὴν ὁποῖαν στέλλει ὑπὸ ἀσφαλῆ συνοδείαν εἰς τὰς Θήβας. Ὑπάρχουν οἱ φρονούντες, ὅτι ὁ Γκιαούρης, τὸν ὁποῖον ἐρωτεύθη ἡ πιστὴ, δὲν ἦτο ἄλλος ἢ αὐτὸς ὁ ἐξ Ἀγγλίας Ἀδωνις, ὅστις καὶ τὴν ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1811, ὁ Βύρων ἐγκατέλιπε τὴν Ἑλλάδα, ἐπανερχόμενος εἰς Ἀγγλίαν.

Δὲν γνωρίζομεν τίποτε ἄλλο οὐσιῶδες περὶ τῆς πρώτης αὐτῆς διαμονῆς τοῦ Βύρωνος εἰς τὰς Ἀθήνας. Αἱ ἐπιστολαὶ του δὲν εἶναι ἀναλυτικώτεραι. Δυστυχῶς δὲν ἐτήρει καὶ ἡμερολόγιον. Δὲν ἐκράτει σημειώσεις, φαίνεται, καὶ ἄλλος τις ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἴσως μὴ ὑποπτευόμενος ἀκόμη τότε τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Βύρωνος. Καὶ δὲν ἔγειναν ἐγκαίρως, καὶ ἐνῆ ἀκόμη ἐπέζων οἱ τότε τυχόν πλησιάσαντες τὸν Βύρωνα, αἱ δέουσαι ἐρευνᾶν. Δὲν γνωρίζομεν τίποτε περισσότερον ἀπὸ ὅσα αὐτὸς ἀναφέρει εἰς τὰς ἐπιστολάς του. Ἀγνοοῦμεν τὰ μέρη τῶν Ἀθηναίων, ὅπου ἤρχετο νὰ ρεμβάσῃ, τὰ ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ ὀφθαλμὸς του ἐνηγκαλιζέτο τὸν στίλβοντᾶ Σαρωνικόν, τὰς θέσεις εἰς τὰς ὁποίας ἤρχετο νὰ λικνίσῃ τὰ ὄνειροπολήματά του εἰς τῶν αἰώνων τὰς ἐμπνεύσεις, τὴν ἀκτὴν, ὅπου ἐλούετο. Ἡ οἰκία, ὅπου κατῆκησε πρῶτον καὶ τὸ μοναστήριον, ὅπου κατέλυσε τὴν δευ-

τέραν φοράν, δὲν ὑπάρχουν πλέον. Νὰ ἐχάραξεν ἄρά γε ποτε ἐπὶ φύλλου χάρτου καὶ στίχους τινὰς εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποῖαν ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἐγνώριζε; Ἐὐὐγνωστον μᾶς περιδᾶλλει καὶ ποτὲ πλέον δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι θὰ λάβωμεν ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά.

* *

Πρέπει νὰ ὑπερπηδήσωμεν μακρὸν διάστημα χρόνου, ἔτη ὀλόκληρα, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσαν ἔριτες, πάθη, ἐμπνεύσεις, στίχοι, ἡ φιλία μὲ τὸν Σέλλεϋ, ὁ γάμος καὶ τὸ διαζύγιον τοῦ Βύρωνος, ἡ διαμονὴ εἰς τὴν Γενεύην, ὁ ἔρωσ μὲ τὴν Γουίτζιόλη, οἱ χρόνοι τοῦ διήλθεν ὁ ποιητῆς εἰς τὴν Ραβένναν, τὴν Πίζαν καὶ τὴν Βενετίαν, ἡ ὀγκουμένη φήμη του, διὰ νὰ φθάσωμεν ἐκ νέου εἰς σημεῖον, ἐφαπτόμενον τοῦ τίτλου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς σημερινῆς ὀμιλίας. Πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ 1823, διὰ νὰ εἴρωμεν πάλιν τὸν Βύρωνα σκεπτόμενον ἐκ νέου τὴν Ἑλλάδα.

Ἐκ τῶν βιογράφων τοῦ ποιητοῦ ὀχι ὀλίγοι εἶναι οἱ ἀρνούμενοι εἰς τὴν ἐπάνοδόν του ταύτην εἰς τὴν ἀγωνιζομένην καὶ ἡμιελεύθερον Ἑλλάδα κάθε ρομαντικὸν χαρακτήρα. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Γερμανὸς Ἐλτζε, λέγει ἀπεριφράστως:

Ὅσονδήποτε λυπηρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀλήθεια αὐτή, ἀναντίρρητον εἶναι, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ Βύρωνος εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν προήρχετο τὸσον ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἢ ἀπὸ εὐγενῆ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἔρωτα ἢ ἀπὸ βαθέως ἐρριζωμένην συμπάθειαν πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀκόμη δ' ὀλιγώτερον ἀπὸ θάρρος αὐτοθυσίας, ὅσον ἀπὸ προσωπικὰ καὶ οὐδαμῶς ἰδεώδη ἐλατήρια. Κατετρώχετο ὑπὸ ἀνησυχίων, εἶχε δὲ καταντήσει βάρος εἰς ἑαυτὸν ὡς ποιητῆς κατὰ τὴν περιόδον ἐκείνην. Ἐθεώρει τὸ φιλολογικὸν του στάδιον ὡς τερματισθὲν καὶ ἐξηντλημένον καὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ τρέφῃ τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποῖαν συνεμερίζετο καὶ ὁ Οὐὐώλτερ Σκῳττ, ὅτι εἰμποροῦμεν καὶ ὀφειλομεν νὰ κάμνωμεν κάτι καλλίτερον ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ στίχους, οἱ ὀποῖοι κατέληξε νὰ πιστεύῃ, ὅτι δὲν ἀπετέλουν τὴν ἀληθῆ ἰδιοφυῖαν του. Ἐτρεφεν ἀβασιμίους φόβους περὶ τῆς μειώσεως τῆς φήμης του, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν δὲ τοῦ σχεδίου του, ὀπως διὰ τῆς δημοσιογραφίας ἀνέλλοι εἰς τὰς κορυφὰς τῆς δημοτικότητος, ἐπόθει ν' ἀποπειραθῆ κάτι νέον, διὰ νὰ προσελκύσῃ ὀλα τὰ βλέμματα καὶ διεγείρῃ τὴν κατάπληξιν τοῦ κόσμου. Ὁ χρόνος ἐφαντάζετο, ὅτι ἐπέθετε βαρεῖαν τὴν χεῖρά του ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀδιστακτικῶς ἐφρόνει, ὅτι δὲν θὰ ἐπέζη ἐπὶ πολὺ. Ἐβλεπε τὴν κόμην του προῶρως λευκαιομένην καὶ ἡσθάνετο, ὅτι εἶχεν ἤδη γηράσει. Ἡ Ἰταλία εἶχε καταστῆ ἀηθῆ

εἰς αὐτόν, ἐνεκα τῶν ἀξιοθρηνητῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ Καρβοναρισμοῦ ὡς καὶ τῶν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ἰδίων ἀνιαρῶν διαφορῶν του. Ἐπόθει διακαῶς κατάστασιν ἐλευθέραν ἀνευ νομικῶν καὶ ἀστυνομικῶν περιορισμῶν. Ἴσως πρὸς τούτοις εἶχε μᾶλλον κορεσθῆ καὶ ἐκ τῶν μετὰ τῆς κομῆσεως Γουίτζιόλη σχέσεών του, ἂν καὶ εἶχεν ἐπιδείξει πρὸς αὐτὴν σταθερότητα καὶ ἀφοσίωσιν, οὐδέποτε ἄλλοτε ἐπιδειχθεῖσαν κατὰ τὰς προηγουμένους καὶ ὀμοίου εἴδους σχέσεις του. Ἐὐὐ πάθος μ' ὀλα ταῦτα εἶχεν ἐκπνεύσει, ἡ δὲ ἡρεμος καὶ ὀμαλῆ ἀγάπη δὲν εὐηρέσκει τὸν Βύρωνα. Πλὴν τούτων πάντων, αἱ ἀναμνήσεις τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα περιπλανησεῶν του κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα, κατὰ τὰ ὀποῖα εἶχεν ἀπολαύσει τὴν ἀμιγεστέραν εὐτυχίαν, τὴν ὀποῖαν ἐγνώρισέ ποτε εἰς τὴν ζωὴν του καὶ ἡ ὀποῖα τοῦ εἶχεν ἀφήσει τὰς περισσοτέρας ἀναμνήσεις εὐαρεσκείας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἀρμονίας πρὸς τὸν κόσμον, ἐπανῆλθον πανίσχυροι εἰς τὴν μνήμην του. Ἐὐὐ πνεῦμα τῆς νεότητός του, ἴσως περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν κλασσικῶν ἀναμνήσεων καὶ ὀλης αὐτῶν τῆς ποιήσεως, ἐπέπνευσε πρὸς αὐτόν ὡς αὐρα ἐξ Ἑλλάδος καὶ δὲν θὰ ἦτο ὁ ποιητῆς οἶος ἦτο, ἐάν οἱ τύποι καὶ αἱ εἰκόνες τῶν ἡμερῶν, τὰς ὀποῖας εἶχε διέλθει ἐκεῖ, ἀνακαινισμένοι καὶ ἀναθάλλοντες, καὶ τὸ ἀφθιτον κάλλος τῆς χώρας δὲν συνεχίνου ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βαθέως τὴν καρδίαν του. Ἡ Ἑλλάς ἐμελλε ν' ἀποτελέσῃ δι' αὐτόν τὴν πεπρωμένην χώραν καὶ ποτὲ δὲν εἰμπορέσει ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ προαισθημα τοῦτο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἐπὸ τὴν ἐπήρειαν τοιοῦτων συναισθημάτων δὲν ἡδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ τὴν τὸσον κολακευτικὴν διὰ τὴν ματαιοδοξίαν του προσφορὰν τοῦ ἐν Λονδίνῳ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου, διότι δὲν παρωρμήθη ἐξ ἀπλοῦ μόνον αἰσθήματος εἰς τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν του. Αἱ περιστάσεις μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ παρασύρῃσι χαρακτήρα οὐδέποτε διακριθέντα, ὀπως ὁ ἴδιος εἶπε, διὰ τὴν ἀποφασιστικότητά του.

Ἐάν ἡ ἀνάλυσις αὐτῆ τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ Βύρωνος προτοῦ κατέλθῃ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἀκριβῆς, ἔπρεπε νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἐξήγησιν, ὅσον καὶ ἂν ἡχῆ δυσαρέστως εἰς τὰς ἀκοὰς μας. Ζῶμεν εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὀποῖαν ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια κυριαρχεῖ παντὸς αἰσθήματος καὶ πάσης προλήψεως καὶ τὸ ψιμύθιον εἶναι τὸσον ὀλίγον εὐπρόσδεκτον ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἱστορίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου ὀραίας παρθένου.

Ἄλλ' ἡ βεβαίωσις τοῦ ἄλλως ἐξαιρέτου βιογράφου καὶ χαρακτηριστοῦ τοῦ Βύρωνος δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀσυζήτητον συμπεράσμα ἀκριβοῦς καὶ λεπτομεροῦς μελέτης τοῦ βίου του, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς δευτέρας ἀναχωρήσεώς του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιστολαὶ καὶ συνομιλῖαι τοῦ ποιητοῦ μαρτυροῦν, ὅτι ὁ Βύρων, ὀστις κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν του εἰς τὴν πατρίδα μας ἀπε-

κόμισεν έντυπίσεις άπογοητεύσεως μάλλον ἢ ένθουσιασμοῦ, θλίψεως μάλλον ἢ έξάρσεως και εκ τῆς συγχρόνου καταστάσεως, δέν έθαύμασεν ἢ τὰ άπαράμιλλα τοπία και τὸ άγλαίζον αὐτὰ φῶς, — ὁ Βύρων, πρὸ τῶν άνελπίστων θαυμάτων τοῦ ἠρωϊσμοῦ λαοῦ έγερθέντος διὰ τὴν άνακτῆσιν τῆν έλευθερίαν του, ἤρχισε νὰ συγκινηται, νὰ παθαίνεται, νὰ ένδιαφέρεται με ζέσιν ὑπέρ τῶν Ἑλλήνων και τῆς άνεξαρτησίας των. Τὸ 1810 και τὸ 1811 τί είχεν έλκύσει τῆν πρόσοχὴν του; ἡ καλλονὴ τῶν άνδρῶν, τὸ άνθηρόν έαρ τῶν τριῶν θυγατέρων τῆς οικοδεσποίνης του, ἡ νεοελληνική, εἰς τῆν ὁποίαν δέν διέδλεπεν ἕμως ὄργανον τέχνης και ζωῆς, αἱ δύσεις τοῦ ἡλίου, αἱ άναμνήσεις τῆς άρχαιότητος και αὐταί ὄχι πολὺ ζωηρῶς. Τὰς Ἀθήνας είχεν εὔρει χωρίον άσημον και εἰς μίαν έπιστολήν του τὰς άντιτάσσει πρὸς τὰ Ἰωάννινα, «πόλιν άνωτέραν, πολὺ άνωτέραν (γράφει) κατὰ τὸν πλοῦτον, τὸν πολιτισμόν, τῆν μόρφωσιν και τῆν γλώσσαν τῶν κατοίκων». Αὐτὴ ἡ άρχαία δόξα δέν φαίνεται, ὅτι ὠμίλησε παραπολὺ εὐγλώττως πρὸς τὸν νεαρόν και περικαλλῆ Ἀγγλον πατρίκιον, τὸν ὄνειρευόμενον διαρκῶς κατακτήσεις έρώτων και περιπετείας πλεκομένας περίξ γυναικῶν και άγαπῶντα ὑπέρ πᾶν ἄλλο τῆν άπόλαυσιν. Περὶ τοῦ Μαραθῶνος, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ μερικοὺς στίχους του γραφέντας κατὰ τῆν έποχὴν εκείνην, φαίνεται ὡς μὴ γνωρίζων τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ ὅ,τι ἡ άθάνατος πεδιάς καταλήγει εἰς ὄρμον και οἱ Πέρσαι είχαν τοξότας. Πειράζει μάλιστα αὐτόν ἡ αἰωνιότης τῆς πεδιάδος, έν σχέσει πρὸς τὸ έφήμερον τῶν έργων τῆς τέχνης.

Και οἱ αἰῶνες, άσεβεῖς πρὸς τῆς θεᾶς τὸ ἄγαλμα,

(στιχουργεῖ)

Οὐδ' ἤγγισαν τῆν πεδιάδα τῆν φαιάν τοῦ Μαραθῶνος!

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς άθανάτου τέχνης και φιλολογίας τῶν παλαιῶν δέν τὸν ένδιαφέρουν σχεδόν. «Δέν εἰμαι (λέγει) συλλέκτης, οὔτε θαυμαστῆς συλλογῶν». Εἰς τῆν Ἰθάκην, κάποιος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει πολὺ καλά τῆν Ὀδύσειαν, τὸν ένοχλεῖ μάλλον παρά τὸν εὐχαριστεῖ. Ὅ,τι τὸν έλκύει εἶνε τὸ παράδοξον και τὸ άλλόκοτον. Φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν συναποφέρει μαζί του, ἀντὶ παντός ἄλλου ένθυμίου, τέσσαρα Ἀθηναϊκὰ κρανία, τὰ

ὁποῖα κατόπιν έδώρησεν έντός άργυρᾶς κάλπης εἰς τὸν Οὐάλτερ Σκῶττ και μίαν φιάλην κωνείου, τὸ ὁποῖον έχάρισεν, άγνωστον με ποίαν ένδιάθετον εἰρωνείαν, εἰς τὸν εκδότην του. Ἐκ τῶν κατοίκων πάλιν θαυμάζει άνευδοιάστως τοὺς Τούρκους και έξεγείρεται κατὰ τῶν περὶ αὐτῶν προκαταλήψεων. «Ὁ Τούρκος (λέγει) ένδύεται, τρέφεται, κατοικεῖ χειρότερα ἀπὸ τὸν Ἰσπανόν; Οἱ Πασσάδες εἶναι πλέον άπαίδευτοι ἀπὸ τοὺς Μεγιστάνους; Και εἰς έφένδης εἶναι χειρότερος ἀπὸ τοὺς ἱππότες τοῦ Ἁγίου Ἰάγου; Δέν νομίζω». Τῆν περὶ τῶν Ἑλλήνων γνώμην του συνοψίζουιν εκφραστικῶς οἱ στίχοι τοῦ «Ἰσαίλδ Χάρολδ»:

Ὁ σείς ποῦ τὰς ἀλύσεις μόνην ἔχετε κληρονομίαν,
Ἄρά γε δέν γνωρίζετε, ὅτι ὁ θέλων νὰ έλευθερωθῆ
Αὐτὰς νὰ θραύσῃ πρέπει μόνος; Και με τῆν χεῖρα
Στιβαρὰν ὄρμων νὰ κατακτήσῃ τῆν έλευθερίαν;
Πότις ἀπὸ τῆν γῆν ποῦ κοίτεσθε θέλει σᾶς άνεγείρει;
Ὁ Γάλλος ἄρα ἢ ὁ Μοσχοβίτης; Κανεῖς τῶν δύο.
Νὰ ταπεινώσουιν εἰμποροῦν αὐτοὶ τὸν τύραννόν σας.
Ἄλλὰ και δέν θὰ λάμψουν δι' ἑσᾶς ποτέ
Τῆς ἱερᾶς έλευθερίας οἱ βωμοί!

Ἡ Ἑλλάς εἶνε νεκρὰ δι' αὐτόν. Ἡ ὠραία χώρα εἶνε ἀπλῶς ὁ τάφος ἑνὸς ἔθνους, και ἡ θεά της προκαλεῖ μόνον δάκρυα άπελπισίας:

Ἑλλάς! ψυχρὰν, πετρίνην ὄχε τῆν καρδίαν
Ἐκεῖνος ποῦ θὰ σέδλεπε και δέν θὰ ἔκλαιε πικρὰ,
Τόσον πικρὰ, ὅσον νεκρὰν θρηνεῖ κανεῖς τῆν φίλην του.

Οἱ Τούρκοι εἰμποροῦν νὰ εκδιωχθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀραβας — φαντάζεται ὁ ποιητῆς — οἱ Λατῖνοι ἴσως πατήσουιν εκ νέου τὸ κλασσικὸν ἔδαφος, ἄλλ' ὁ Βύρων δέν πιστεύει πλέον εἰς τῆν έλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων.

Και τὸ μοιραῖον ἔδαφος έλεύθερον ποτέ δέν θὰ γενῆ
Και δοῦλοι δούλους θὰ ακολουθοῦν ἐπὶ αἰῶνας πόνων!

Τῆν δυσπιστίαν του πρὸς τῆν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων νὰ έξεγερθοῦν πρὸς άνάκτησιν τῆς έλευθερίας των, εκφράζει έντονώτερον ὁ ποιητῆς εἰς τὰς σημειώσεις, τὰς ὁποίας συνέταξεν, ἀφοῦ είχε λεπτομερῶς περιηγηθῆ τῆν χώραν: «Νὰ ὀμιλῆ τις, ὡς πράττουιν οἱ Ἕλληνες, περὶ τῆς εκ νέου άνυψώσεώς των εἰς τῆν παλαιάν ὑπεροχὴν, εἶναι έντελῶς γελοῖον· ἄλλὰ δέν φαίνεται νὰ ὑπάρχουν σοβαρὰ εμπόδια, εκτός τῆς άπαθείας τῶν Φράγκων, διὰ νὰ καταστῶσι χρήσιμον έξάρτημα ἢ και έλεύθε-

ρον κράτος υπό ώρισμένους όρους κηδεμονίας, άν και περι τούτου άκόμη ύπάρχουν οί άμφιδάλλοντες».

Αυτός ό έθνικός ήμών χαρακτήρ, τόν όποϊον ό Βύρων έβλεπε δια μέσου προκαταλήψεων, έσχηματισμένων ιδεών και τής κατά τοϋ Βυζαντίου άσυγκολάστου καταφοράς, δέν τοϋ ένέπνεε μεγάλην έμπιστοσύνην.

Κ' εις γείτονας λιμένας φέρουν επί τών πλοίων των
Τεχνάσματα πατροπαράδοτα, παλαιοτάτας πανουργίας.
Ίδού δλοκλήρος ό "Έλλην, όποϊος ήτο κ' είνε,
Μόνον εις τοϋτο Ικανός και φημισμένος.

Δια τόν Βύρωνα οί "Έλληνες δέν θα ήλευθερώνοντό ποτε, άν μή ξένη Δύναμις άνελάμβανε ν' άποδώση εις αυτούς τήν έλευθερίαν. Τούς έθεώρει όμοίους πρός τούς καθολικούς τής Ίρλανδίας και τούς ανά τόν κόσμον διεσπαρμένους "Εβραίους και άλλους τοιούτους, «ξυλοκοπουμενούς και έτεροδόξους λαούς». Αυτά έφρόνει περι "Ελλάδος τό 1811 ό ποιητής, όστις μετά 14 έτη ήρχετο νά προσφέρη έαυτόν δλοκαύτωμα εις τόν βωμόν τής έλληνικής άναστάσεως. Και ή προφητεία του αυτή, ή διαφουσθεϊσα τόσον πανηγυρικώς άπό τά πράγματα, είναι τόσον μάλλον άξιοσημείωτος, όσον δίδει τήν κλειδα τοϋ ψυχολογικού μυστηρίου, εις τό όποϊον ό "Αγών τοϋ 1821 όφείλει τόν ένθουσιασμόν και τήν θυσίαν του. "Ο ποιητής τής «Πολιορκίας τής Κορίνθου» και τής «Κατάρας τής "Αθηνάς» ήτο πράγματι κατ' έξοχήν φύσις αντιδραστική, αντιδραστική όχι μόνον δια τούς άλλους, αλλά και δι' έαυτόν.

Τό 1809, τό 1810, τό 1811 ό,τι κυρίως ένεθουσίασεν αυτόν ήτο ή έλληνική φύσις, ή έλληνική σκηνογραφία, ό έλληνικός ρομαντισμός, όπως τόν διέπλασαν ή γειτνίασις και ή κυριαρχία τοϋ άσιατισμοϋ. Ποίος δέν ένθουμείται τήν θαυμασίαν εκείνην περιγραφήν τοϋ θεάματος τής "Αττικής πεδιάδος και τοϋ Σαρωνικού άπό τό ύψος τής "Ακροπόλεως, όταν γεμάτος άπό τό μίσος, τό όποϊον τοϋ ένέπνεεν ή άγγλική κοινωνία, ή άγγλική άριστοκαρτία ιδιαιτέρως, έξεσφενδόνιζε τό κεραυνώδες άνάθεμά του κατά τών συλητών τοϋ ναοϋ τής θεάς; Πώς τό άστράπτον και φλογοβολούν τεμάχιον δέν είλκυσε ποτέ έως τώρα ένα ποιητήν "Έλληνα; Πώς ή έμπνευσις τοϋ "Αγγλου Βάρδου, τοϋ όμιλήσαντος έξ όνόματος τής Θεάς τοϋ Λόγου και τής "Αρμο-

νίας, δέν περιεβλήθη άκόμη ένδυμα έλληνικόν, δια νά μάς δώση τελείαν τήν πλάνην μεγαλοπρεποϋς κατάρας, έκφευγούσης άπό αυτό τό στόμα τής Παλλάδος, μέ πλαίσιον τήν μαγευτικήν εκείνην τοϋ θελου θεάματος περιγραφήν; Τόν είχεν έλκύσει τό άπό τοϋ βράχου τοϋ κάλλους και τής σεμνότητος δραμα, όπως τόν είχε θέλξει τό παραδεισιακόν όνειρον τών σμαραγδιώνων έλληνικών νήσων, έσπαρμένων εις τήν γλαυκήν θάλασσαν ως πολυτίμων λίθων, μέσα άπό τούς όποίους ό ήλιος άνήρπαζεν άκτίνας, μαρμαρυγάς, φέγγη δια ν' αναδείξη ιδεώδη τήν κειμηλιοθήκην, ποϋ άποτελεί τό Αίγαϊον.

"Αλλ' ένώπιον τών θεαμάτων αυτών, τά όποϊα έφώτιζεν ή στυλιδών τής αρχαιότητος και έστεφάνωναν τά νοητά άνθη τών ιδανικών της, ό Βύρων τούς ανθρώπους και τήν σύγχρονον ζωήν έβλεπεν ως τήν ζωντανήν αντίθεσιν τών μεγάλων αναμνήσεων. "Ο "Έλλην ποιητής, ό τελευταίος "Έλλην, ποϋ χάρις εις τήν διαίσθησιν τοϋ ποιητικού δαιμονίου έννοει, ότι ή "Ελλάς έχάθη δια παντός, έρχεται νά πέση άπό τήν άκραν τοϋ Σούνιου, επί τής όποίας ύψώνονται σεμναί και εύκαμπτοι αι στήλαι τοϋ αρχαιου ναοϋ.

«"Ω Δέξου, θάλασσα! στούς κόλπους σου τόν ποιητήν —
Τό μουγκρητό σου άς πνίξη τή φωνή μου!
Τό σώμά μου δέ θέλει τάφο νάβρη
Πάνω στή γή ποϋ βάρβαροι πατούν!»

"Από τό Σούνιο ήρμησε ό ποιητής
Κι' οί σύντροφοί του, οί χαρούμενοι,
Δέν μπήρσαν νά ιδοϋνε χωρίς δάκρυ,
Βωθή, ριχμένη κάτω τή φλογέρα του.

Μά νά ό Μουσουλμάνος έρχεται! "Η άγρια καταφρόνια του
Φέβητρο, σκιάχτρο πέφτει στοϋ Μιλτιάδη τά παιδιά!
Τή λύρα άρπάζει, άσπλαγχνα τήν κομματιάζει
Και τό συντρίμμα της πατεί μέ λύσσα.

Ίδού πώς έσυμβόλιζεν ό Βύρων—και μετέφερα έδω τό σύμβολον άπό τήν έλευθεράν μίμησιν τοϋ Καζιμίρ Δελαβίνιε εις μίαν τών Μεσσηνιακών "Ωδών του,—τήν μεγάλην "Ελλάδα, τήν έλευθεράν "Ελλάδα τής αρχαιότητος και τήν μικράν "Ελλάδα, τήν δούλην "Ελλάδα τοϋ 1811.

"Επεται τό τέλος

ΔΗΜ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΝ ΣΕΛΑΣ

Διὰ ν' ἀκολουθήσω τοὺς κανόνας τοῦ μυθιστορικοῦ ὅφους, ἔπρεπε ν' ἀρχίσω τὴν ἀφήγησίν μου ὡς ἐξῆς: « Ἦτο ἡ δεῖλη τῆς δεῖνος ἡμέρας, τοῦ δεῖνος μηνὸς καὶ ἔτους. Ἐὖρολόγιον τοῦ ναοῦ τοῦ δεῖνος ἀγίου ἐσήμαινε τὴν δεῖνα ὥραν . . . »

Ἄλλὰ μέσα εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς δίναις τὸ μνημονικόν μου χάνεται. Οὔτε τὴν ἡμέραν οὔτε τὸν μῆνα ἐνθυμοῦμαι. Οἱ δὲ ἅγιοι τοῦ τόπου μου ἦσαν ἀρκετὰ πτωχοί, ὥστε δὲν εἶχον ὥρολόγια νὰ σημαίνουν τὴν ὥραν. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι τὸ ἔτος ἦτο τὸ 1870 καὶ ὅτι ἡ ὥρα ἦτο φθινοπωρινή.

Ἐὖρολόγιον λυκόφως ὄλονέν ἐπυκνοῦτο καὶ περιεκάλυπτε τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ρύμας τῆς γενεθλίου μου πόλεως, εἰς τὰς ὁποίας περιεφερόμεθα σκιρτῶντες ὡς νεβροί, μὲ ὄλην τὴν ἀμερικανιστὴν καὶ τὴν φαιδρότητα τῆς ἐφήβου ἡλικίας οἱ τρεῖς ὁμηλικοὶ καὶ συμμαθηταί, οἱ ἀποτελοῦντες ἰδιαιτέραν φιλικὴν δμάδα, διακρινομένην διὰ τὴν θορυβώδη εὐθυμίαν τῆς, διὰ τὰ τρελλὰ πειράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐβασάνιζεν ἰδιοτρόπους τινὰς καὶ εὐερεθίστους οἰκοκύρατους, ὅσον καὶ διὰ τὰς πρωΐμους αὐτῆς φιλολογικὰς καὶ αἰσθηματικὰς ὁρμάς.

Αἰφνης εἰς τὴν καμπὴν δρομίσκου τῶν ἐσωτερικῶν συνοικιῶν συνηγήσαμεν δύο ἢ τρεῖς πολίτας ἰσταμένους εἰς τὴν γωνίαν καὶ βλέποντας μετὰ τινος περιεργείας πρὸς τὸ φαινόμενον ἐκείθεν τμήμα τοῦ ὄριζοντος. Μετὰ τινὰ βήματα, εἰς ἄλλην ὁδὸν εὐρυτέραν, εἶδομεν περισσοτέρους περιέργους μετεωροσκοποῦντας. Ἐθεῶντο μετ' ἀπορίας, ἐδείκνυον διὰ τοῦ δακτύλου, ἐξήγουν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, προσεκάλουν τοὺς εὕρισκομένους ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων νὰ ἐξέλθωσι, γυναῖκες ἐξήρχοντο εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰ παράθυρα μετὰ τινος ἀνησυχίας . . .

Ἐὖρολόγιον τὸ ἐλκύνον τὴν γενικὴν προσοχὴν ἦτο ἐρυθρότης ἔντονος παρατηρουμένη εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ οὐρανοῦ. Δὲν ἦτο ἡ ροδίνη ἢ φλογώδης ἀντανάκλασις τῆς δύσεως, ἢ φαινομένη

τόσον συχνὰ εἰς τὸν αἰθριον οὐρανὸν μας. Ἦτο χρῶμα ζωηρῶς ἐρυθρόν, σχεδὸν πορφυροῦν, ἐκπορευόμενον ἀπὸ τῶν βορείων τοῦ ὄριζοντος σημείων, ἐπεκτεινόμενον ἐνθεν καὶ ἐνθεν καὶ προχωροῦν ὄλονέν, καλύπτον τὸ στερέωμα.

Αἱ φαιδραὶ συνομιλῖαι καὶ οἱ ἠχηροὶ γέλωτες τῆς φιλικῆς μας δμάδος ἐκόπασαν εὐθὺς ἐπὶ τῆς θέας τοῦ ἀσυνήθους ἐκείνου φαινομένου. Κάποιαν μὲν ἔχομεν βέβαια ὡς προσφάτως ἐγκαταλείψαντες τὰ μαθητικὰ θρανία, ἀλλ' ὅχι καὶ τόσην ὥστε νὰ γνωρίζωμεν καταλεπτῶς καὶ νὰ ἐξηγῶμεν ὅλα τὰ μετεωρολογικὰ φαινόμενα. Ὡστε οὐδόπως ἄπορον ὅτι δὲν ἤργησε νὰ μεταδοθῆ καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς μας νεαρὰς ψυχὰς ἡ ἀνησυχία τοῦ ἀμαθοῦς πλήθους. Ἀνεζωογονήθησαν διὰ μιᾶς ἐντὸς μας αἱ ἀναμνήσεις τῆς προτέρας παιδικῆς ἡλικίας, οἱ μῦθοι καὶ οἱ θρύλοι οἱ δημῶδεις περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ οἱ παλαιοὶ χρησμοὶ οἱ μεταδιδόμενοι διὰ τῆς παραδόσεως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀκούσῃ τοςάκις, πτήσοντες ἐκ τοῦ φόβου, ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν πρεσβυτέρων μας. Ἀνεζωογονήθησαν αἱ φοβεραὶ περιγραφαὶ τῆς μεγάλης τελικῆς καταστροφῆς τοῦ πλανήτου μας, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἱερά βιβλία καὶ ἀναπαριστώμεναι μὲ τρομακτικὰ ἐπεισόδια εἰς τὰς εἰκόνας τῶν ναῶν καὶ εἰς παλαιὰς λιθογραφίας. Καὶ ἐνομιζομεν ὅτι ἐμέλλομεν νὰ ἴδωμεν ἐν τῇ οὐρανῷ τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, ἐρχομένου μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἀγεμένομεν νὰ ἴδωμεν τοὺς ἀστέρας πίπτοντας εἰς τὴν γῆν ὅπως οἱ ὄλυνθοι τῆς συκῆς καὶ τοὺς κήρυκας τοῦ ὀλέθρου ἐξορμῶντας ἐπὶ τῶν φοβερῶν ἔππων των, ὡς περιγράφονται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, διὰ νὰ ἐνσπείρωσι τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀπόγνωσιν εἰς τοὺς πελιδνοὺς ἐκ τοῦ φόβου κατοίκους τῆς γῆς τῆς μελλοθανάτου. Καὶ ἐτελνομεν ἀκουσίως τὸ οὖς ὅπως ἀκούσωμεν τὴν σάλπιγγα τοῦ ἀρχαγγέλου ἠχοῦσαν εἰς τὸν περιφλεγῆ οὐράνιον θόλον καὶ καλοῦσαν τοὺς νεκροὺς νὰ ἐγερθῶσιν ἐκ τῶν μνημείων.

***

Ὅλα ταῦτα τὰ δράματα, τὰ διελθόντα ἀστραπιαίως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἦσαν ἐντυπώσεις, ὅς εἶχομεν δοκιμάσῃ προηγουμένως καὶ αἴτινες διετηροῦντο λελη-

θότως εἰς τὸν ἀπαλὸν μας ἐγκέφαλον. Δὲν εἶχον παρέλθῃ πολλά ἔτη ἀφ' ὅτου κάποιος κομήτης — ὁ τοῦ Δονάτη πιθανῶς — εἶχεν ἐμφανισθῆ εἰς τὸ στερέωμα καὶ ἐνσπείρῃ τὸν τρόμον εἰς τοὺς λαοὺς πάσης τῆς οἰκουμένης. Οἱ τότε ἀστρονόμοι ὑπελόγησαν ὅτι ὁ ἀθλητὴς ἐκεῖνος τῶν οὐρανῶν ἔμελλε νὰ συγκρουσθῆ μὲ τὸν πλανήτην μας καὶ ἡ φοβερὰ προφητεία, ἡ συνταράξασα πάσας τὰς χώρας, ἐφθασε καὶ μέχρι τῆς πόλεώς μας καὶ κατετρόμαξε τὴν ἀπλοϊκὴν μας κοινωνίαν. Ἦτο ὁ ἴδιος κομήτης, ὡς εἰκάζω, περὶ τοῦ ὁποῦ ὁ Ζαλοκώστας ἔγραφε τοὺς φιλοπαίγμονας στίχους τῆς Πόλεως ἔς τὸν ἄερα:

Ἄλλ' ἂν τὰ φέρῃ ὁ διάβολος κ' ἡ γῆ μὲ τὸν κομήτη
Ζυγώσουν καμμιά ἡμέρα.

Κι' ὡς δυὸ τῆς Πασχαλίας αὐγὰ τσουγκρίσουν μύτη-μύτη,
Θὰ ἰδοῦμε πῶς χορεύουνε τὴν πόλκα ἔς τὸν ἄερα.

Οἱ συμπολιταὶ μου ὅμως δὲν ἐθεώρησαν ἀστεῖον τὸ πρᾶγμα: ἐπτοήθησαν καὶ ὅσῳ μᾶλλον προσήγγιζεν ἡ ταχθεῖσα μοιραία προθεσμία, τόσῳ μᾶλλον ἐσφοδρύνετο καὶ ἡ συγκίνησις. Ἦμην παιδίον μικρὸν καὶ ἀμέριμνον· ἀλλὰ τὸ δέος τῶν πρεσβυτέρων ἐπροξένει εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν μου ἐντύπωσιν καὶ ταραχὴν. Τοὺς ἤκουον συζητοῦντας, ἀνακοινοῦντας πρὸς ἀλλήλους τὰς ἀνησυχίας των, καὶ ὡσάκις ἐτόλμων ν' ἀπευθύνω ἀφελῆ τινὰ ἐρώτησιν, μὲ ἀπέπεμπον, ἢ δὲν ἀπεκρίνοντο εἰς τοὺς λόγους μου. Τὴν ἑσπέραν, ὅτε ἀνέτελλεν εἰς τὸν ὀρίζοντα τὸ φοβερὸν ἄστρον, τὰ πρόσωπα περίφοβα ἐστρέφοντο πρὸς τὸ στερέωμα, οἱ ἐξῶσται καὶ τὰ ὑπερῶα μετεβάλλοντο εἰς ἀστεροσκοπεῖα καὶ ὅλοι παρετήρουν μὲ φρίκην καὶ μὲ θλίψιν τὴν πορείαν τοῦ ἐπερχομένου οὐρανίου ἐχθροῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ φωτεινὴ οὐρὰ ἐξετείνετο εἰς μέγα ἐν τῷ οὐρανῷ μῆκος. Κατὰ τὰς παραμονὰς δὲ τῆς μοιραίας ἡμέρας οἱ μᾶλλον εὐσεβεῖς καὶ οἱ προνοητικοὶ ἐφρόντισαν καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς των, καὶ εἰς τοὺς ναοὺς ἐτελοῦντο κατανυκτικαὶ λιτανεῖαι καὶ παρακλήσεις. Οἱ ἱερεῖς προσεκάλουν τοὺς πιστοὺς εἰς μετάνοιαν, τὰ δῶρα καὶ τὰ ἀφιερώματα προσεφέροντο σωρηδὸν καὶ οἱ ἄνθρωποι συνέρρεον ἄθροοι νὰ ἐξομολογηθῶσι καὶ νὰ κοινωνήσωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐπὶ τῇ προδλέψει τοῦ ἐπικειμένου ἀφεύκτου κινδύνου. Κατὰ προτίμησιν δὲ οἱ εὐσεβεῖς προσήρχοντο πολυά-

ριθμοὶ πρὸς ξένον τινὰ πνευματικόν, ἐγκατασταθέντα προσφάτως τότε εἰς τινὰ παρά τὴν πόλιν μονὴν καὶ ἀποκτήσαντα ἐν βραχεῖ διαστήματι φήμην δσιότητος. Ἀμυδρῶς ἐνθυμοῦμαι τὴν διάδοσιν περὶ κυπαρίσσου τινός, ἣτις εἰς τὸν περίβολον τῆς μονῆς φυομένη ἐσειέτο καὶ ἔτριζε διαρκῶς, τὸ πλῆθος δὲ ἐν ἀπορίᾳ καὶ φόβῳ ἐσχολίαζε τὸν παράδοξον ἐκεῖνον τριγμόν, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς οἰωνὸς ἀπαίσιος. Ἄλλ' ἴσως τὸ ἀκακὸν δένδρον ἔτριζεν ἐξ ἀγανακτήσεως βλέπον τὰ τελούμενα παράδοξα, καθότι μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεδειχθῆ πολὺ κίβδηλος ἡ ἀγιότης τοῦ ὁσίου πνευματικοῦ καὶ ἡγουμένου.

Καὶ ἡ μὲν προφητεία περὶ τοῦ κινδύνου ἐξηλέγχθη ἀβάσιμος. Ὁ κομήτης φεισθεὶς τῆς Γῆς ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἐξηκολούθησε τὴν μυστηριώδη διὰ τοῦ ἀχανοῦς πορείαν του.

Ἄλλὰ τὰ σημεῖα δὲν ἔλειψαν. Ὀλίγον καιρὸν μετὰ ταῦτα φοβερὰ θύελλα, τυφῶν ἀληθῆς ἐνσκήψας αἰφνιδίως ἐξερρίζωσε δένδρα αἰωνόβια, ἀνήρπασε στέγας, ἐκρήμνισεν οἰκίας, ἐφόνευσε κτήνη καὶ ἄνθρωπους, ἀναρπάσασα δὲ δέκα πέντε καὶ πλείονα ἴσως μεγάλα ἰστιοφόρα πλοῖα, ξένα τε καὶ ἡμέτερα, ἀπὸ τοῦ λιμένος μας ὅπου εἶχον καταφύγη καὶ ἀγκυροβολήσῃ ἔνεκα τῆς κακοκαιρίας, τὰ ἔρριψεν εἰς τὴν ἀκτὴν συντρίμματα μετὰ τοῦ φορτίου των. Ἐἴτα ἐπῆλθεν ὁ φοβερὸς σεισμὸς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1867, ὁ συγκλονήσας ὀλοκλήρον τὴν νῆσον, καταστρέψας πόλεις καὶ χωρῖα καὶ θανατώσας ἑκατοντάδας ἀνθρώπων. Τὸ ἔδαφος ἐσαλεύετο ὡς δόναξ σειόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, αἱ δὲ δονήσεις διήρκεσαν ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους μῆνας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποῦν ἐκατοικοῦμεν ἐντὸς ξυλίνων παραπηγμάτων, προχείρως ἀνεγερθέντων διὰ σανίδων, ὡς μᾶς ἔστειλεν ἡ εὐσπλαγχνὸς συνδρομὴ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ φιλανθρωπία τῶν γειτονικῶν μας ἐπαρχιῶν. Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τῆς πρώτης φοβερᾶς νυκτός, ἣν διήλθομεν πολλαὶ οἰκογένειαι στρυμωγμέναι ὁμοῦ ἐντὸς παραπήγματος ἔχοντος ἐμβαδὸν ὀλίγων τετραγωνικῶν μέτρων ἄϋπνοι, ἄσιτοι, ἐν ᾧ κατέπιπτε βραγδαῖος ὁ ὑετὸς ἄνωθεν καὶ ἀντήχει ὀλόγυρα ὁ ὀλολυγμὸς τῆς καταιγίδος, μὲ τὸν ὁποῦν συνηνοῦντο οἱ γόοι τῶν ταλαιπώρων ἀσθενῶν, οἱ κλαυθμυρισμοὶ τῶν παιδίων καὶ οἱ λυγμοὶ τῶν γυναικῶν, δεομένων καὶ ἐπικαλουμένων

τὸ ἔλεος τῆς Θεομήτορος. Καὶ ἐνθυμοῦμαι τοὺς πιστοὺς λιτανεύοντας, περιφέροντας τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ ἀναβοῶντας μετὰ δακρῶν τὸ «Κύριε ἐλέησον!», ἓνα σεβάσμιον δὲ καὶ λευκωπώγωνα ἱερέα ἀσκεπῆ ἀνυψοῦντα τὸ σεπτὸν ποτήριον τῆς Μεταλήψεως πρὸ τῶν πιστῶν γονυπετούντων καὶ ἐπικαλούμενον μεθρηνώδη φωνὴν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Ὑψίστου. Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἔκλειψις ἡλίου ὀλική, θέαμα σπανιώτατον, ἐπτόησε πάλιν τὴν πόλιν μας καὶ ἀφύπνισε τοὺς φόβους μας. Τί τάχα ἦσαν πάντα ταῦτα τὰ ἀλλεπάλληλα φαινόμενα εἰμὴ σημεῖα τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου; Καὶ ἡ τρομακτικὴ ἐκείνη καὶ ἀνεξήγητος πυρκαϊὰ τοῦ οὐρανοῦ διατί τάχα δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μετὰ τόσα προανακρούσματα ὁ πρόδρομος τοῦ φρικτοῦ δράματος τῆς συντελείας;

* *

Εἰς τὴν λιθόστρωτον κεντρικὴν ὁδὸν τῆς πόλεως, ἐνθα ἐγένετο ὁ ἔσπερινός περίπατος κατὰ τὴν χειμερινὴν τοῦ ἔτους ὥραν, ἡ συγκίνησις ἦτο μεγάλη. Τὸ σκότος τῆς νυκτὸς εἶχεν ἤδη πυκνωθῆ καὶ τὸ οὐράνιον φαινόμενον καθίστατο ὀλονὲν ζωηρότερον. Ὀλόκληρος ὁ οὐρανὸς ἐφαίνετο φλεγόμενος, παμπόρφυρος, με ἀντακλάσεις αἱματηράς, παριστῶν ἄγριον ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦ θέαμα.

Ἡ κατάπληξις ἦτο πλεον γενική. Οἱ ἄνθρωποι ἔρριπτον βλέμματα τρόμου πρὸς τὰ ὕψη, ὁ δὲ φόβος ἐζωγραφιζετο ἀνυπόκριτος εἰς τὰ πρόσωπα. Μερικοὶ θαρραλέοι προσεπάθουν νὰ δώσωσι κάποιαν πιθανοφανῆ ἐξήγησιν εἰς τὸ φαινόμενον καὶ διετείνοντο ὅτι ἡ ἐρυθρότης ἦτο ἀντανάκλασις μεγάλης πυρκαϊᾶς τοῦ ὅμως εἶχεν ἐκραγῆ αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ προσδιορίσωσιν. Ἄλλ' οἱ περισσότεροι ἐσταυροκοποῦντο ψιθυρίζοντες τό: «Μνήσθητί μου Κύριε!», ἄλλοι δ' ἔφευγον καὶ ἐτρέποντο μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν κατοικίαν των, μετὰ τὴν μωρὰν, τὴν παιδαριώδη ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὑρισκον ἐκεῖ ἴσως καταφύγιον καὶ σωτηρίαν ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου ἀγνώστου κινδύνου.

Καὶ ἡ τρομακτικὴ εἶδησις μετεδίδοτο ἤδη μετὰ τὴν ταχύτητα ἀναφλεγόμενης γραμμῆς πυρίτιδος ἀπὸ ἀγυιάς εἰς ἀγυιάν καὶ ἀπὸ στενωποῦ εἰς στενωπὸν μέχρι τῶν περάτων τῆς πόλεως, ἐπιφέρουσα τὸ δέος καὶ τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὰς ταπεινάς

συνοικίας, ὡς περιέβαλλεν ἤδη τὸ σκότος καὶ τὸ πένθος τῆς χειμερινῆς νυκτὸς. Τὰ πτωχικὰ παράθυρα ἠνοιγόnton μετὰ προφυλάξεως καὶ δισταγμοῦ, μορφαὶ δὲ πεφοβισμένοι προέκυπτον ἐξ αὐτῶν, αἵτινες μετὰ στιγμιαίαν ἐπισκόπησιν ἀπεσύροντο πάλιν μετὰ ἐπιφώνημα ἀνησυχίας ἢ μετὰ σύντομον ἐπίκλησιν τῆς θελας βοηθείας. Τὸ γεγονός ἐφθασε καὶ μέχρι τῆς ἀκοῆς τοῦ γηραιοῦ ἀρχιερέως μας, ὅστις ἦτο τότε ὁ μητροπολίτης Σπυρίδων ὁ Κοντομίχαλος, θεοσεβῆς μὲν καὶ ἐνάρετος, ἀλλὰ περιορισμένης παιδεύσεως. Ἠγέρθη ἀπὸ τῆς ἔδρας του μετὰ κόπου, διότι ἦτο ἐνενηκοντούτης τότε, ἐπλησίασεν εἰς τὸ παράθυρον τοῦ θαλάμου, τὸ ἠνοιξε, παρετήρησε μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ζωηρὰν λάμπιν, ποιήσας δὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ σείσας τὴν κεφαλὴν εἶπε πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν:

— Τοῦ πολέμου σημεῖα εἶναι αὐτά, τοῦ πολέμου!

Κατ' ἐκείνην τῷ ὄντι τὴν ἐποχὴν ὁ μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν πόλεμος εὑρίσκετο εἰς τὴν δραματικωτάτην αὐτοῦ φάσιν. Συνεκροτοῦντο τότε αἱ πεισματώδεις, αἱ ἐπικαὶ μάχαι μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατιῶν, αἱ περιβόητοι γενόμεναι διὰ τὰς φοβεράς αὐτῶν ἐκατόμβας. Ὁ φονικώτατος ἀγὼν συνεχίνει πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ ἡ μικρὰ ἡμῶν ἐπαρχιακὴ κοινωνία παρηκολούθει μετὰ περιεργείας καὶ διαφέροντος τὰς περιπετείας του. Καὶ ναὶ μὲν δὲν εἶχομεν τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀπ' εὐθείας τηλεγραφημάτων, ὅπως ἄλλα πολυανθρωπότερα κέντρα, περιήρχοντο ὅμως εἰς γνῶσιν μας αἱ εἰδήσεις δι' ἐντύπων δελτίων, ἐκδιδομένων ἐν Κερκύρα καὶ διαβιβαζομένων ἡμῖν ταχυδρομικῶς δις τῆς ἑβδομάδος. Ἐκ τούτων ἐμανθάνομεν συνοπτικῶς τὰ συμβάντα, αἱ λεπτομέρειαι δὲ τῶν φονικῶν συρράξεων καὶ τὰ δραματικὰ ἐπεισόδια μετεδίδοnton ἡμῖν διὰ τῶν ἐφημερίδων, ἰδίως τῶν Τεργεσταίων, καὶ τὰ φύλλα τῆς Κλειοῦς καὶ τῆς Ἡμέρας ἀνεγινώσκοντο εἰς ἐπήκοον ἐνώπιον πολυαρίθμου ὀμηγύρεως εἰς τὰ κεντρικὰ καφενεῖα. Ἐπροκάλει δὲ ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν πάντοτε θορυβώδη ὀχόλια καὶ ἐμπαθεῖς συζητήσεις διότι καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως πανταχοῦ, ὑπῆρχον κόμματα καὶ στρατόπεδα φιλογάλλων καὶ φιλογερμανῶν, ἅτινα μὴ δυνάμενα νὰ συμπλακῶσι διὰ τῶν ὅπλων κατὰ μίμησιν τῶν ὑπ' αὐτῶν θαυμαζομένων ἐθνῶν, ἤρκοῦντο νὰ ἐρίζωσι καὶ νὰ μάχωνται.

διὰ τῶν λόγων φανατικώτατα, ὥστε νὰ ἐπαναλαμβάνωνται εἰς τὰ καφενεῖα ἐν μικρογραφίᾳ καὶ ἀναιμάκτως αἱ μάχαι τοῦ Σεδάν, τοῦ Βέρτ καὶ τῆς Γραβελόττης. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν λοιπὸν τοῦ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος διατελῶν ὁ γηραιὸς ἱεράρχης, ἴσως δὲ καὶ ἀναπολῶν σημεῖα παραπλήσια ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἱερά βιβλία, ἐξήγει τὸ οὐράνιον φαινόμενον ὡς ἔχον σχέσιν ἄμεσον μὲ τὴν ἐπίγειον αἱματοχυσίαν, λησμονῶν ὅτι ὁ Ὑψιστος δὲν ἔδωκεν εἰς τοὺς ταπεινοὺς κατοίκους τῆς γῆς τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν ὅπως χρωματίζωσι κατὰ βούλησιν τὰ οὐράνια αὐτοῦ ἀνάκτορα, ὡς νὰ ἦσαν μανδρωμένα οἰκόπεδα τοῦ Φαλήρου, διότι τότε θὰ ἐβλέπομεν τὸ στερέωμα σκεπασμένον ὄχι ἀπὸ νεφέλας ἢ ἀπὸ ἀστρα, ἀλλ' ἀπὸ τὰς βεκλάμας τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, τώρα μάλιστα μὲ τὴν εὐκολὴν συγκοινωνίαν τῆς γῆς μετὰ τῶν ἐπουρανίων διὰ τῶν ἀεροπλάνων καὶ τῶν ἄλλων ἀεροπόρων μηχανημάτων.

* *

Τέλος πάντων, ὅτε μετὰ διαφόρους σταθμοὺς καὶ περιπλανήσεις καταντήσαμεν εἰς τὸ πρωτεῦον παραλιακὸν καφενεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ ἐντευκτήριον τῆς ἐκλεκτῆς κοινωνικῆς τάξεως, ἠτύχησαμεν νὰ μάθωμεν τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου. Οἱ αὐτόθι συνηγμένοι, ἄνθρωποι ἀνεπτυγμένοι, ἐπιστήμονες, καθηγηταί, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ ἄλλοι κοσμογυρισμένοι καὶ γινώσκαι τῶν φυσικῶν φαινομένων, μᾶς εἶπον ὅτι τὸ φοβερὸν καὶ θαυμάσιον θέαμα ἦτο ἀπλούστατα Βόρειον Σέλας, ἐκ τῶν ἐμφανιζομένων συχνὰ εἰς τὰς ὑπερβορείους χώρας. Εἰς τὴν ἰδικὴν μας γεωγραφικὴν ζώνην τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶνε σπανιώτατον· ἀλλὰ κατὰ τὴν διδομένην παρά τῶν εἰδημόνων ἐξήγησιν, ἣτις παρουσιάζει ἀρκετὰ στοιχεῖα πιθανότητος, τὸ βόρειον σέλας τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης ἑσπέρας, λάμπον εἰς τὸ στερέωμα βορειότερων χωρῶν, ἦτο ἀρκετὰ ζωηρὸν καὶ ἔντονον, ὥστε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν λάμψιν του καὶ τὴν ἀντανάκλασιν του καὶ μέχρι τοῦ ἡμετέρου ὀρίζοντος. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐβεβαιώθη κατόπιν, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων τῶν γινομένων εἰς ἄλλας χώρας, κειμένας εἰς τὴν αὐτὴν μεθ' ἡμῶν γεωγραφικὴν παράλληλον.

Αἱ ἐξηγήσεις αὗται ἴσχυσαν νὰ πραῦνωσι τὴν καρδίαν μας, ἀνασκιρτῶσαν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὡς νεοσσὸς περιστρεφῶν ἐπτοημένος. Ὁ τρόμος μας κατηνύσθη βαθμηδὸν ὁ νοῦς μας ἠθρίασε καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀπαίσια φαντάσματα τοῦ φόβου καὶ τῆς δεισιδαιμονίας διεσκεδάσθησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰ ζοφερὰ βασίλεια τῶν μύθων. Ὁ Ὑψιστος ἐφαίνετο καὶ πάλιν μακρόθυμος πρὸς τὴν ἁμαρτωλὸν πλάσιν καὶ δὲν ἀπεφάσιζεν οὔτε τὴν φορὰν ἐκείνην νὰ καταστρέψῃ τὸν κόσμον του, ὅστις πιθανὸν μὲν νὰ περιέχῃ πολλὰ τὰ κακὰ καὶ τὰ φεκτά, ἀλλὰ δὲν ἀμοιρεῖ καὶ ἀγαθῶν καὶ ὠραίων πραγμάτων. Ἐχορήγει νέαν, ἀπροσδιόριστον πρόθεσίαν πρὸς μετάνοιαν εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, διέτασσε δὲ τὸν ἀρχάγγελον νὰ καταθέσῃ τὴν σάλπιγγα εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ τοὺς φοβεροὺς ἵππηλάτας, τοὺς ἀπαισίους Jockeys τῶν ὀπτασιῶν τῆς Ἀποκαλύψεως, νὰ δέσωσι τοὺς φαντασμαγορικοὺς αὐτῶν ἵππους εἰς τοὺς ἐπουρανίους σταύλους μέχρι τῆς ἡμέρας, ἣν ἡ σοφία του ἤθελεν ὄριση διὰ τὸ δράμα τῆς τελικῆς τοῦ σύμπαντος καταστροφῆς.

Οὕτως ἀναθαρρήσαντες καὶ διασιφίζοντες μόνον εἰς τὴν ψυχὴν ἀκόμη ὑπολείμματά τινα τοῦ προτέρου δέους, τοῦ ἀορίστου φόβου, ὃν πάντοτε καθεὶς αἰσθάνεται ἐνδομύχως ἀπέναντι μεγάλου καὶ ἐπιβλητικοῦ καὶ δυσεξηγήτου θεάματος, ἐπεδόθημεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ θαυμασίου μετεώρου, τὸ ὁποῖον εὐηρεστεῖτο νὰ παρουσιάσῃ ἢ ἰδιοτροπία τῆς φύσεως. Εὐτυχῶς ὁ φόρος τῶν θεαμάτων δὲν εἶχεν ἐπινοηθῆ ἀκόμη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ἡ ὕβρις μας ἠδύνατο ἐν ἀνέσει καὶ ἀνεξόδως νὰ ἐντροφήσῃ εἰς αὐτό.

Τὸ Σέλας εὗρισκετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς ὄλην τὴν ἔντασιν τῆς λαμπρότητός του. Ὀλόκληρον τὸ στερέωμα ἐφαίνετο ὡς κάμιнос καιομένη, ἀλλὰ περὶ τὰς ἐσχατίας τὸ βαθὺ πορφυροῦν χρῶμα ἐλάμβανεν ἀπόχρωσιν ἀπαλωτέραν, ροδαλήν, ἐν ᾗ ἐλαφραὶ τινες ραβδώσεις ὠχρόλευκοι, μαργαριτώδεις, διήκον ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος πρὸς τὸν θόλον ὡς ἀκτῖνες ἐκτοξευόμεναι ἀπὸ μεμακρυσμένου καὶ ἀοράτου κέντρου, βαθμηδὸν ὠχρῶσαι καὶ ἐξαφανιζόμεναι. Ἡ ἐρυθρὰ δ' ἀντανάκλασις κατερχομένη ἀνωθεν συνεκίρνατο μὲ τὴν περιβάλλουσαν τὴν γῆν σκοτίαν καὶ ἀπετέλει εἶδος τι ροδίνης ἀμφιλύκης,

καθιστώσης καθαρὰν καὶ σχεδὸν φωτεινὴν τὴν ἀτμόσφαιραν. Καὶ μαζί μὲ τὴν κατάπληξιν καὶ τὸ θάμβος μας διὰ τὸ πρωτοφανὲς θέαμα κατελαμβάνομεθα ὑπὸ αἰσθήματος θαυμασμοῦ πρὸς τὴν ὑψηλὴν πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ καταπέμποντος εἰς τὰς πολικὰς χώρας ἐν τῇ μέσῳ τοῦ ζόφου, τοῦ πένθους, τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς ἀπηνοῦς δριμύτητος τοῦ ἀτελευτήτου χειμῶνος, μακρινὴν οἶονεὶ ἀντανάκλασιν τοῦ φωτὸς τῆς οὐρανόθεν, ὡς ἐλπίδα καὶ παρηγορίαν ἐξαποστελλομένην εἰς τὰ κτίσματά του, τὸ φῶς τὸ ὁποῖον κανεὶς ποτε ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν θὰ διανοεῖτο νὰ φορολογήσῃ.

Ὅταν ἀποχωρισθεὶς τῶν συντρόφων μου ἐπέστρεψα εἰς τὴν κατοικίαν μου, εὖρον ἐκεῖ γαλήνην ἀδιατάρακτον. Ὅπως ὄρμισκοι τινὲς μικροί, ἀποκεκλεισμένοι εἰς μυχὸν παράμερον τοῦ αἰγιαλοῦ, διατηροῦσι λείαν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων, ἐν ᾧ ὀλόγυρα εἰς τὸ πέλαγος μαίνεται ἡ τρικυμία, οὕτω καὶ ὁ ταπεινὸς καὶ ἀπέριττος πατρικὸς μου οἶκος διέσφζεν εἰς τὰ ἔνδον τὴν εἰρηνικὴν του ὄψιν, διότι, ἀγνοῶ πῶς, δὲν εἶχε φθάσῃ μέχρι αὐτοῦ ὁ σάλος καὶ ἡ συγκλίσεις ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν λοιπὴν πόλιν. Ἡ κανδήλα ἔκαιε πρὸ τῶν ἀγίων εἰκόπων καὶ ἡ καλὴ μου μήτηρ ἀνεπαύετο ἡσυχος εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ θαλάμου, ὑπνώτουσα σχεδὸν καὶ ἀναμένουσα τὴν ὥραν τοῦ λιτοῦ μας δείπνου.

Μὲ τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν ἀπερισκεψίαν τῆς ἡλικίας μου, ἀντὶ νὰ σεβασθῶ τὴν γαλήνην της καὶ νὰ τὴν ἀφήσω εἰς τὴν ἀγνοίαν της — διότι πρόφανως ἐφαίνετο ἀγνοοῦσα τὰ συμβαινόντα — ἠθέλησα νὰ διασκεδάσω μὲ τὴν ἔκπληξιν της.

— Μητέρα, εἶπα, δὲν εἶδες τὸ φαινόμενον;

— Ποῖον φαινόμενον; ἠρώτησεν ἀποροῦσα.

— Καλὲ δὲν εἶδες τὸν οὐρανὸν ποῦ εἶναι κόκκινος σὰν φωτιά; Λένε πῶς θὰ χαλάσῃ ὁ κόσμος.

Ἡ μήτηρ μου ἠγέρθη νωθρῶς ἀπὸ τῆς ἀναπαυτικῆς της θέσεως καὶ μετὰ τινὸς δειλῆς καὶ ἀνησύχου περιεργείας ἐπλησίασεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ τὸ ἤνοιξε. Παρετήρησεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸ πυριφλεγὲς στερέωμα, ἔπειτα στρέφουσα πρὸς ἐμὲ τὸ βλέμμα συνέπλεξε τὰς χεῖρας καὶ μὲ ἔκφρασιν ἄλγους καὶ τρόμου ἀνυποκρίτου ἀνεφώνησε:

— Κακὸ ποῦ μοῦλθε...! καὶ ὁ ἄνδρας μου εἶναι ὅς τὸ Ληξοῦρι...

Καὶ τότε μὲν ἐγέλασα διὰ τὴν ἀφέλειαν τῆς ἀναφωνήσεως. Μοὶ ἐφάνη ἀστεία ἢ σκέψις ὅτι ὁ πατήρ μου, ὅστις πράγματι ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀπουσίαζε δι' ὑποθέσεις του εἰς τὴν γείτονα πόλιν, ἀπέχουσαν ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μας ἐν τέταρτον τῆς ὥρας διὰ θαλάσσης, ἀν ἦτο παρών, θὰ ἠδύνατο νὰ προλάβῃ τὸ κακὸν καὶ νὰ σταματήσῃ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τῶρα μετὰ παρέλευσιν μιᾶς περίπου τεσσαρακονταετίας ἀναπολῶν τὸ περιστατικόν, συναισθάνομαι ὅτι ὁ γέλως μου κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦτο ἀσεβῆς καὶ ἀνόητος.

Ἡ ἀγαθὴ καὶ ἀπλοϊκὴ μου μήτηρ, ἥτις πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ζωῇ, δὲν εἶχε μόρφωσιν ἐπιστημονικὴν καὶ γνώσεις φυσικὰς καὶ μετεωρολογικὰς, ὥστε νὰ σταθμίσῃ μετὰ ψυχραιμίας τὰ πράγματα, νὰ ἐννοήσῃ τὸ συμβαῖνον καὶ νὰ μείνῃ ἀτάραχος. Νομίζουσα ὅτι εὕρισκετο ἀπέναντι ἀπροόπτου καὶ ἀορίστου κινδύνου, ἐταράχθη. Ἀλλ' ἐν τῇ ταραχῇ της καὶ τῇ ἀμηχανίᾳ της ὁ πρῶτός της λογισμὸς ἐστράφη πρὸς τὸν σύντροφον τῆς ζωῆς της καὶ ὁ πρῶτός της πόθος ἦτο νὰ τὸν ἔχῃ πλησίον της κατὰ τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην στιγμὴν.

Ἡ ἀφελῆς της κραυγὴ διηρμήνευε τὴν συζυγικὴν πίστιν, τὴν εἰλικρινῆ στοργὴν, τὴν ἀγάπην, τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον, τὰ ἡμέρα, τὰ βαθέα, ἀλλ' ἀνεπιτήδευτα αἰσθήματα, ἅτινα διέθρεψαν καὶ ἐκράτησαν σώαν, χρηστὴν καὶ ἀγνήν τὴν ἐλληνικὴν οἰκογένειαν διὰ μέσου τόσων ὀδυνηρῶν περιπετειῶν τῆς φυλῆς μας καὶ ἅτινα εὐχομαί νὰ μὴ κατορθώσωσι ποτε νὰ χαλαρώσωσιν οἱ ὑστερικοὶ νεωτερισμοὶ καὶ αἱ παρακεκινδυνευμένα θεωρίαι τῆς χειραφετήσεως.

X. ANNINOS

Ἐκ τοῦ προοφάτως ἐκδοθέντος ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον θαυμασίου βιβλίου τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ Γεράρδου Χάουπτμαν (Gerhart Hauptmann) δημοσιεύομεν ἐν μεταφράσει τὰ πλείστου λόγου ἄξια μέρη. Μεταξὺ τῶν πολλῶν πληθῶν περὶ Ἑλλάδος γραφέντων βιβλίων εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῇ ἄλλο, ὑπὸ ὁμοίας θερμῆς πρὸς αὐτὴν στοργῆς ὑπαγορευθὲν καὶ ὑπὸ ἐφαμίλλου ποιητικῆς ἀντιλήψεως ἐμπνευσθὲν. Ὁ Γερμανὸς ποιητὴς, ὅστις τὸ καλλιτεχνικόν του στάδιον ἤρχισεν ὡς γλύπτης, ἔχει εἰς τὴν ἐκφράσιν του ἑλθὼν τὴν δύναμιν τῆς πλαστικῆς εὐμορφίας, ἣ ὁποία καὶ εἰς τὰ δραματικὰ ποιητικὰ του ἔργα καθιστᾷ αὐτὸν ἀριστοτέχνην τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν προσώπων. Ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ περιγραφή του εἶναι συνήθως ἀπλοῦσταται· ἀλλ' ἐκ τούτων ἀναπηδᾷ ἡ ἐντύπωσις, ἡ φράσις, ἡ ἰδέα τοῦ μεγαλοφαντάστου ποιητοῦ, ἣτις διὰ μιᾶς ἐξαπλώνει οἶονε κῶμα φωτὸς οὐρανοῦ ἐπάνω εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ συνήθους ἀνθρώπου ἀδιαφόρως πολλακίς βλεπόμενα πράγματα. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο εἶναι θαυμασία ἡ περιγραφή του, διότι λείπει ἐξ αὐτῆς παντελῶς ἡ ὀγκώδης καὶ ἐπιτηδευτὴ φράσις, τὴν ὁποίαν εἰς πᾶσαν γραμμὴν ἀντικαθιστᾷ ἡ λεπτοτάτη τοῦ ποιητοῦ αἰσθησις καὶ ἡ διὰ τῶν ἀπλοστατῶν μέσων καλλιτεχνικὴ τοῦ ὥραλου διατύπωσις. «Ἑλληνικὴ ἀνοιξις» ἐπιγράφεται τὸ βιβλίον, καὶ ὁ ἀναγνώστης ὁμοῦ μὲ τὸν ποιητὴν δρέπει πραγματικῶς τὰ ἀνθη ἐκ τοῦ αἰθίου λειμῶνος τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀκόμη μίαν φοράν σπουδάζομεν εἰς τὰς ἐκ τοῦ φυσικοῦ τόσον θαυμασίας εἰκόνας τοῦ ποιητοῦ.

Σ. τ. Σ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΟΙΞΙΣ

ΥΠΟ ΓΕΡΑΡΔΟΥ ΧΑΟΥΠΤΜΑΝ

Εὐρίσκομαι εἰς ἀτμόπλοιοι τοῦ Λόυδ εἰς τὸν λιμένα τῆς Τεργέστης. Μόλις ἐπετύχαμεν θέσιν εἰς θαλάμους δευτέρας θέσεως. Εἶναι ἀρκετὰ ἐνοχλητικά. Ἄλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον παύουν αἱ φωναὶ καὶ τὰ τρεξίματα τῶν ἀχθοφόρων καὶ ἡ ἐργασία τῶν βαρούλων. Ἀρχίζομεν νὰ αἰσθανώμεθα «ὅπως εἰς τὸ σπῆτι μας», νὰ θέτωμεν εἰς τάξιν τὰ πράγματα καὶ νὰ ζητῶμεν τὴν ἀνάπαυσίν μας.

Μία οἰκογένεια μικροαστῶν ἐκαλοστρώθηκε εἰς τὰς πολυθρόνας. Ἐπανειλημμένως ἀκούονται ἀπὸ τὸν κύκλον των αἱ λέξεις «χώρα τῶν Φαιάκων». Καὶ καθὼς ἐγὼ κατέχομαι ἀπὸ μίαν μεγάλην προσδοκίαν, εἰς τὸν ἤχον καὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν λέξεων τούτων αἰσθάνομαι ὅτι συνέρχομαι ὡς ἀπὸ μέθην. Εἶναι 26 Μαρτίου· ὁ καιρὸς εἶναι καλός· ἡ ἀτμοσφαῖρα ζεστή· ἑλαφρὰ σύννεφα εἰς τὸν οὐρανόν.

Σήμερον τὸ πρωτὶ ἔπαιρνα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τὸ πρόγευμά μου ὀπίσω ἀπὸ ἓν μέγαλον ὑαλοπαράθυρον, ὅτε μία περιστερὰ

πετάξασα ἀπὸ τὰ ὡς δάσος κατάρτια τοῦ λιμένος μὲ πράσινον κλωναράκι εἰς τὸ βράμφορ, διήλθεν ἔμπρὸς καὶ ἐπῆγεν ὑψηλά, ἀριστερά, δεξιὰ. Ἐνθυμοῦμαι τὸν καλὸν τοῦτον οἰωνὸν καὶ εἶμαι πλήρης θάρρους.

Μετὰ μίαν περιέργον οἰακοστρόφησιν τὸ «Σαλτσβοῦργον» ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς Τεργέστης. Ἡ χώρα παραπλεύρως εἶναι κατακαμμένη. Παρουσιάζονται ὄλοι οἱ χρωματισμοὶ τῆς στάκτης. Τὸ βραχῶδες βουνὸν φαίνεται ὡς ἀπὸ ἑλαφρὰν χιόνα σκεπασμένον. Πολλὰ ἰστιοφόρα μὲ τὰ κίτρινα καὶ πορκαλόχροα πανιά των σκίζουσι τὸ γαλανὸν πέλαγος. Οἱ ζωγράφοι εἶναι καταγοητευμένοι καὶ ἀποφασίζουσι νὰ ἐπιστρέψουσι ἐν εὐκαιρίᾳ διὰ νὰ μείνουσι περισσότερον καιρὸν ἐδῶ.

*:

Ἡ ὥρα εἶναι πέντε. Ταξιδεύομεν τώρα δύο ὥρας. Κατάλευκος διαβαίνει ἔμπροσθέν μας ἡ ἐγγὺς ἀκτὴ. Εἰς τὰριστερὰ ἔχομεν τὴν ὀμαλὴν παραλίαν τῆς Δαλματίας, κατάξηρον, κατάμαυρον, μὲ χρωματισμοὺς πορφυροῦς. Κάτασπροι, ὡς ἀπὸ λευκὰ ὀστᾶ κτισμένοι, ἀνακύπτουσι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πόλεις καὶ κῶμαι· ἐνίοτε σκεπάζουσι καμαρωτοῦς, πρασινωποῦς λόφους ἣ κεῖνται ἐπάνω εἰς τὸν πράσινον, τάπητα τῆς πεδιάδος. Μακρὰν διακρίνονται ἀπὸ καλὸν ὀφθαλμὸν αἱ λευκαὶ κορυφαὶ τῶν βουνῶν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ κορυφαὶ αὐταὶ γίνονται ὑψηλότεραι καὶ ὁ ὄγκος ὄλος τοῦ βουνοῦ καταφανέστερος. Εἶναι καταχιοτισμένος. Καθὼς γυρίζω τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω, παρατηρῶ ὅτι ὁ ἥλιος μόλις στέκει ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νεροῦ· εὐρίσκεται εἰς τὴν δύσιν του. Οἱ συνταξιδιώται καταλαμβάνονται ἀπὸ ἐκείνην τὴν διέγερσιν, εἰς τὴν ὁποίαν πάντοτε περιέρχονται, ἅμα πλησιάζει ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ θαυμάσουσι τὴν φύσιν. Ἄς βάλωμεν τὰ δυνατὰ μας νὰ εἴμεθα φιλαλήθεις! Ἐὶς τὸ μεγαλοπρεπὲς κοσμικὸν φαινόμενον ἀνέκαθεν βεβαίως ἐπλήρωσε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ φρικίαισιν, πολὺ πρὶν καταστῆ τοῦ συρμοῦ ἡ ζωγραφικὴ τῆς φύσεως ἀπόλαυσις, καὶ ὑποθέτω ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἀποξενωμένος πρὸς τὴν φύσιν σημερινὸς συνήθης ἀνθρώπος, πρὸ πάντων ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν θάλασσαν, καταλαμβάνεται εἰλι-

κρινῶς ἀπὸ ἄφωνον θαυμασμόν εἰς τὸ θέαμα τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Μολονότι βέβαια τὸ αἰσθημα τοῦτο ἀσθενέστατα μόνον λείψανα φυλάττει ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀρχέγονον δεισιδαίμονα δύναμίν του.

*:

Ἵστερον ἀπὸ γαληνιαίαν νύκτα εἰς τὰς πέντε τὸ πρωτὶ ἀρχίζει νὰ φυσᾷ νοτιανατολικὸς ἄνεμος. Εἰς τὸν θαλαμίσκον μου αἰσθάνομαι ἤδη τὴν ἐλαφρὰν ταλάντευσιν τοῦ πλοίου. Πρωτὸς ἀπὸ ὄλους τοὺς ταξιδιώτας εὐρίσκομαι εἰς τὸ κατάστρωμα. Ὀμίχλη σκεπάζει ἀκόμη τὴν ἀνατολήν. Ὁ πόντος δὲν εἶναι πλέον ἄφωνος· σμαραγεῖ. Καὶ ἤδη συγκρούονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ κύματα, σχηματίζοντα ἀφριζούσας κορυφάς. Εἰς τὰ νοτιανατολικά ἀπλώνεται νέφος σκοτεινὸν καὶ εἰς τὸν ὀρίζοντα ἀστράπτει.

Τὸ «Σαλτσβοῦργον» εἶναι μικρόν, ὄχι καὶ πολὺ καλοσυγυρισμένον πλοῖον. Οἱ ναῦται ἀσχολοῦνται εἰς τὸ πλύσιμον τοῦ καταστρώματος. Μὲ τὸν σωλήνα τῆς ἀντλίας ἐκσφενδονίζουσι ἐπ' αὐτοῦ χεῖμαρρον νεροῦ, ὥστε διαρκῶς πρέπει νὰ φεύγω ἀπὸ τὸ ἐν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅμως καὶ πάλιν κινδυνεύω νὰ καταβραχῶ. Ἀδύνατον νὰ μοῦ φέρουν τσάϊ, ὅσας φορές καὶ ἂν τὸ ζητῶ μὲ τὴν ἀνάγκην νὰ ζεσταθῶ. Ἡ τάξις εἰς τὸ πλοῖόν μας δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὸν βορειογερμανικὸν Λόυδ.

«ὦ, τσάϊ, εἰς ἓν λεπτόν εἶναι ἕτοιμον», ἐπαναλαμβάνει ὁ καμαρώτος καὶ αὐτὴν τὴν φοράν, ἀφοῦ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἤδη περιμένω νὰ μοῦ τὸ φέρῃ.

*

Ἡ ὥρα εἶναι 7 1/2· λαμπρὸς ἡλιος καὶ θάλασσα κυμαινομένη. Ἐν ἀπὸ τὰ καλὰ τοῦ θαλασσίου ταξιδίου εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι μανθάνει κανεὶς κατ' αὐτὸ πάλιν νὰ ἐκτιμᾷ βαθύτερα τὴν ἡσυχον καὶ ἀσφαλῆ εὐμορφίαν τῆς ἐν τῇ πόντι τοῦ ἀπέιρου μεγάλης νήσου τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ θαλασσοπόρος ἀποβλέπει πρὸς τὴν ξηράν, καὶ ὁ πόθος του φέρεται ἀναγκαστικῶς πρὸς τοῦτο τὸ ἐν τέρμα ἐκ τῶν πολλῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀπομακρυνόμενων. Τοιοῦτοτρόπως μακάρων νήσοι ἀνακύπτουν ἀκόμη εἰς τὴν

ἐπικράτειαν τοῦ ἰδεώδους καὶ ὡς ἔσχατα μακάρια τέρματα φέρονται εἰς τὰ στόματα.

Παντὸς εἴδους ἐπεισόδια τῆς Ὀδυσσεύς, τὰ ὅποια ἀνέγνωσα πάλιν, ἐπασχολοῦν τὴν φαντασίαν μου. Ὁ πολυμήχανος φεύστης, ὅστις καὶ αὐτὴν τὴν Παλλάδα Ἀθηναῖαν ἀπατά, μοῦ δίδει ἀφορμὴν εἰς πολλὰς σκέψεις. Ποῖα τάχα μέρη τοῦ ποιήματος, ἐκτὸς τῶν ὁμολογουμένως κατεψευσμένων, πρέπει νὰ θεωρηθῶν ὡς ἐφευρέσεις τοῦ πνεύματος τοῦ ἐπινοητικοῦ Ὀδυσσεύς; Μήπως ὅλη ἢ ἄλλοις τῶν περιπετειῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἀθάνατον κάλλος παραμένει ἀκλόνητον; Ἀναμφιδόλως ἀπαντῶμεν μέρη, τὰ ὅποια εἶναι ἀσυγχώρητα ψευδολογήματα· ἐκεῖνο π. χ. ὅπου ἡ Χάρυδρις ἀπορροφᾷ τὸ ναυάγιον τοῦ Ὀδυσσεύς, ἐνῶ αὐτὸς σφύζεται εἰς τοὺς κλάδους συκῆς, καὶ ὅπου εἰς τὸ ἴδιον ναυάγιον πάλιν ὁ ἦρως πηδᾷ, μόλις αὐτὸ ἀνῆλθεν ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Ὁ ἄνεμος ἔγινε τώρα σφοδρότερος. Κάπου κάπου τὸ κύμα ραντίζει τὸ κατάστρωμα. Ἀπὸ τὰς ἀφρώδεις κορυφὰς τῶν κυμάτων ἐξαπολύονται πέπλοι μὲ τὰ χρώματα τῆς ἰριδος. Μακρὰν πρὸς τὰ δεξιὰ διακρίνομεν τὴν ἰταλικὴν ἠπειρον. Νησάκι μικρόν, ὄμαλόν κατὰ τὸ φαινόμενον, δίδει ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν τὸ παιγνίδιον τοῦ βιαίου κυματισμοῦ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ἀκτὴν. Ἐνίοτε μᾶς φαίνεται ὡς νὰ βλέπωμεν τὸν καπνὸν ἀτμομηχανῆς, ἢ ὅποια μὲ ταχύτητα βέλους τρέχει κατὰ μῆκος τῶν σκοπέλιων. Λευκοὶ πύραυλοι ἀνατινάσσονται πανταχοῦ, ἐνίοτε μὲ τόσην δύναμιν, ὥστε, ὅμοιοι πρὸς λευκοὺς πύργους, μένουν ἐπὶ στιγμὰς τινας ἤρεμοι, πρὶν κατακρημνισθῶν.

Κάποιος μοῦ λέγει, ὅτι αὐτὸ ποῦ βλέπω δὲν εἶναι ὅπως νομίζω μία μόνη νῆσος, ἀλλὰ σύμπλεγμα ὄλων νήσων· εἶναι αἱ νῆσοι Τρέμιτοι. Ὁ ὑποχρεωτικὸς ἱατρὸς τοῦ πλοίου μὲ ὀδηγεῖ εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν ναυτικῶν χαρτῶν καὶ μοῦ δεικνύει ἐπ' αὐτῶν τὸ σημεῖον. Εἰς τὰς νήσους αὐτὰς ἔχουν οἱ Ἴταλοι φυλακισμένους, οἱ ὅποιοι ἀπολαμβάνουν ἐδῶ σχετικὴν ἐλευθερίαν.

Ἐν ἀτμόπλοιον πλέει ἰσοταχῶς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς ἀκτῆς.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον πλησιάζομεν τὴν ξηράν, ἐνῶ ὁ ἄνεμος γίνεται ἀσθενέστερος καὶ ἡ παλινδρόμησις τῶν κυμάτων ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἰσχυροτέρα. Ἐὰν νερά, καθὼς παρατηρεῖται πάντοτε

πλησίον τῶν ἀκτῶν, δεικνύουν ἀνοικτὸν πράσινον χρωματισμόν. Μεγαλείτερα θέλγητρα δύσκολα παρουσιάζουν τὰ τοπία εἰς ἄλλην περίστασιν, παρά ὅταν ἀπολαμβάνωμεν αὐτὰ ἀπὸ τῆν θάλασσαν, ἀπὸ τὸ κατάστρωμα πλοίου. Αἱ ἀκταί, τοιουτοτρόπως βλέπομεναι, μᾶς ὑπόσχονται ὅτι κατόπιν δὲν ἔχουν νὰ μᾶς ἰώσουν. Ἡ ψυχὴ τοῦ παρατηρητοῦ εἶναι εἰς τοιαύτην διάθεσιν, ὥστε τὰ παράλια βλέπει ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς φανταστικότητος, ἡδὼν ὡς χώρας παραδεισίους.

Ἡ Βιέστη, ἡ πόλις καὶ τὸ ζωγραφικὸν αὐτῆς φρούριον ἀναύπτουν εἰς τὸ παράλιον καὶ γίνονται συμφανῆ εἰς τὸν ὀφθαλμόν. Ἡ πόλις ἐκτείνεται πρὸς τὰ χαμηλά, πέριξ κόλπου. Τὸ ἄθος τῆς εἰκόνης αὐτῆς ἀποτελοῦν ὑψώματα, καταλήγοντα εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν μέρει δασώδη, ἐν μέρει καλλιεργημένα. Μὲ τὸ τηλεσκόπιον τοῦ πλοιάρχου διακρίνω μονήρη δένδρα, ἐλαίας πιστεύω. Ἰσχυρὸν τεῖχος περιβάλλει ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ περιτριγυρίζει τὸν κόλπον. Εἶναι περιεργὸν πῶς τὸ ὄλον ἔχει φανταστικὴν ὄψιν. Ἐνθυμίζει κάτι μικρογραφίας παλαιῶν χειρογράφων, ὅπως τὴν «Ἱστορίαν τῶν πολέμων τῆς Ἰουδαίας», τῆς «Θησηίδος» καὶ τῶν τοιούτων καὶ νομίζει κανεὶς ὅτι βλέπει εἰς τὸν λιμένα πλοῖα φανταστικῆς μορφῆς, τείχη, ἵπποτας καὶ σταυροφόρους εἰς τὰς «βούγας» τῆς πόλεως.

Ἐκείνη ἡ ὄχι καὶ τόσον μακρινή, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ὅμως τοῦς σημερινοὺς ἀνθρώπους ἐντελῶς ξένη ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ δυτικὴ Εὐρώπη ἐχύθη ἐπάνω εἰς τὴν Ἀνατολήν ὡς πολυποίκιλον κῶμα, ἐκεῖνοι αἱ διὰ παντὸς περασμένοι πλέον χρόνοι τῆς ὑπεροργώσεως φανταστικότητος καὶ τῶν παραδόλων ἐγχειρημάτων, νομίζει κανεὶς ὅτι ζοῦν ἀκόμη καὶ ἀκμάζουν εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, ἡ ὁποία εἰς τὸ βλέμμα μας σήμερον παρουσιάζεται ὡσάν ἰτοιχειωμένη. Ἐπάνωθεν τοῦ φρουρίου σωρεύονται σύννεφα. Ἡ ἄλασσα κυματίζει ὡς μαυρισμένος ἄργυρος. Ὁ ἀνεμος φυσᾷ ἄρκετὰ ψυχρὸς.

⊛

Ὁ Ὅμηρος ἀπεικονίζει εἰς τὴν Ὀδύσειαν τὸν χαρακτήρα τοῦ γαιοσειστοῦ Ποσειδῶνος πολὺ ὀλίγον ἀξιαγάπητον. Καὶ μὲ πολὺ δίκαιον. Δὲν εἶναι διόλου ἄξιος ἐμπιστοσύνης· αἱ κακοτροπίαί του δὲν μετροῦνται. Τὴν ναυτίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν

πολλὰ κυρία καὶ μερικοὶ κύριοι πάσχουν, θεωρῶ ὡς κακέντρεχῆ ἐκδίκησίν του. Ὁ θεὸς εἶναι ἐκδικητικὸς. Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν, συγκριτικῶς πρὸς τὴν ἄλλοτε, βλέπει ἑαυτὸν περιορισμένον ἐν τῇ δυνάμει του κατὰ τρόπον, τὸν ὁποῖον κανεὶς τότε δὲν θὰ ἐφαντάζετο, καὶ ἐξηναγκασμένον εἰς ὑπομονήν, αὐτὸς ἐκδικεῖται μὲ τὸν χυδαιότατον τρόπον. Φαντάζομαι ὅτι στέλλει ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ πόντου σκώληκα ἐγγελοειδοῦ. Μὲ τὴν κεφαλὴν πρῶτον διὰ τοῦ στόματος μέχρι τοῦ στομάχου τοῦ ταξιδιώτου φθάνων, ἀλλὰ μὲ τὴν κεφαλὴν μέσα εἰς τὸν στόμαχον κλεισμένος, ἀφίνει ἐν τῇ μεταξὺ τὴν οὐρὰν κρεμασμένην εἰς τὸ νερόν. Ὁ ταξιδιώτης αισθάνεται τοῦτον τὸν σκώληκα, τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν βλέπει, γνωρίζει ὅμως ὅτι εἶναι πράσινος καὶ βλεννώδης, ὅτι ἀτελειώτως μακρὸς κρέμαται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν του κάθηται ἀσάλευτος εἰς τὸν στόμαχον. Ὅλος λοιπὸν ὁ σοβαρὸς ἀγὼν τώρα εἶναι ὁ σκώληξ οὗτος, ὅστις οὔτε καταπίνεται οὔτε ἀποπτύεται, νὰ ἐκβληθῆ ἀπὸ τὰ ἐντόσθια.

Εἶναι ἀκατανόητον, πῶς ὁ Ὅμηρος δὲν περιέγραψεν αὐτὴν τὴν θείαν κακοήθειαν τοῦ Ποσειδῶνος, ἀφοῦ εἰς τόσα ἄλλα ἀποτρόπαια πράγματα δὲν γνωρίζει ὅρια καὶ, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τόσων εἰδῶν θανάτους, τοὺς ὁποῖους περιγράφει, μίαν ὁμοίαν κατάστασιν τοῦ Κύκλωπος Πολυφῆμου ἀπεικονίζει ὡς ἑξῆς:

«φάρυγος δ' ἐξέσσυτο οἶνος
φωμοὶ τ' ἀνδρόμειοι· ὁ δ' ἐρεύγετο οἶνοβαρείων»,

Μία ἀγέλη βουτηκτῶν ἐμφανίζεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ταχεῖα ὡς ἡ ριπὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ πλησίον τοῦ ἀτμοπλοίου. Ὁ βουτηκτῆς εἶναι ὁ ἀδελφίς, ὅστις εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν σχεδὸν κάθε ὥραν εἰς τὸ ταξίδιον ἐμφανίζεται. Εἶναι θαυμάσιος κολυμβητῆς καὶ πολὺ ἀδηφάγος.

⊛

Τὰς ἰταλικὰς ἀκτὰς χάνομεν πάλιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὰς ὄψεις. Αἱ ἀπογευματινὰ ἴσραι φεύγουν μονότονοι· αὐταὶ δὲν ἀπολείπουν ἀπὸ κανέν ταξίδιον. Κάποτε στέλλει τὸ κῶμα τὴν βροχὴν του ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἐύρισκω μίαν γωνίαν διὰ νὰ ἀναπαυθῶ, προφυλαγμένος κάπως ἀπὸ τὸν ἀνεμόν. Κλείω τοὺς ὀφθαλμούς. Ἰρόπον τινὰ βυθίζομαι εἰς τὸν

θόρυβον τῆς θαλάσσης. Ἰὺρω τὸ κῶμα βράζει. Ὁ μέγας, δυνατὸς αὐτὸς βρασμὸς εἰσορμᾷ ἀπὸ παντοῦ, τίποτε δὲν τὸν κρατεῖ, καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴν μου· φαίνεται πῶς εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ μου.

Μοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν περασμένου καιροῦ ταξίδια· μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔκαμα μὲ στενοχωρημένην ψυχὴν, Πολλὰς λεπτομερείας ἐκείνων τῶν συμβάντων βλέπω μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ὄρασιν. Μὲ αὐτὰ παραβάλλω τὴν τωρινὴν μου κατάστασιν. Ἰότε ἐπὶ δεκατρεῖς ἡμέρας ἐκυλίετο εἰς τὸν μέγαν ὠκεανὸν τὸ κολοσιαῖον πλοῖόν μας. Τῶν ναυτῶν τὰ πρόσωπα ἦσαν σοβαρά. Τὸ δικόν μου ἔμως πρόσωπον πῶς ἐφαίνετο δὲν ἠξεύρω· διότι ἐγὼ τότε διηρχόμεν θυελλώδεις ἐβδομάδας εἰς δύο θαλάσσας καὶ ἠξευρα πολὺ καλὰ ὅτι, καὶ ἂν πραγματικῶς κατωρθώναμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα μὲ τὸ ἀτμόπλοῖόν μας, αὐτὸς διόλου δὲν θὰ ἦτο ὁ λιμὴν καὶ διὰ τὸ ἰδικόν μου σαθρὸν πλοιάριον.

Ἐξαφνα ἀναλογίζομαι μὲ ἐλαφρὸν τρόμον ὅτι ἐν τούτοις ταξιδεύω πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην, πρὸς τὴν ὁποίαν δεκαοκτὼ ἔτη τώρα φλογερὸς πόθος μὲ ἐλκύει. Ἴσκεινον τὸν καιρὸν ἐξεθίασα μίαν ἀπόφασίν μου νὰ κινήσω πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ θαυμάσια τῆς Ἰταλίας μὲ ἠμπόδισαν νὰ φθάσω εἰς τὸν σκοπὸν μου. Τώρα λοιπὸν ἔχω νὰ ἐκτελέσω ὅτι τότε παρημέλησα. Εἰς τὰ εἰκοσιῆξ ἔτη ἠλπισα ἐνδοτε, καὶ ἐνδοτε πάλιν δὲν τὸ ἠλπισα, ἀλλοτε καὶ δὲν τὸ ἐπεθύμησα· μίαν φοράν μάλιστα ἐσχέδιασα τὸ ταξίδιον, τὸ ἤρχισα καὶ πάλιν τὸ παρήτησα. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι σοβαρὰ ποτὲ δὲν ἐπίστευσα ὅτι θὰ μοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδω μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου τὴν χώραν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ τώρα ἀκόμη, ὅτε γράφω αὐτὰς τὰς σημειώσεις, δυσπιστῶ!

Ἀλλὰ καὶ δὲν γνωρίζω ποῖον ἄλλο ταξίδιον κρύπτει μέσα του ὁμοίαν ἀπιθανότητα. Ἡ Ἑλλάς ἔγινεν ἡ ἐπικράτεια παντὸς εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος· ἐξάκολουθεῖ μάλιστα νὰ εἶναι ἡ κυρία αὐτοῦ ἐπικράτεια. Τὸ νὰ θέλῃ δὲ νὰ ταξιδεύσῃ τις ἐκεῖ μὲ ἀτμόπλοια καὶ σιδηροδρόμους, φαίνεται σχεδὸν τόσον ἀνόητον, ὡς νὰ ἤθελε ν' ἀναβῆ εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς ἰδίας του φαντασίας μὲ πραγματικὴν κλίμακα.

*

Ἡ ὥρα εἶναι ἕξ καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὴν δύσιν του. Ὁ ἱατρὸς τοῦ πλοίου διηγεῖται διάφορα, καταντᾷ καὶ εἰς τὸν μῦθον περὶ

τῆς πρασίνης ἀκτίνος. Ἡ πρασίνη ἀκτίς, τὴν ὁποίαν μερικοὶ θαλασσινοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶδαν, ἐμφανίζεται μίαν στιγμὴν πρὶν ὁ δῦων ἥλιος κρυφθῆ ὄλως διόλου ὀπισθεν τῆς γραμμῆς τῶν ὑδάτων. Δὲν ἠξεύρω ποῖον πλῆθος αἰνιγματωδῶν αἰσθημάτων πρὸς τὴν φύσιν ἐξαπολύει ἐντὸς μου ἡ ὠραία αὐτὴ παράδοσις. Οἱ ἀρχαῖοι, λέγει μικρὸς κύριος, πρέπει νὰ εἶχαν γνωρίσῃ τὴν πρασίνην ἀκτίνα· τὸ ὄνομα τοῦ αἰγυπτιακοῦ θεοῦ τοῦ Ἡλίου σημαίνει ἀρχικῶς πράσινον. Δὲν ἠξεύρω, ἂν ἀληθεύῃ τοῦτο, ἀλλὰ μέσα μου αἰσθάνομαι τὸν πόθον νὰ ἴδω τὴν πρασίνην ἀκτίνα. Ἡδυνάμην νὰ φαντασθῶ καὶ ἓνα τέλειον τρελλόν, ὅστις τὴν ζωὴν του θὰ διήρχετο ζητῶν αὐτὴν εἰς πελάγη καὶ ἠπείρους, διὰ νὰ ἐκλείψῃ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς εἰς τὴν λάμπιν τοῦ ξένου τούτου, θαυμαστοῦ φωτός. Μήπως καὶ ἡμεῖς εὐρισκώμεθα εἰς ὅμοιον ταξίδιον προσκυνητῶν πορευομένων πρὸς ἱεροὺς τόπους; Μήπως εἴμεθα ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐξήντησαν ὄλον τὸν κύκλον τῶν αἰσθήσεων των καὶ τώρα διψοῦν πρὸς ἄλλου εἶδους θέλγητρα διὰ τὰς αἰσθήσεις καὶ διὰ τὰς υπεραἰσθήσεις αὐτῶν;

⋆

Ἀρκετὸν καιρὸν ὀλισθαίνομεν τώρα ὑπὸ τὰ ἄστρα τοῦ νυκτερινοῦ οὐρανοῦ. Ἐν κτύπημα τοῦ πρηραίου κώδωνος σημαίνει φῶς δεξιὰ. Ὁ φάρος τοῦ Βρίντεζι ἐφάνη. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον κινουνται ἐναλλάξ ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τρία ἀκτινοβολοῦντα φῶτα. Ἰρία νέα κτυπήματα τοῦ κώδωνος ἀντηχοῦν ἀπὸ τὴν πρηραν. Ἡ σημασία των εἶναι: πλοῖον ἔρχεται εἰς ἐναντίαν πρὸς ἡμᾶς διεύθυνσιν. Ἰστοποθητήθην τοιουτοτρόπως, ὥστε ἐπάνωθέν μου βλέπω τὸ ἄκρον τοῦ μεγάλου ἐμπροσθινοῦ ἱστοῦ μεγαλοπρεπῶς νὰ ταλαντεύεται καὶ ἀδιακόπως μεταξὺ τῶν ἄστρων νὰ προβαλῆ. Μόλις περὶ τὰς δέκα φθάνομεν εἰς τὸν στενὸν εἰσπλουν τοῦ λιμένος, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου ἐμπρὸς ἀπὸ φρούριον παλαιοῦ καιροῦ ὀλισθαίνομεν ὑπὸ πλησιφαῆ σελήνην.

Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως φαίνεται ὅτι ἐκοιμήθησαν. Οἱ δρόμοι οἱ παρὰ τὸν λιμένα εἶναι ἔρημοι ἀνθρώπων. Κλίμακες καὶ δρομίσκοι, ἀνηφορικοὶ εἶναι καὶ αὐτοὶ χωρὶς καμμίαν ζωὴν. Φωνὴ δὲν ἀκούεται, οὔτε σκύλου γαύγισμα· ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης καὶ ὑπὸ τὸ φῶς ὀλίγων φανῶν διακρίνομεν λείψανα κιά-

νων ἀρχαίων κτισμάτων. Τὸ Βρίντεζι ἦτο ὁ τελευταῖος πρὸς νότον σταθμὸς τῆς Ἀππίας ὁδοῦ.

Τὸ πλοῖόν μας παρουσιάζεται ἀπιστεύτως μέγα εἰς τὸν μικρόν, ὡς εἶδος λίμνης ἄλσους, λιμένα. Ἄλλ' ὅσον μέγα καὶ ἂν εἶναι, πλησιάζει μὲ πολλὴν προσοχὴν εἰς τὸν βραχίονα, καὶ ὅταν σχεδὸν τελείως πλέον εἶχεν ἀναπαυθῆ ἐκεῖ, τότε μάλισ τὸ παρετήρησαν. Καὶ τώρα διὰ μιᾶς ἔλαβαν ζωὴν οἱ δρόμοι. Μετ' ὀλίγα δὲ λεπτὰ μᾶς περιεστοίχισεν ὁ ἰταλικὸς θόρυθος. Ἡ ἀστυνομία ἐμφανίζεται εἰς τὸ πλοῖον. Ἀμαξαὶ μὲ ταξιδιώτας τρέχουν ἀπὸ τὰ ξενοδοχεῖα. Τρεῖς μανδολινισταί, γεροντάκια καὶ τὰ τρία, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ συνοδεύουν τὸ ἄσμα μιᾶς πολὺ φλεγματικῆς Μινιῶν.

⊘

Ἡ νύξ ἐπέρασεν. Ἡ ὥρα εἶνε ἕκτη πρωινῆ Μαρτίου 28. Ἐἴμεθα ὅπως διόλου ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ξηρᾶς καὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἀκριδῶς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὅπισθεν τῶν καταχιονισμένων κορυφῶν τῶν ὑψηλοτάτων παραλλίων βουνῶν τῆς Ἡπειρου. Ὀλίγα σύννεφα ἀπλώνονται ἐπάνω ἀπὸ τὴν γαλανὴν ὄψιν τῆς παραλίας. Ὁ ἀνεμὸς ἄλλως εἶναι σιρόκος. Λιπίδες συννέφων διακόπτουν τὸ γαλανὸν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου φαίνεται ὠχρὸν καὶ ἀδύνατον. Ὁ ἀῆρ εἶναι ψυχρὸς καὶ αἰσθάνομαι κούρασιν.

Ἐμβαλίνω εἰς τὸ ἐστιατόριον τοῦ «Σαλτσβούργου». Εἰς τρία τραπέζια εἶναι ἠτοιμασμένον τὸ πρόγευμά. Μεταξὺ αὐτῶν εἰς τὸ πάτωμα εἶναι πλαγιασμένοι ταξιδιώται. Μερικοὶ μόλις σηκώνονται ἀπὸ τὰς στρωμνάς, μὲ τὸν χιτῶνα ἀκόμη, καὶ ἀρχίζουν νὰ ἐνδύωνται. Μέγα ὑάλινον δοχεῖον μὲ τὰ λείψανα μαύρης μαρμελάτας στέκεται πολὺ κοντὰ καὶ χαλᾷ τὴν ὄρεξίν μας. Τὸ κοχλιάριον εὐρίσκεται μέσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ταξιδιοῦ.

Ἐδῶ πλέον εἶναι ὄλα Ἀσία, μοῦ δίδει νὰ καταλάβω κάποιος συνταξιδιώτης. Ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι μὲ πειράζει πολὺ αὐτὴ ἡ κατάστασις, διότι ἤξεύρω ὅτι εἰς τὴν Κέρκυραν, εἰς τὸν πρῶτον τοῦ ταξιδίου σταθμόν, φθάνομεν ἀμέσως. Ἐπειτα, μόλις ἐπήραμεν ὀλίγον καφὲν μὲ ψωμί, ἀναβαίνομεν εἰς τὸ κατάστρωμα. Τὰ παράκτια βουνά, ὄχι ὑψηλότερα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περι-

βάλλουν τὸ Λουγκάνο, ἔχουν ἀκόμη σκορπισμένην ἐπάνω των ὀλίγην χιόνα καὶ ὁμοιάζουν ὅπως διόλου μὲ ἐκεῖνα. Εἶναι γυμνά καὶ καστανά. Τὰ βουνά ταῦτα φαίνεται νὰ χωρίζουν τὴν ὀπισθεν χώραν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὡσάν μὲ γιγάντειον πρόχωμα.

Τώρα πλέον δὲν αἰσθάνεται κανεὶς ὡς νὰ εὐρίσκεται εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀλλὰ κινούμεθα εἰς πορθμόν, ὅστις ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον στενεύει. Παντοῦ προβάλλουν ἄκται καὶ νῆσοι καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ βουνά τῆς Κερκύρας. Ἀκόμη μετεωρίζονται ἐπάνω μας μὲ γέλωτας ἢ κρωγμοὺς οἱ γλάροι.

Ὅσον πλέομεν πλησιάζοντες εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Κερκύρας, τόσο περισσότερο πυρετώδης γίνεται ἡ ζωὴ εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἡ νῆσος εἰς μίαν ὠραίαν γραμμὴν βραδέως ἀνυψουμένη, καταλήγει εἰς δύο κορυφάς, καὶ ἔπειτα ἡρέμα πάλιν καταβαίνει πρὸς τὴν θάλασσαν. Μᾶς καταλαμβάνει πάλιν ἐκείνη ἡ γοητεία, τὴν ὁποῖαν γεννᾷ ἡ θέα τῶν τοπίων αἰγιαλοῦ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης. Αὐτὴν τὴν φορὰν μάλιστα ἡ γοητεία μεταρσιώνεται εἰς θριαμβευτικὴν χαρὰν, καθὼς ἀτενίζω τὸ ὠραῖον βουνόν, τὸ ὁποῖον ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιπλέομεν πρὸς νότον καὶ τὸ ὁποῖον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καθαρὰ καὶ ἔλκυστικὰ ἐκτείνει τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου φωτιζόμενα πλάγιά του. Καὶ λέγω πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου, ὅτι ἡ ὠραία αὐτὴ ξένη χώρα πρόκειται τώρα ἐπὶ ἑβδομάδας — ἑβδομάδες δὲ σημαίνουν εἰς τὰ ταξίδια πολὺ! — νὰ γίνῃ πατρίς μου.

Αὐτὸ ποῦ μέλλει νὰ μοὶ συμβῆ εἶναι κατοχὴ τρόπον τινὰ καὶ κατάκτησις. Ὅχι κατάκτησις αὐλὸς ἀπλῶς, ἀλλὰ κάτι τι περισσότερο. Ἐγὼ πάλιν νέος. Εἴμαι μεθυσιμένος ἀπὸ ὅτι περιμένω νὰ ἴδῶ, διότι, ἀφ' ὅτου γνωρίζω τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης, μόνον ὄνειρα βλέπω περὶ αὐτῆς.

⊘

Ἡ ὥρα εἶναι δέκα. Εὐρισκόμεθα πλέον εἰς ἀληθινὸν κόλπον Φαιάκων. Δρεπάνη ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους καὶ εὐρισκόμεθα εἰς τὸν χώρον τῆς ἐσωτερικῆς καμπυλώσεως. Ἀλλὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος εἶναι ἐδῶ ὅμοιον πρὸς ἐκτεταμένην παραδεισίον λίμνην, διότι καὶ τὸ ἀνοικτὸν μέρος τοῦ δρεπάνου κλείεται κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὸ τῶν ἠπειρωτικῶν ὄρεων.

[Ἔπεται συνέχεια].

ΤΟ ΓΟΥΝΑΡΙΚΟΝ

ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Α'

— Χαίρε, φιλιτάτη μου, είπα σφίγγων τήν χειρά της και δίδων τελευταίον φίλημα εις τήν Λούσου, υγίαινε.

— Υγίαινε, ἀπήντησεν ἡ μνηστή μου, προσπαθοῦσα νά μειδιάσῃ, ἐνῶ τὰ δάκρυα ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της.

Ἐὐδηγὸς τῆς ἀμαξοστοιχίας περιήρχετο ἐκτὸς τοῦ σταθμοῦ φωνάζων:

— Οἱ κύριαι ἐπιβάται εἰς τὰς θέσεις... Θὰ φύγωμεν!

Ἐδέησε ν' ἀνέλθω εἰς τὸ βαγόνιον.

— Τί θὰ μοῦ φέρῃς ἀπὸ τὸν Καναδᾶν;

— Ὅ,τι θέλεις.

— Τί ὑπερβολικὸς ποῦ εἶσαι! Καὶ ἂν σοῦ ἐζητοῦσα μίαν λευκὴν ἄρκτον;

— Θὰ σοῦ τὴν ἔφερνα, φιλιτάτη μου.

— Ὅχι, ὄχι, δὲν εἶμαι τόσο παραλόγος· νὰ μοῦ φέρῃς, ... νὰ μοῦ φέρῃς...

— Τί;

— Ἐνα γουναρικὸν ἄσπρον, λευκοϊκτίδος... Θὰ μοῦ τὸ φέρῃς;

— Βεβαίως, σοῦ τὸ ὑπόσχομαι.

Μόλις ἐπρόφθασα νὰ σφίγξω ἄλλην μίαν φορὰν διὰ τοῦ παραθύρου τὴν χειρά της, ὅτε ἠκούσθη ὁ συριγμὸς τῆς ἀναχωρήσεως.

— Καλὴν ἐντάμωσιν, ἀγαπητὴ μου Λούσου... μὴ κλαίῃς... νὰ μοῦ γράφῃς... νὰ μοῦ γράφῃς συχνά...

Μετά τινὰς στιγμὰς ἐκαθήμην εἰς μίαν γωνίαν τοῦ βαγονίου καὶ ἐσκεπτόμην κατηφῆς, ὅτι ἐπὶ δύο ἔτη δὲν ἔμελλον πλέον νὰ ἐπανίδω τὴν προσφιλεῖ μου Λούσου. Ἦτο νεαρωτάτη, δεκαοκτὼ ἐτῶν μόλις καὶ ὁ πατήρ της ὁ ἄσπλαγχνος πρὶν μοῦ παραδώσῃ αὐτὸν τὸν θησαυρὸν τοῦ μοῦ ἐπέβαλε τὸν διαιτητὴ χωρισμόν. Διὰ τοῦτο ἐδέησε νὰ δεχθῶ τὴν θέσιν τὴν προσφερθεῖσάν μοι παρὰ τοῦ διευθυντοῦ ἐφημερίδος τινὸς τοῦ Καναδᾶ.

Ἐὐχωρισμὸς δύο ἀγαπωμένων ὄντων εἶναι πάντοτε ὀδυνηρὸς δι' ἀμφοτέρους. Ἄλλ' ὁ μᾶλλον ἀξιολύπητος ἐκ τῶν δύο εἶναι βεβαίως ἐκεῖνος, ὅστις μένει μόνος, περιωρισμένος ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ τοῦ οἴκου, μέσα εἰς τὰς παλαιὰς τοῦ συνηθείας. Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ταξιδεῦει πάντοτε εὕρισκει κάποιαν διασκέδασιν εἰς τὰ νέα πράγματα ὅσα βλέπει, εἰς τὰ νέα ἔθιμα, εἰς τὰς παροδικὰς φιλίας τῶν ὀλίγων ὥρῶν ἢ τῶν ὀλίγων ἡμερῶν, εἰς τὴν σειρὰν ἀπροόπτων συμβάντων.

Ἐξηκολούθουν πάντοτε ν' ἀγαπῶ τὴν Λούσου μου εὕρισκόμενος εἰς τὸν νέον κόσμον· ἀλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῶν συγκινητικῶν μας ἀποχαιρετισμῶν εἶχα λησμονήσῃ ὀλοτελῶς τὴν ὑπόσχεσίν μου, μόνον δὲ πολὺν καιρὸν κατόπιν τὴν ἐνεθυμήθην εὕρισκόμενος εἰς τὸ γραφεῖον τῆς συντάξεως τοῦ Ἀστέρου τῆς Μοντρεάλης, μαζὶ μὲ τὸν συνάδελφον Ἰζέγκινς, παλαιὸν μου φίλον, τὸν ὅποιον εἶχα γνωρίσῃ ἄλλοτε ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἐὐὶζέε Ἰζέγκινς κάθε ἄλλο ἦτο παρὰ εὐειδῆς· τὸ πρόσωπόν του ἦτο σχεδὸν γελοιογραφία, ἦτο ὅμως ἀγαθώτατος καὶ λίαν συμπαθητικὸς. Ἐψηλὸς, ἰσχνός, φαλακρός, εἰς ἄκρον νευρικός, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐξῆγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του τὸ κόκκινον μεταξωτὸν μανδύγιόν του καὶ δὲν τὸ ἐπανέθετεν εἰς τὴν θέσιν του, εἰμὴ ἀφοῦ μὲ τοὺς ξηροὺς καὶ μακροὺς δακτύλους του ἤθελε τὸ καταστήσῃ ἐν εἶδος μικροσκοπικοῦ σχεδὸν κουδαρίου.

Πρῶταν τινά, ἐνῶ στηρίζων τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐμελέτων τὴν συναρμολόγησιν θαυμαστοῦ κυρίου ἄρθρου, μοὶ ἐκομισθῆσαν διάφοροι ἐπιστολαί, προερχόμεναι πᾶσαι ἐξ Ἀγγλίας. Ἡ πρώτη τὴν ὁποίαν ἤνοιξα ἦτο γραμμὴν διὰ γυναικείου χαρακτῆρος, γνωστοῦ πρὸ πολλοῦ, χαρακτῆρος λεπτοῦ, κομποῦ, εὐγενοῦς ὅσον καὶ ἡ ψυχὴ τῆς γραψάσης. Δὲν περιεῖχε τι τὸ ἀξιὸν λόγου· ἀλλ' εἰς τὸ τέλος εὕρισκετο τὸ ἐξῆς ὑστερόγραφον:

«Μὴ λησμονήσῃς τὸ γουναρικόν».

Κατ' ἀρχὰς ἐξεπλάγην ὀπωσοῦν· ἔπειτα συλλογιζόμενος καλλιτερον ἐνεθυμήθην τὴν τελευταίαν μας συνέντευξιν καὶ τὴν ὑπόσχεσίν μου.

— Τὴν ἐντροπή! τί παράλειψις ἀσυγχώρητος! εἶπον κατ' ἐμαυτὸν τὸ εἶχα λησμονήσῃ. Τὴν καυμένην τὴν Λούσου!.. θὰ φροντίσω ἀμέσως... Ἄκουσε, Ἰζέγκινς.

Ἡ τελευταία φράσις, τὴν ὅποιαν ἀπήγγειλα μεγαλοφώνως, ἔκαμε τὸν συνάδελφόν μου ν' ἀνεγείρῃ τὴν κεφαλὴν.

Τοῦ διηγήθη ἐν συντομίᾳ τί μοῦ συνέβαινε.

— Σὺ θὰ γνωρίζῃς κανέν καλὸν κατάστημα ὅπου νὰ δυνηθῶ νὰ εὔρω ὅ,τι μοῦ χρειάζεται.

— Γουναρικὸν ἀπὸ λευκοῖκτιδα; εἶπεν ὁ Ἰζέγκινς, βασανίζων τὸ μανδῆλιόν του.

— Ναι, ἐδῶ δὲν θὰ στοιχίζουσιν αὐτὰ πολὺ.

— Ναι, ἀλλὰ τώρα δὲν εἶναι ὅπως ἄλλοτε.

— Τί ἐννοεῖς; Τὰ γουναρικὰ ἐδῶ δὲν στοιχίζουσιν ὀλιγώτερον παρὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν;

— Κάθε ἄλλο, ἀπῆντησε βραδέως ἐκτυλίσσω τὸ ἀπαραίτητον μανδῆλιόν του. Ἐδῶ μάλιστα, εἶναι πολὺ ἀκριβὰ.

— Περὶεργον. Ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ὁ Βόρειος Καναδᾶς ἦτο ἢ κατ' ἐξοχὴν χώρα τῶν λευκοῖκτιδων, τῶν σαμουριων καὶ ἄλλων τοιούτων ζῴων. Αὐτὸ τοῦλάχιστον ἐδιάβασα.

— Πρὸ ἐτῶν ἢ Μοντρεάλη ἦτο πράγματι τὸ κέντρον αὐτοῦ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ σήμερον ὅλα τὰ γουναρικὰ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, διότι ἐκεῖ στέλλονται ὅλα τὰ δέρματα καὶ παρασκευάζονται.

— Τί λές!.. Στοιχηματίζω ὅτι ἐν γουναρικὸν λευκοῖκτιδος θὰ κατορθώσω νὰ τὸ ἀνακαλύψω ἐδῶ εἰς κάποιον μέρος.

— Ὅχι εἰς Μοντρεάλην· στοιχηματίζω τὸ κεφάλι μου.

Ἐπειτα ἀφοῦ ἐβασάνισε καὶ πάλιν τὸ μανδῆλιόν του, τὸ ἔθλιψεν εἰς τὴν πυγμὴν του καὶ τὸ ἔχωσεν εἰς τὸ θυλάκιόν του, ἐνέκυψε δὲ ἐκ νέου εἰς τὴν ἐργασίαν του.

— Φίλιπτε Ἰζέ, ἐπανέλαβα μετὰ τινος στιγμᾶς, μὲ συγχώρεῖς ἂν ἀμφιβάλλω διὰ τὴν διαβεβαίωσίν σου· ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι βέβαιος. Ἐρχεσαι μαζί μου νὰ κυττάξωμεν;

— Εὐχαρίστως.

Ἡνάψαμεν τὰ σιγὰρα μας καὶ ἐξήλοομεν.

Ἡ Μοντρεάλη εἶναι πόλις μᾶλλον μεγάλη. Αἱ οἰκοδομαὶ τῆς εἶναι κτισμέναι ὅλαι διὰ λίθων χρώματος τεφροῦ, ὥστε θὰ εἶχε

θέαν πολὺ κατηφῆ καὶ μονότονον, ἐὰν ἔλειπε τὸ ποικιλόχρουν πλῆθος τὸ βρῖθον ἀκαταπαύστως εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς. Παρὰ τοὺς Ἀγγλους μὲ τὰς ἐρυθρὰς στολὰς τῶν διέρχονται οἱ Ἐρυθρόδερμοι περιβεβλημένοι ἀγερώχως τοὺς μανδύας τῶν. Εἰς πᾶσαν ὁδὸν εὐρίσκονται καταστήματα διφθεροπωλῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλων, ἀλλ' ἐκ πάντων ἤκουσα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν:

— Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σᾶς εὐχαριστήσωμεν πρὸ τοῦ ἐρχομένου φθιναπώρου.

— Ἡ λευκοῖκτις λοιπὸν εἶναι πολὺ σπανία εἰς αὐτὰ τὰ μέρη; Κ' ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι τὰ ζῴα αὐτὰ προήρχοντο ἢ ἀπὸ τὴν Ρωσίαν ἢ ἀπὸ τὸν Καναδᾶν.

— Πιθανόν· ἀλλ' ἡμεῖς ἀκόμη δὲν εἶδομεν κανέν ἐξ αὐτῶν ζωντανόν. Λαμβάνομεν τὰ δέρματά τῶν ἀπὸ τὸ Λονδίνον, ἀφ' ὅπου μᾶς ἔχονται κατειργασμένα, ἔτοιμα.

Ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ γραφεῖον. Ὁ Ἰζέ ἐκρυφογέλα, ἐγὼ δὲ ἐδυσανασχέτουν καὶ ἐδάγκανα τὰ χεῖλη.

— Πρέπει ν' ἀπελπισθῆς, εἶπεν ὁ συνάδελφός μου.

Ἡτοιμαζόμεν ν' ἀπαντήσω, ὅτε ἤκουσα νὰ κρούεται ἡ θύρα. Εἰσῆλθεν ὁ φίλος μου Μπόμπ Σώλλιθαν μὲ πρόσωπον χαροπόν.

— Ἐρχομαι νὰ σᾶς ἀποχαιρετίσω, μᾶς εἶπεν· ἀναχωρῶ.

— Διὰ ποῦ; τὸν ἠρώτησα σφίγγων τὴν χεῖρά του.

— Ξεῦρω κ' ἐγώ; Ὅπου μὲ φέρῃ ὁ ἀνεμος, ἔτσι διὰ νὰ διασκεδάσω κομμάτι. Ἐχω μίαν ἰδέαν, νὰ ταξιδεύσω εἰς τὸν ποταμὸν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου.

— Καὶ πότε φεύγεις;

— Ἀπόψε.

— Τόσον γρήγορα!.. Καὶ δὲν μοῦ λέγεις, ἐκεῖ πέραν εἰς τὸν ποταμὸν ὑπάρχουσιν λευκοῖκτιδες;

— Αἶ! ἄλλο νὰ μὴ γυρεύσῃς!

— Τότε ἔρχομαι κ' ἐγὼ μαζί σου.

Ὁ Σώλλιθαν μὲ προσέβλεψε πρὸς στιγμὴν ἐκθαμβος.

— Ὅμιλεῖς σοβαρὰ;

— Σοβαρώτατα.

— Μὰ τί δουλειὰ ἔχεις ἐσὺ μὲ τὰς λευκοῖκτιδας;

— Ἐδωκα ὑπόσχεσιν μὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, ἀπῆντησα μὲ ὕφος ἐπίσημον. Πρέπει μὲ κάλλε θυσίαν νὰ ἔχω μερικὰς λευ-

κοίτιδας. Ξεύρεις να μου είπης αν είναι τώρα καλή εποχή διά τὸ κυνήγι των;

— Βεβαίως. Τώρα είναι χειμῶν ἕσον περισσότερο πλησιάζομεν εἰς τὸν βορρᾶν, τόσον μεγαλειτέρα πιθανότης ὑπάρχει ν' ἀπαντήσωμεν ἀπ' αὐτάς.

Ἐνῷ ἡμεῖς ἀντηλλάσσομεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ Τζόε Τζέγκινς συνέστρεψε νευρικῶς τὸ κόκκινον μανδήλιόν του καὶ ἔρριπτεν ἐπ' ἐμοῦ ἀνήσυχα βλέμματα.

— Μά, παιδί μου!... μά παιδί μου!... τί σοῦ κατέβηκε τώρα σ' τὸ κεφάλι; Δὲν συλλογίζεσαι καὶ τὸν Ἀστέρα τῆς Μοντρεάλης; Τί θὰ γίνῃ ἢ καὶ μένῃ ἢ ἐφημερίς; Τὸ ξεύρεις ὅτι χωρὶς τὴν συνεργασίαν σου δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τίποτε.

— Τὸ κοινὸν θὰ ἔχῃ ὑπομονὴν διὰ μερικᾶς ἡμέρας. Καὶ τὸ Τηλέφωνον διέκοψε τὴν ἐκδόσιν του, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πηγαίνει χειρότερα ἀπὸ ἡμᾶς.

— Καὶ τί θὰ εἴπῃ ὁ ἐκδότης;

— Ἄς εἴπῃ ὅ,τι θέλει. Ἄν ἀγαπᾷ, ἄς πάρῃ ἄλλον συντάκτην νὰ με ἀντικαταστήσῃ... Ἄ! νάτος... κατὰ τὴ φωνή... Κύριε Μάρκχαμ, γιὰ σὰς ὠμιλοῦσαμεν.

— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ ἐκδότης μας με σοβαρὸν ὕφος καὶ συσπῶν τὰς ὀφρῦς.

— Νὰ σὰς εἰποῦμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐκάμναμεν μίαν συνωμοσίαν ἐναντίον σας. Ὁ Χάρβεϋ καὶ ἐγὼ πρόκειται ν' ἀναχωρήσωμεν. Θὰ ταξιδεύσωμεν εἰς τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον διὰ νὰ διασκεδάσωμεν καὶ νὰ κυνηγήσωμεν ταυτοχρόνως, ἐπειδὴ θὰ πάρωμεν μαζί μας καὶ τὰ τουφέκια μας. Ξεύρετε τί νὰ κάμετε, κύριε Μάρκχαμ; νὰ μᾶς συνοδεύσετε; νάλλοις καὶ σὺ Τζέγκινς. Ἔτσι θὰ εἴμεθα τέσσαρες, ἀριθμὸς λαμπρὸς διὰ τοιαύτας ἐκδρομὰς.

— Καὶ οἱ συνδρομηταὶ μας;

— Τί πειράζει; Τοὺς λέγετε ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην νὰ συνάξωμεν ὕλικὸν διὰ μίαν σειρὰν μελετῶν... ἢ τοὺς λέγετε καμμίαν ἄλλην παρομοίαν πρόφασιν.

Ὁ ἐκδότης ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔμεινε μετὰ τὸ βλέμμα προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ ὁ Μπόμπ Σώλλιθαν μετὰ κακεντραχῆς μειδίαμα τὴν διαγραφομένην ἐπὶ τῆς μορφῆς του ἐνδόμυχον πάλην.

— Εἶνε μία λαμπρὰ ἰδέα!... Ἐχω δέκα ἔτη νὰ πιάσω τουφέκι... Καὶ πότε θὰ φύγετε;...

— Ἀπόψε.

— Πολὺ καλὰ... ἔρχομαι κ' ἐγὼ μαζί σας.

Ὅτε ἡ θύμα ἐκλείσθη ὀπισθὲν του, ὁ Μπόμπ Σώλλιθαν ἤρχισε νὰ γελά θορυβωδῶς, ἐγὼ δὲ τὸν ἐμιμήθην ἐκ καρδίας. Ὁ Τζόε Τζέγκινς μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐκδότου ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς νὰ προσχωρήσῃ. Ὅθεν ἐξήλθομεν καὶ οἱ τρεῖς, ἐκλείδωσαμεν τὸ γραφεῖον, καὶ ἀπεχαιρετίσαμεν τὸν Ἀστέρα τῆς Μοντρεάλης μέχρι τῆς ἐπανόδου μας. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδος μου ἐφάνη πολὺ περιεργός.

— Ἀλήθεια εἶπεν ὁ Μπόμπ ἐνῷ κατηρχόμεθα τὴν κλίμακα, μία ἰδέα μου ἤλθε στὸν νοῦν... Ὁ πλοίαρχος Χίγκινς τῆς Φυλλίδος ἀναχωρεῖ ἀπόψε· αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ μᾶς πάρῃ δωρεὰν εἰς τὸ πλοῖόν του.

— Ἐξαιρετὰ· φρόντισε σὺ νὰ εἰδοποιήσῃς τὸν Μάρκχαμ.

— Εἴμεθα σύμφωνοι.

Μετὰ τινὰς ὥρας εὑρισκόμεθα καὶ οἱ τέσσαρες ἐπὶ τῆς Φυλλίδος, ὅπου ὁ πλοίαρχος μᾶς ἐδέχθη με ἀνοιχτὰς τὰς ἀγκάλας.

Καπνίζοντες ἡσυχῶς τὰ σιγαρέττα μας, χωρὶς νὰ σκοτιζώμεθα μετὰ φιλολογικᾶς καὶ δημοσιογραφικᾶς ἀσχολίας, ἀνεπνέομεν ἡδυπαθῶς τὸν δροσερὸν ἀέρα τοῦ βορρᾶ, πρὸς τὸν ὅποιον μᾶς παρέσυρε τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ.

Ἐὰν ἀληθεύῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἤκουσα πολλάκις νὰ λέγεται, ὅτι τὰ ἀπρόοπτα συμβάντα ἀποτελοῦν τὸ ὠραιότερον μέρος τοῦ ταξιδίου, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ ἰδικόν μας ταξίδιον, τὸ ὅποιον ὀλίγον ἔλειψε νὰ τελειώσῃ ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας, ὑπῆρξεν ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην θαυμάσιον.

Ἐπλησιάζομεν νὰ φθάσωμεν εἰς Κουεβέκην. Εἶχα καταβῆ εἰς τὸν θαλαμίσκον μου νὰ λάβω τὸ τηλεσκοπίόν μου διὰ νὰ παρατηρήσω καλλίτερον τὰ κωδωνοστάσια τῆς πόλεως, ὅτε ἤκουσα τὴν φωνὴν τοῦ πλοίαρχου βοῶντος:

— Ὅλοι ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα!

Καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν ἄλλο πρόσταγμα:

— Εἰς τὸ σχοινί τῆς ἀγκύρας ὅλοι!

Ἐπεδόθην καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἔργον μαζί με τοὺς ἄλλους, χωρὶς

νά γνωρίζω τὴν αἰτίαν τῆς αἰφνιδίου ταραχῆς. Στενοχωρημένος ἐν τῷ μέσῳ δύο ναυτῶν οὐδὲν ἠδυνάμην νά διακρίνω.

Ἐπροχωροῦμεν ταχέως, πλοῖα δὲ παντοδαπὰ ἔψαυον τὸ ἴδιόν μας κατὰ τὴν διάβασίν του.

Αἰφνης δυσολωνος τριγμὸς ἠκούσθη καὶ μᾶς συνεκλόνησε.

— Ἄλτ! ἀνεφώνησεν ὁ πλοίαρχος, προσθέτων εἰς τὸ πρόσταγμα καὶ σειρὰν ἠχηρῶν βλασφημιῶν.

Ὁ χειρισμὸς διεκόπη παραχρῆμα

Πελώριον ἀτμόπλοιο, ἐξερχόμενον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐκ τοῦ λιμένος ἐξ ἀμελείας τοῦ πλοηγοῦ συνεκρούσθη μετὰ τοῦ πλοίου μας.

Ἄφου ἐξεθύμανεν ἐκστομίζων μὲ συνεσφιγμένους ὀδόντας παντοίας ὕβρεις καὶ βλασφημίας κατὰ τοῦ πλοίαρχου, ὁ πλοίαρχος μᾶς εἶπε:

— Φθηνὰ τὴν ἐγλυτώσαμεν! Ἐὰν δὲν ἐγίνετο μὲ τόσην ἐτοιμότητα ὁ χειρισμὸς, ἡ σύγκρουσις θὰ ἦτο φοδερὰ καὶ θὰ ἐδυθίζομεθα χωρὶς ἄλλο.

— Πλοίαρχε, εἶπα, ἔλα τώρα νά γευματίσωμεν μαζί. Μ' ἐν ποτήρι κρασί θὰ σᾶς ξαναέλθῃ τὸ κέφι.

— Ἀδύνατον εἶμαι ὑποχρεωμένος νά μείνω ἐδῶ διὰ νά ἐπιστατήσω εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ζημιῶν... Θὰ μᾶς χρειασθῇ δύο ἡμέρῶν ἐργασία... Προτῆτερα δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νά ἀναχωρήσωμεν. Κυττάξατε πῶς νά περάσετε καλλίτερα αὐτὸ τὸ διάστημα εἰς τὴν Κουεδέκην.

Τὴν ἑσπέραν πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς ηὐχαρίστησα τὸν Θεόν, διότι δὲν ἐπέτρεψε νά γίνωμεν βορὰ τῶν ἰχθύων. Ἡρξισα ὁμῶς ν' ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κυνηγίου τῶν λευκοκτιδῶν, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀρχὴ ἦτο πολὺ ὀλίγον ἐλκυστικῆ.

Β'

Δεύτερον δυστύχημα! Εἰς Κουεδέκην δὲν εὐρίσκοντο στρείδια καὶ ὁ Μπόμπ Σώλλιθαν, ὅστις τὰ ὠρέγετο μὲ λαιμαργίαν, ἐγόγγυζε δι' αὐτό.

— Παρηγορήσου καὶ εἰς Καρακέττην θὰ εὕρῃς ὅσα θέλεις, παρετήρησεν ὁ Μάρκχαμ.

— Καλὰ, μὰ ὥστόσοσον;

Γουναρικὰ λευκοκτιδὸς οὔτε εἰς Κουεδέκην εὐρήκα.

Ἡ μόνη μου ἐλπίς ἐναπέκειτο πλέον εἰς τὸ ὄπλον μου.

Ἐσκέφθημεν κατόπιν πῶς νά περάσωμεν τὰς δύο ἡμέρας, τὰς ὁποίας μᾶς ἔκαμνε νά χάσωμεν ἢ ἐπισκευὴ τῆς Φυλλίδος. Ὁ Μάρκχαμ ἐπρότεινε νά ὑπάγωμεν διὰ ψάρευμα εἰς τὸν ποταμὸν Μονμορανσὺ, παραποτάμιον τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου.

— Θὰ εὐρίσκωνται βέβαια ἐξαίρετοι πέστροφαι πλησίον τοῦ καταρράκτου, μᾶς εἶπεν ἔπειτα εἰς τὰ περίχωρα θὰ εὕρωμεν κάθε λογῆς κυνήγι. Τέλος πάντων θὰ περάσωμεν μίαν ὥραιαν ἡμέραν.

Ἡ πρότασις ἐγένετο ὁμοθυμῶς δεκτῆ· παρελάβομεν τὰ ψαρικά μας ἐργαλεῖα καὶ τὰ τουφέκιά μας καὶ ἐξεκινήσαμεν.

Ὁ ποταμὸς Μονμορανσὺ εἶναι περίφημος διὰ τοὺς ὥραίους καταρράκτας του, τοὺς ὁποίους ὄλοι οἱ περιηγηταὶ ἐπισκέπτονται. Καθ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν διὰ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐπλησιάζομεν εἰς τὰς ὄχθας του, ἡ χιὼν ὑπὸ τοὺς πόδας μας καθίστατο πυκνοτέρα καὶ στερεωτέρα. Ὁ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος, ἀλλ' ὀξὺς καὶ ψυχρὸς βόρειος ἄνεμος μᾶς ἐθώπευε τὸ μὲν πρόσωπον ὄχι πολὺ εὐχαρίστως.

— Ἐμετανόησα σχεδὸν διότι ἐπεχείρησα αὐτὸ τὸ ταξίδι, ἔλεγεν ὁ ἐκδότης, στρέφων πρὸς ἐμὲ τὴν μύτην του ἐρυθρὰν ὡς βρασμένην γαρίδα.

Ἐκείνην τὴν στιγμήν διήλθεν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μας σμήνος πολυάριθμον τῶν μικρῶν πτηνῶν τῶν καλουμένων ἐκεῖ καλογήρων, διότι φέρουν περὶ τὴν κεφαλὴν σειρὰν πτερῶν ὁμοίων μὲ κουκοῦλαν.

Ἐπυροβόλησα καὶ εἶχα τὸ εὐτύχημα νά ἴδω πίπτοντα ἀρκετὰ ἐξ αὐτῶν. Τὰ πτηνὰ αὐτὰ ψητὰ ἔχουν γεύσιν νοστιμωτάτην.

Ἡμην σκυμμένος, καταγινόμενος νά τὰ συνάξω, ὅτε ἤκουσα αἰφνης μίαν κραυγὴν τοῦ Μάρκχαμ, τὴν ὁποίαν παρηκολούθησεν ἀμέσως πυροβολισμὸς.

Ἐστράφην.

Μικρὸν τετράπουον λευκότερον τῆς χιόνος ἔτρεχε σκιρτῶν εἰς τοὺς παρὰ τὴν ὄχθην βράχους. Εὐρισκόμεθα ἤδη πλησίον τοῦ καταρράκτου καὶ ἠκούομεν ροχθοῦντα τὰ κύματα τοῦ Μονμο-

ρανού εις τὰ βάθη τῆς κοίτης του. Τοῦ Μάρκχαμ ἡ βολή εἶχεν ἀποτύχη· τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον ἦτο πράγματι λευκοϊκτίς, περιβεβλημένον λευκοτάτην χειμερινήν γούναν, διηυθύνετο ταχύτατα πρὸς τὸν κρημνόν, ἀνυψῶνον οἶονει πρὸς χλεύην μου τὴν ἄκραν τῆς οὐρᾶς του.

Ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐγέμισα ἐκ νέου τὸ τουφέκιόν μου τρέχων, ἐσκόπευσα, ἀλλὰ πρὶν ἐκπυρσοκροτήσῃ τὸ ὄπλον, ἤσθάνθην τὸ ἔδαφος ἐκλείπον ὑπὸ τοὺς πόδας μου...

Τί συνέβη ἔκτοτε ἀγνοῶ.

***

“Ὅτε ἀνέκτησα τὰς αἰσθήσεις μου ὁ Μπόμπ Σώλλιβαν κύπτων ἐπ’ ἐμοῦ μὲ παρετήρει ἀνησυχῶς.

— Δόξα τῷ Θεῷ! συνέρχεται, εἶπε.

— Ποῦ εὕρισκομαι; ἐψιθύρισα μὲ φωνὴν μόλις ἀκουομένην. Τί μοῦ συνέβη;

— Πτε ὀλίγον ρακί καὶ μὴ δμιλῆς. Θὰ τὰ μάθης ὄλα, ἀλλὰ ἔχε ὀλίγην ὑπομονήν.

Προσεπάθουν ν’ ἀνεγερθῶ καὶ νὰ καθίσω, ἀλλὰ δὲν τὸ κατιώρθωσα. Ἡσθάνθην τὸν ἑαυτόν μου καταμωλωπισμένον. Ὁ θάλαμος εἰς τὸν ὁποῖον εὕρισκόμην ἦτο ἀγνωστος. Ἀπέναντί μου ἔβλεπα τὸν Τζόε Τζέγκινς μὲ τὸ κόκκινον μανδύγιον μεταξὺ τῶν δακτύλων του.

— Θὰ μοῦ εἰπῆτε ναὶ ἢ ὄχι ποῦ εὕρισκομαι; ἠρώτησα ἀνυπομονῶν.

— “Α! κύτταξε ποῦ θυμώνει! εἶπεν ὁ Μάρκχαμ· καλὸν σημεῖον! Εὕρισκεσαι, κύριε, εἰς ἓν δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου κοντὰ εἰς τοὺς καταρράκτας, ὅπου σὲ ἐμεταφέραμεν μετὰ τὸ συμβάν.

— Ποῖον συμβάν;

— Πρὶν σοῦ τὸ εἰποῦμεν, προσέθηκεν ὁ Μπόμπ, πρέπει νὰ μάθωμεν τὴν κατάστασίν σου. Ἡμπορεῖς νὰ κινήσῃς τὰ χέρια σου;

— Ναί.

— Τὰ πόδια σου;

— Ναί.

— Ὡραία. Ὡστε δὲν ἔσπασες τίποτε, εἶπεν ὁ φίλος μου βλέπων νὰ σηκῶνω μετὰ κόπου καὶ νὰ ἐκτείνω ἓν μετὰ τὸ ἄλλο

τὰ διάφορα μέλη μου. Δόξα νάχη ὁ Θεός! θὰ τὴν γλυτώσῃς μὲ ὀλίγους μώλωπας.

— Καὶ τώρα, Μπόμπ, λέγε μου τί συνέβη. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι ἐπυροβόλησα· τίποτε ἄλλο.

— Τζάκ Χάρβεϋ, εἶπεν ὁ Μπόμπ μὲ ὕφος ἀσυνήθως δι’ αὐτὸν σοβαρὸν, ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν σου δὲν ἐπλησίασες τόσον πολὺ τὸν θάνατον. Δὲν ἤξεύρεις τί τρομάραν ἐπήραμεν ἐξ αἰτίας σου! Ὅπως εἶδες, τὸ ἔδαφος εἶχαι κρημνώδες καὶ πολὺ ἀπότομον πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐστάθης νὰ πυροβολήσῃς ὁ κρημνὸς εἶνε σχεδὸν κάθετος. Ἐγλίστρησε τὸ πόδι σου καὶ σὲ εἶδαμε νὰ κυλᾶς ὡσάν σφαῖρα πρὸς τὴν ἀβυσσον. Φαντάσου τὴν τρομάραν μας. Ἄν κατὰ καλὴν τύχην δὲν εὕρισκετο νὰ σὲ σταματήσῃ ἓν ἐμπόδιον, τώρα θὰ ἦσουν τελειωμένος! θὰ ἐπήγαινες κατ’ εὐθείαν εἰς τὸν καταρράκτην, ὁ ὁποῖος κρημνίζεται ἀπὸ ὕψος τριακοσίων ποδῶν... Πόσον ὠχρὸς εἶσαι!.. Πτε λιγάκι ρακί. Φθηνὰ τὴν ἐγλύτωσες!.. Ἐσκόνταφες ἐπάνω σ’ ἓνα δένδρον καὶ ἐκεῖ ἐσταμάτησες. Τότε ἐλάβαμεν καιρὸν νὰ σὲ σώσωμεν. Δύο βήματα ἀκόμη κ’ ἐπιπτες εἰς τὸν ποταμόν. Ὁ Μάρκχαμ σ’ ἐσήκωσε ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὰ πόδια...

Ἐτρεμα ἀκροώμενος τὴν περιγραφὴν ταύτην.

— Καὶ ἡ λευκοϊκτίς; ἠρώτησα μετ’ ὀλίγον ὡσεὶ ἐνθυμούμενος.

— “Α, φίλε μου, ὅσον γι’ αὐτὴν τὴν φορὰν, ἀπελπίσου· τὸ γουναρικόν σου ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ τρέχη καὶ νὰ πηδᾷ.

Γ’

Μὲ ὄλον αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ κάμη νὰ ἐπιχειρήσω ταξίδιον πολὺ μακρὸν, ἐδειπνήσαμεν φαιδρῶς. Ἐπίλαμεν κάμποσα ποτήρια οἴνου καὶ ἐλησημονήσαμεν τὰ περασμένα βάσανα. Διενυκτερεύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐπεστρέψαμεν εἰς Κουεβέκην καὶ ἐπεβίβασθημεν πάλιν εἰς τὴν Φυλλίδα, ὅπου ὁ Μπόμπ διηγῆθη εἰς τὸν πλοίαρχον τὸ κατακύλισμά μου.

Ὁ πλοίαρχος ἀκούσας τὴν διήγησιν ἤρχισε νὰ καγχάζῃ παταγωδῶς· αὐτὸ δὲ μ’ ἐπείραξε. Τί τὸ γελοῖον τάχα ὑπῆρχεν εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν;

Ἐπνεεν ἰσχυρὸς βορειοδυτικὸς ἄνεμος· ὁ καιρὸς ἐφαίνετο ἀπειλητικὸς, καὶ ὁ πλοηγὸς συνεδούλευε νὰ μὴ ἐξέλθωμεν τοῦ λιμένος. Ἄλλ' ὁ πλοίαρχος, ὅστις εἶχεν ἤδη χρονοτριβήσῃ ἐπὶ δύο ἡμέρας, δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὴν συμβουλὴν του.

Καὶ ὅμως ὁ πλοηγὸς εἶχε δίκαιον. Εἶχομεν μόλις ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, ὅτε συνηγήσαμεν τεραστίους ὄγκους πάγου. Ὡς ἐκ θαύματος δὲν συνεκρούσθημεν μετ' αὐτῶν καὶ δὲν ἐναυαγήσαμεν.

Ἐν τούτοις τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μας εἰς τὸ πλοῖον ἐσπέραν κατεκλίθημεν ἀμέσως μετὰ τὸ δεῖπνον. Ἄλλὰ δὲν μᾶς ἦτο εὐκόλον νὰ κοιμηθῶμεν ἐν τῇ μέσῃ ὄλου ἐκείνου τοῦ πατάγου. Τὸ πλοῖον ἐταλαντεύετο, τὰ κύματα τὸ ἐπληττον σφοδρῶς, ὁ ἄνεμος ἐσύριζε πενθίμως διὰ μέσου τῶν σχοινίων. Ἄλλὰ πολὺ κατάκοπος ὢν, ἠδυνήθην νὰ κλείσω τὰ ὄμματα. Ὁ ὕπνος μού ὑπῆρξε τεταραγμένος· φρικτὰ ὄνειρα μ' ἐβασάνισαν. Ἐν τῇ μέσῃ τῆς μανίας τῶν ἐξηγριωμένων στοιχείων εὕρισκόμενος, ὠνειρευόμην ὅτι ἔτρεχα καλπάζων καὶ διώκων λευκοῖκτίδας, τὰς ὁποίας δὲν κατάρθωνα νὰ συλλάβω. Καὶ ἔτρεχα... καὶ ἔτρεχα... ἕως ὅτου μοὶ ἐφάνη ὅτι συνέλαβα μίαν ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς οὐρᾶς, ὅτε ἤκουσα κραυγὴν φοβεράν, ἐξ ἧς διὰ μίαν ἀφυπνίσθη. Ἠγέρθη, ἐνεδύθη καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν εὕρισκόμενη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος.

Ἄταξία καὶ σκότος ἐπεκράτει ἐκεῖ, περίξ δὲ ἐμάλινετο ἡ τρικυμία. Τὰ κατεσπευσμένα βήματα τῶν πηγαινοερχομένων ναυτῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος τῶν καταβιβαζόντων τὰς λέμβους ἀπετέλουν καταχθόνιον συμφωνίαν, τῆς ὁποίας ἐδέσποζεν ἡ στεντόρειος φωνὴ τοῦ πλοίαρχου Χίγκινς. Τὸ πλοῖον ἐν τούτοις δὲν ἐταλαντεύετο πλέον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦτο δεσμευμένον μεταξὺ δύο βράχων.

Ἄδυνατῶ νὰ περιγράψω ἀκριβῶς τὰ ἐπακολουθήσαντα κατὰ τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην νύκτα· ἡ ἀνάμνησίς των μένει ἀσαφῆς εἰς τὸν νοῦν μου ὡσεὶ ὄνειρον. Γνωρίζω μόνον ὅτι τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν ἀπεβιβάσθημεν εἰς τὴν μεσημερινὴν ὄχθην τοῦ Ἄγλου Λαυρεντίου. Ἡ Φυλλίς δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῇ ἀπὸ τῆς θέσεώς της ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα. Ὅθεν ἀπεφάσισα νὰ ἐκδράμω πρὸς βορρᾶν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν περιφήμων λευκοῖ-

κτίδων. Οἱ σύντροφοί μου, οἵτινες δὲν εἶχον ὠρισμένον πρόγραμμα, συγκατετέθησαν νὰ μὲ συνοδεύσωσι.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκδρομὴ ὑπῆρξε πᾶν ἄλλο ἢ εὐχάριστος. Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν πεζοπορίαν ὁλοκλήρου ἡμέρας ἐπὶ τῆς χιόνος, χωρὶς νὰ μᾶς παρουσιασθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ πυροβολήσωμεν ἐφάπαξ τοῦλάχιστον, ὑπὸ τὴν καταπίπτουσαν βραδέως συνεχῆ καὶ παγεράν βροχὴν, ἣτις εἰσέδουε μέχρι μυελοῦ ὀστέων. Ὁ καυμένος ὁ Μπόμπ Σώλλιθαν ἐβάδιζε κατηφῆς καὶ σιωπηλός, μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξέφευγεν ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἀρά τις, ὅσάκις ὁ πούς του ἐδυθίζετο εἰς ἀόρατόν τινα ὀπήν. Ὁ Τζέγκινς εἶχε λησμονήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ μανδῆλιόν του. Ὁ δὲ Μάρκχαμ ἀδιαλείπτως ἐγόγγυζε, δύσθυμος ὡσανεὶ ἐπρόκειτο νὰ τελέσῃ τὴν κηδεῖαν τοῦ Ἀστέρου τῆς Μοντρεάλης.

Καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς ἠτύχησαμεν νὰ εὕρωμεν καλύβην τινὰ ἐγκαταλελειμμένην, ὅπου κατεφύγομεν καὶ ἐστεγάσθημεν.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς ἐπανελάβαμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας ἐλπίζοντες νὰ φθάσωμεν μετ' ὀλίγον εἰς τὸ χωρίον Ἅγιον Πέτρον. Ἠδυνάμεθα νὰ διευσυνθῶμεν καὶ εἰς Κουεβέκην, ἀλλ' ἐφοβούμεθα μήπως δὲν φθάσωμεν πρὸ τῆς ἐσπέρας. Ἐπεινῶμεν πολὺ καὶ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ διέλθωμεν ἄλλην μίαν ἡμέραν ἄσιτοι δὲν μᾶς ἦτο εὐχάριστος.

Καὶ ὅμως ἐδέησε νὰ νηστεύσωμεν καὶ τὴν δευτέραν ἐκείνην ἡμέραν· εἰς Ἅγιον Πέτρον δὲν ἠδυνήθημεν νὰ φθάσωμεν εἰμὴ ἐν ὄρα νυκτὸς, σὰς ἀφίνω δὲ νὰ φαντασθῆτε εἰς ποῖον σημεῖον ἐξαντλήσεως διετελοῦμεν.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπεστρέψαμεν εἰς Κουεβέκην, ὀλιγώτερον εὐθυμοί, ἀλλὰ περισσότερον προσεκτικοί. Εὕρισκόμεθα ὀλίγα βήματα μακρὰν τῆς πόλεως, ὅτε ὁ Σώλλιθαν ἐσταμάτησεν αἰφνιδίως καὶ μᾶς ἐνευσε νὰ μὴ κινηθῶμεν. Παρατήρησε περίξ καὶ διέκρινε τέσσαρας χονδρὰς λευκοῖκτίδας. Ὁ καθείς μας ἐσκότισε μίαν ἐξ αὐτῶν, ἐπυροβολήσαμεν καὶ ἐφονεύσαμεν καὶ τὰς τέσσαρας.

Ὡδοιπορήσαμεν τόσον πολὺ, ἐταλαιπωρήθημεν τόσον πολὺ, ἐκινδυνεύσαμεν νὰ χάσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μας, πρὸς τίνα σκοπὸν; Πρὸς ἀναζήτησιν πράγματος τὸ ὁποῖον ἠδυνάμεθα

νά εύρωμεν κάμνοντες περίπατον ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ ἡμέσιαν τὸ πολὺ ὥραν.

Δ'

Εἶχα ὑποφέρῃ πολλοὺς ἀληθῶς κόπους, ἔθεσα εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν μου, ἀλλ' ἐπὶ τέλος κατώρθωσα τὸν σκοπὸν μου. Ἀπέκτησα τὸ γουναρικὸν τῆς Λούσου.

— Ἡ ἐπιχείρησις μας, εἶπα εἰς τὸν Μπόμπ, εἶνε ἀξία νὰ ἐξυμνηθῇ ποιητικῶς· δύναται νὰ παραβληθῇ μὲ τοὺς ἄθλους τοῦ Ρολάνδου καὶ τοῦ Ρινάλδου.

Ὁ Μπόμπ μὲ προσέβλεψε μὲ τὸ σύνηθές του σαρδονικὸν μειδίαμα καὶ ἀπήντησε:

— Τοῦ Δὸν Κιχώτου θέλεις νὰ εἰπῆς.

Φθάσας εἰς Μοντρεάλην ἔσπευσα νὰ μεταβῶ εἰς ἓνα γουναροπώλην μὲ τὰ τέσσαρα δέρματα διὰ νὰ μοῦ κατασκευάσῃ τὸ πολύτιμον γουναρικόν. Ὁ ἔμπορος ἐκεῖνος ἐξετέλεσε μὲ ἐπιμέλειαν τὴν παραγγελίαν μου. Ὅτε ὁ ὑπηρέτης τοῦ καταστήματος ἐκόμισε τὸ γουναρικὸν ἐντὸς κιβωτίου, ἀφήρσα τὸ σκέπασμα καὶ βυθίσας τὴν χεῖρα μεταξὺ τοῦ κυανοῦ μεταξωτοῦ τῆς φόδρας ἀνέσुरα τὸ πολύτιμον ἀντικείμενον σιγὰ σιγὰ διὰ νὰ μὴ τὸ συνθλάσω καὶ ἔμεινα θαυμάζων ἐν σιγῇ τὸ τρίχωμα ἐκεῖνο τὸ λευκὸν καὶ ἄσπιλόν καὶ μαλακὸν καὶ στιλπνὸν καὶ χνοῦδες.

— Πῶς θὰ εὐχαριστηθῇ ἡ Λούσου μου! ἐσυλλογίσθη· εἶναι ἀντάξιον βασιλίσσης.

Τὸ ἐναπέθεσά μετὰ προσοχῆς εἰς τὴν θήκην του καὶ ἐφύλαξα τὸ κιβώτιον ἐντὸς ἑρμαρίου ἐκ ξύλου καρυᾶς, τὸ ὅποιον καὶ ἐκλείδωσα. Ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου τὸν Αὐγουστον, καὶ ἀπεφάσισα νὰ τὸ παραλάβω μαζί μου ἀντὶ νὰ τὸ στείλω.

Ἐν τούτῳ εἰς Μοντρεάλην ἐπανέλαβα τὴν διακοπέισαν ἐργασίαν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Ἀστέρος καὶ τὰς προτέρας ἔξεις καὶ τὸν φαιδρὸν καὶ ἀμέριμον νεανικὸν βίον μαζί μὲ τὸν Μπόμπ, ὅστις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μὲ ἠρώτα:

— Καὶ τὸ γουναρικόν;.. πῶς εἶναι;

— Ἐξαιρετὰ, ἀπῆντων ἐγὼ· κοιμᾶται ἡσυχᾶ, ἡσυχᾶ.

Αὐτὴν τὴν ἰδέαν εἶχον. Ἀφότου τὸ ἀπέθεσα εἰς τὸ ἑρμάριον δὲν τὸ εἶχα ἐγγίστη πλέον. Ἦτο δὲ τὸ ἑρμάριον κλειδωμένον, ὥστε δὲν εἶχον κανένα φόβον.

Παρήλθεν ὁ χειμὼν, ἦλθεν ὁ Ἰούλιος, ὁ Αὐγουστος· ἦλθε τέλος καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεώς μου.

Ὁ Τζῶν, ὁ ὑπηρέτης μου, κατεγίνετο νὰ ἐτοιμάσῃ τὰς ἀποσκευάς μου.

— Ἐδῶ ὑπάρχει θέσις, εἶπε· θὰ βάλωμεν τίποτε μέσα ἢ θὰ τὸ κλείσωμεν;

— Στάσου, ἀπήντησα· αὐτὴ ἡ θέσις εἶναι ἡ κατάλληλος διὰ τὸ γουναρικόν· νὰ τὸ βάλωμεν μέσα εἰς τὰ ροῦχα· ἔτσι θὰ φθάσῃ σῶον καὶ ἀβλαβές εἰς τὸ Λονδίνον· περίμενε...

Ἦνοιξα τὸ ἑρμάριον.

Τὸ κιβώτιον ἦτο εἰς τὴν θέσιν του. Ἀνήγειρα τὸ σκέπασμα· μέσα ἦτο καὶ τὸ γουναρικόν· ἐθύθισα τὴν χεῖρά μου εἰς τὸ μεταξωτόν, ὅπως εἶχα κάμῃ καὶ πρὸ ἑξ μηνῶν, ἀνέσुरα τὸ πολύτιμον ἀντικείμενον, τὸ παρετήρησα καὶ ἔμεινα κατάπληκτος.

Τὸ τρίχωμα τὸ στιλπνόν, τὸ μαλακόν, τὸ πάλλευκον κατέπιπτεν εἰς νιφάδας χιόνος· μυριάδες δὲ μικροὶ σκῶροι ἔφευγαν φοβισμένοι ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Τὸ γουναρικὸν τὸ προωρισμένον διὰ τὴν μνηστήν μου, τὸ ὅποιον μοι εἶχε στοιχίσῃ τόσους κόπους, παρ' ὀλίγον καὶ τὴν ζωὴν μου, εἶχε χρησιμεύσῃ ὡς εὐωχία εἰς δλόκληρον στρατιάν σκῶρων!

Ποῖος νὰ συλλογισθῇ αὐτοὺς τοὺς οἰκιακοὺς κλέπτας;

Καὶ ἡ Λούσου;.. Καὶ ἡ ὑπόσχεσίς μου;

— Λοιπόν;.. ἠρώτα ὁ Τζῶν καταστέλλων μετὰ κόπου ἐν μειδίαμα ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἠλλοιωμένου προσώπου μου καὶ τῆς χειρὸς μου, ἣτις ἔσφιγγε καὶ ἔσειε τραγικῶς τὸ περίφημον γουναρικόν.

Ἐν τούτοις ἐτήρησα τὴν ὑπόσχεσίν μου. Ἐφερα εἰς τὴν Λούσου, σύζυγόν μου σήμερον, τὸ γουναρικὸν λευκοῦκτίδος τοῦ Καναδά.

Διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, σᾶς λέγω ἐμπιστευτικῶς ὅτι τὸ ἠγόρασα τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Λονδίνον ἀπὸ ἐν ἐμπορικὸν κατάστημα. Ὁ πωλητῆς του μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ἦτο γνησίᾳ ρωσικῇ λευκοῦκτίς.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Τὴν 12 Μαρτίου ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ὁ Μ. Δραγούμης ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὀφελιμῶν Βιβλίων καὶ μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς τὸ Δ. Συμβούλιον ἀπεφάσισε α') νὰ ὑψωθῇ μισθισιὸς ἢ σημεῖα τοῦ Καταστήματος τοῦ Συλλόγου, β') νὰ κλεισθῶσι τὰ γράφειά κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας, γ') νὰ συνοδεύσῃ μέρη τοῦ τάφου ἐν σώματι τὴν ἐκφορὰν.

— Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὄρισεν ἀντιπροσώπους εἰς τὸ ἐν Καίρῳ Β' Διεθνὲς Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Π. Καββαδίου, Σ. Λάμπρον, Ν. Γ. Πολίτην, Χ. Τσουνταν καὶ Δ. Αἰγινητήν, τοὺς ἑφόρους τῶν Ἀρχαιοτήτων Γ. Σωτηριάδην καὶ Β. Στάην καὶ τὸν διευθυντὴν τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ι. Σβορώνον.

— Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, κατόπιν διαγωνισμοῦ, διορισθεῖσάν ὑποτρόφων πρὸς εἰδικὴν σπουδὴν εἰς αἰκοκυρικὰς σχολὰς τῆς Ἑσπερίας, τρεῖς ἀποστέλλονται εἰς τὴν ἐν Φριδούργῳ τῆς Ἑλβετίας σχολὴν, καὶ τρεῖς εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ Ἴδρυμα Pestalozzi-Fröbel-Haus.

— Ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ μεγάρῳ ὄργανώθη ὑπὸ τῆς Ἑλλην. Καλλιτεχνικῆς Ἐταιρείας Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεσις.

— Ὁ ἐν Λονδίνῳ ἀποκατεστημένος ὁμογενὴς κ. Μ. Κοργιαλένιος ἀνέλαβε τὴν ἰδίαν δαπάνην ἀνέγειν τοῦ Ἰμναστηρίου τῆς Σεβαστοπούλειου Ἐργατικῆς Σχολῆς καὶ τὴν αἰκοδομήν τῆς κατοικίας τοῦ διευθυντοῦ διαθέσας πρὸς τοῦτο δραχμὰς 20.000. Ἐναρξίς τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς θὰ γίνῃ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου, ἐπανερχομένου καὶ τοῦ μετὰ διαγωνισμόν διορισθέντος διευθυντοῦ αὐτῆς κ. Α. Λιώκη, ὅστις

περατώσας ἤδη τὴν ἐν Γαλλίᾳ πρακτικὴν ἀσκήσιν αὐτοῦ εἰς ἀναλόγους σχολὰς, ἀπῆλθε πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς Ἀγγλίαν.

ΑΓΓΛΙΑ

Ἰπὸ τοῦ ἱατροῦ Λεονάρδου Χιλλ ἐγένοντο πειράματα εἰσπνοῶν ὀξυγόνου ἐπὶ ἀθλητῶν κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἵνα καταδειχθῇ κατὰ πόσον αὐταὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτῶν ὡς ἐντείνουσαι τὴν σωματικὴν ρώμην. Τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἐνθαρρυντικά, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἐξ ἄλλων πειραμάτων γενομένων ἐσχάτως εἰς κολυμβητικοὺς ἀγῶνας. Ὁ ἱατρὸς Χιλλ ἐπεξέτεινε ταῦτα καὶ ἐπὶ ζῶων καὶ ἰδίως ἐπὶ ἵππων λειφορεῖσιν μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Πολλάκις ἀκούονται παράνομα κατὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἢ τοῦ φωταερίου διὰ τὸν ἀνεπαρκῆ φωτισμὸν αἰθούσης τινός. Τὰ παράνομα ταῦτα δυνατόν νὰ εἶναι δίκαια συμβαίνει ὅμως ἐνίοτε τὸ πτατομα νὰ μὴ προέρχεται ἐκ τῆς εταιρείας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιπλώσεως ἢ τοῦ χρωματισμοῦ τῶν τοίχων. Κατὰ τὰ πειράματα δύο καθηγητῶν τῆς Φυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου, ἂν οἱ τοῖχοι εἶναι λευκοὶ ἀπυρροφῶσι 50% τῆς ἀντιάγειας, ἂν εἶναι κόκκινοὶ ἀποδίδουσι μόλις 15%, ἂν εἶναι κίτρινοὶ 40%, ἂν εἶναι στακτεροὶ μόνον 12,5%. Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ χρωματισμοῦ τῶν παραπετασμάτων καὶ τῶν ἐπίπλων.

ΓΑΛΛΙΑ

Ἐἰς τὴν Ἱατρικὴν Ἐταιρείαν τῶν Νοσοκομείων συναζήτηθη ἐσχάτως ζήτημα λίαν ἐνδιαφέρον, περὶ τῆς

μεταδόσεως τῶν μολυσματικῶν νόσων διὰ τῶν ἱατρῶν καὶ τῆς λήψεως τῶν καταλλήλων μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τούτου.

— Τὴν ἐπίδρασιν τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν κατοικῶν τῶν πόλεων ἐπιμαρτυρεῖ ἡ ἐσχάτως γενομένη στατιστικὴ τῶν διαφόρων συνοικιῶν τῶν Παρισίων. Κατὰ ταύτην εἰς μὲν τὸ πρῶτον τμήμα, τὸ ὅποιον κατοικεῖται κατὰ μέσον ὄρον ὑπὸ 332 κατοικῶν κατὰ ἑκτάριον, ἀποθνήσκουσιν 29 ἐπὶ 10 χιλιάδων κατοικῶν, ἐνῶ εἰς τὸ εἰκοστὸν τμήμα κατοικούμενον ὑπὸ 661 κατοικῶν κατὰ ἑκτάριον ἀποθνήσκουσιν 65 ἐπὶ 10 χιλιάδων, ἦτοι οἱ διπλοί.

— Εἰς τὴν Ἀστρονομικὴν Ἐταιρείαν τῆς Γαλλίας ὁ γνωστὸς ἐπιστήμων Lallemand ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἐπενόησε μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται, καθισταμένη αλοθητή, ἡ παλίσρροια τοῦ γήινου ἐδάφους. Τὴν ὑπαρξίν τοιαύτης κυματοειδοῦς κινήσεως ὁλοκλήρου τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, κινήσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν θαλασσίαν παλίσρροϊαν, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται δις τῆς ἡμέρας, ὑπεστήριξαν ἤδη καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες καὶ ὁ Φλαμμιανὸν ἐσχάτως. Ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατόν ἡ ἀπόδειξις αὐτῆς μετ' ὅλας τὰς καταβληθείσας ἀπὸ πεντηκονταετίας προσπάθειας. Τέλος διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Lallemand ἀποδεικνύεται ἡ κίνησις αὕτη, διὰ τῆς ὁποίας πράγματι ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει κατὰ 20 ἑκατοστὰ ἢ γῆινῃ ἐπιφάνειᾳ δις τῆς ἡμέρας.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐφωδιώθη διὰ φορητῶν σταθμῶν ἀτυρμιάτου τηλεγράφου. Σύρονται οὗτοι ὑπὸ ἐξ ἵππων καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς ἀμάξας τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐκαστος σταθμὸς φέρει μετ' ἑαυτοῦ καὶ μικρὸν ἀερόστατον πλῆρες ὑδρογόνου. Ἐντὸς τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας ὁ σταθμὸς ἐγκαθίσταται ἐτοιμος πρὸς λειτουργίαν, ἡ δὲ ἀπόσύνθεσις αὐτοῦ ἀπαιτεῖ ὀλιγώτερον χρόνον.

ΕΛΒΕΤΙΑ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τῶν κυριωτάτων πόρων τῆς Ἑλβετικῆς δημοκρατίας εἶναι οἱ χάριν τῶν φυσικῶν καλλονῶν ἐπισκεπτόμενοι τὴν χώραν ξένοι. Ἀλλὰ πρὸς προσέλκυσιν αὐτῶν ἐργάζονται συστηματικῶς οἱ Ἑλβετοί, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐκθεσις τοῦ ἐν Βασιλεῖᾳ Γάλλου προξένου. Οὕτω τὸ ἐπὶ τῶν διαφημίσεων εἰδικὸν πρακτορεῖον τῶν ἑμοσπονδιακῶν σιδηροδρομῶν ἐν Παρισίοις διέθεσε κατὰ τὸ 1904 τριακοσίας χιλιάδας εἰσιτηρίων, κατὰ δὲ τὸ 1907 ἐν ἑκατομμύριον! Ὅμοιον πρακτορεῖον ἤρχισεν νὰ λειτουργῇ καὶ ἐν Ν. Ἰόρκῳ ἀπὸ τοῦ ἰανουαρίου 1908. Ἡ Ἑλβετία, εἰκονογραφημένον λεύκομα πρὸς ἔξαρσιν τῶν καλλονῶν τῆς ἑλβετικῆς φύσεως, τυποῦται εἰς τέσσαρας γλώσσας καὶ διανέμεται ἐτησίως εἰς 130 χιλιάδας ἀντιτύπων. Ἐὸ ἀποτέλεσμα τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν εἶναι καταφανές. Οἱ ἐπίδοται τῶν Ἑλβετικῶν σιδηροδρομῶν κατὰ τὸ 1903 ἦσαν 48 ἑκατομμύρια καὶ κατὰ τὸ 1907 ἀνῆλθον εἰς 70 ἑκατομμύρια, ἡ δὲ Λυκέρνη ἐντὸς δεκαετίας εἶδε διπλασιασθέντας τοὺς ἐτησίους ἐπιπέπτας τῆς.

ΙΑΠΩΝΙΑ

Κατὰ τοὺς ἐπισήμους στατιστικὰς πίνακας τῶν ἀπωλειῶν ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ρωσίας πολέμου, 150 χιλιάδες Ἰάπωνες ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, 150 χιλιάδες περίπου ἀπέθανον ἐξ ἀσθενειῶν, 200 χιλιάδες ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των ἀπόμαχοι καὶ 150 χιλιάδες ἐπληρώθησαν καὶ ἐξῆλθον τῶν νοσοκομείων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑγιεῖς.

ΙΤΑΛΙΑ

Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μεσσήνης κατέρρευσε μέρος τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου καὶ ἡ πολυτιμωτάτη βιβλιοθήκη. Οἱ τόμοι αὐτῆς καταχωσθέντες ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἐβλάθησαν, καθόσον μετὰ τὸν σεισμόν ἐπῆλθον ἀλλεπάλληλοι βροχαί. Ἐν-

τούτοις ἤρχισαν ἤδη ἡ περιουλογοῦ αὐτῶν καὶ ἐλπίζεται ὅτι αἱ ἀπώλειαι δὲν θὰ εἶναι τόσο μεγάλαι, ὅσον ἐν ἀρχῇ ὑπετέθη. Ἐλπίζεται ἰδίως ὅτι δὲν ὑπέστησαν φθορὰν τὰ ἀνεκτιμήτου ἀξίας χειρόγραφα, ἀπο-

τελοῦντα συλλογὴν 400 περίπου, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τινὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὸν Ἅγιον Βασίλειον καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΕΘΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀγγλικά :

Quarterly Review (Λονδίνον, Ἰανουάριος).—Ἡ γῆφος τῶν γυναικῶν, κατὰ τὸν καθηγητὴν Dicey, εἶναι ζήτημα ὑψίστης σημασίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ν' ἀποφανθῶσι μετὰ τινος ἢ τὸ πολὺ μετὰ τινος ἔτη οἱ Ἀγγλοὶ ἐκλογεῖς. Ἐὰν αἱ γυναῖκες ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των, ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰ δημόσια πράγματα θὰ εἶναι ὀλεθρία.

Review of Reviews (Λονδίνον, Φεβρουάριος).—Τὸ ζήτημα τοῦ ἐμπορίου τῶν ποτῶν ἐπασχαλεῖ τὸν ἀγγλικὸν λαόν, ἐπὶ τούτου δὲ δημοσιεύονται ποικίλαι γνώμαι προκληθεῖσαι ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ.

Contemporary Review (Λονδίνον, Μάρτιος).—Ἡ νέα γερμανικὴ γενεὰ ὑπὸ Eulenspiegel. Ὁ ἀρθρογράφος ἐξετάζει ἰδίως ὅσα θὰ εἶναι τὰ πολιτικὰ ἰδεώδη τῆς Γερμανίας τοῦ μέλλοντος καὶ ἂν θὰ ἐντείνῃ τὸν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐχθρικὸν ἀνταγωνισμόν ἢ θὰ ἐπιδιώξῃ μᾶλλον διαλλαγὴν καὶ φιλικὰς σχέσεις, ὅπερ συνιστᾷ καὶ εὐχεται ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δύο ἐθνῶν καὶ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης.

Fortnightly Review (Λονδίνον, Μάρτιος).—Ὁ κόσμος κατὰ τὴν ἀντιληψιν τοῦ Λαρβινισμοῦ ὑπὸ τοῦ Α. R. Wallace. Σύνοψις τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως καὶ ἐγκώμιον τῆς ἀπλότητος καὶ σαφηνείας τοῦ φιλο-

σοφικοῦ τούτου συστήματος, ἀλλὰ καὶ ὁμολογία περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐξηγήσεως τῶν τῆς δημιουργίας πέραν ὁρίου τινός. — Ἡ Ρωσικὴ ἀστυνομία ὑπὸ Α. Rappoport ἐξ ἀφορισμῶν τῶν ἐσχάτως ἀποκαλυφθέντων σκανδάλων.

National Review (Λονδίνον, Φεβρουάριος).—Περὶ τῆς ἀθαντικότητος τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρου πραγματευόμενος ὁ Ε. Hookham παραδέχεται, ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βάκωνος, ὅστις ἔδωκε τὴν οὐσίαν, ἐνῶ ὁ Σαίξπηρος προσέθεσε μόνον τὴν θεατρικὴν μορφήν.

Βελγικά :

Revue Psychologique (Βρυξέλλαι).—Τὸ βον τεῦχος τοῦ νέου τούτου περιοδικοῦ περιέχει πρωτότυπον καὶ λίαν ἀξιανάγνωστον ἔργον, ἦτοι : Ἦ ἔστιν ὑπερκόπσις ὑπὸ Schuyten. — Αἶτια καὶ ἀποτελέσματα τῆς δειλίας τῶν τυφλῶν ὑπὸ Deshaigher. — Ἡ σωματικὴ ἀγωγή τοῦ παιδός ὑπὸ Pauchet.

Revue de Belgique (Bruxelles, Φεβρουάριος).—Διατί γηράσκοντες; Συνοπτικὴ ἐκθεσις τῶν διαφόρων θεωριῶν ὑπὸ C. Vanloir, ὅστις συμπεραίνει ὅτι πᾶσαι εἶναι ἀνεπαρκεῖς καὶ συνιστᾷ ὅπως τὸ μέγα τούτο ζήτημα μελετηθῇ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλασματῶν πλὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς συγκρίσεως δύναται ἴσως νὰ λυθῇ.

Γαλλικά :

Correspondant (Παρίσιοι, 10 Φεβρουαρίου).—Ὁ Η. Joly ἐξακολουθεῖ τὴν περὶ Ἑλβετίας μελέτην. Ὁ πληθυσμὸς τῆς μικρᾶς δημοκρατίας ἠδξήθη ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1905 κατὰ 20%. Ἡ διὰ τοῦ τῆς στοιχειώδους παιδείσεως ὑπερέχει πάσης ἄλλης εὐρωπαϊκῆς χώρας, ἐξ ἄλλου ὁμοῦ ἀντιτίθενται εἰς ταύτην δύο ἐχθροὶ ὁλονέν ἐπικινδυνότεροι ὁ ἀλκοολισμὸς καὶ ἡ ἐγκληματικότητα. — Εἶναι δυνατὴ ἡ πρόβλεψις τῶν σεισμῶν; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπευθύνει ὁ Η. Parville, φρονεῖ δὲ ὅτι παρ' ἑλας τὰς ἀρνητικὰς διαβεβαιώσεις διασῆμων γεωλόγων, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ πρόβλεψις διὰ συστηματικῶν παρατηρήσεων καὶ καθορισμῶν τῶν κρισίμων περιόδων τῆς γῆς, αἵτινες συνέχονται πρὸς τὸ ὅλον πλανητικὸν σύστημα.

Grande Revue (Παρίσιοι, 10 Φεβρουαρίου).—Συνέχεια τῶν Βερολινίων ἄρθρων τοῦ G. Lecompte. Ὁ γράφων περιγράφει τὸν «Τιργκάρτον», τὸν ὁποῖον ὀνομάζει βερολινιον δάσος τῆς Βουλώνης. (25 Φεβρουαρίου).—Ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ Κακουργιοδικείου ὑπὸ Le Dautec, διατελέσαντος ἐνόρκου. Ὁ ἀρθρογράφος ψέγει τὸ σύστημα τῶν κληρωτῶν ἐνόρκων, κατακρίνει δὲ καὶ τὸν καθόλου τρόπον τῆς ἐπ' ἀκρατηρίου διαδικασίας. — Ἡ ἠθικὴ παιδεία δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ κατὰ τὸν βραχὺν χρόνον τῆς θητείας, λέγει ὁ ταγματάρχης Poter. Ἄλλως δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς διαμορφώσεως αἰσθημάτων σχετικῶν πρὸς τὸν στρατόν. Ἡ φιλοπατρία δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ὑπερπατρίδος ἀμυναν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐν γένει τῶν καθηκόντων ἐκείνων, δι' ὧν ἐπιδιώκεται καὶ ἐδραιούται ἡ ἐθνικὴ εὐημερία. Ἦ εἶναι λοιπὸν ὁ κατάλληλος πρὸς παροχὴν τοιαύτης παιδείσεως παρασκευαστικῆς διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν; Ἐν μέρει μὲν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἀλλὰ συμπληρωτικῶς αἱ ἐσπερινὰ σχολαὶ τῶν ἐφή-

των, ἐχόντων ἡλικίαν ἐπαρκῆ πλέον ὅπως ἐννοήσωσι καὶ ζήτηματα μὴ κατανούμενα τελείως ὑπὸ τῶν παιδίων.

Mercure de France (Παρίσιοι, 16 Φεβρουαρίου).—Περὶ τοῦ Φλωρεντινοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὑπὸ J. Meslin. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὸν πολιτισμὸν ἐκεῖνον πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ἐντελῶς τὰς παρούσας κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἀντιλήψεις. Τὸν Φλωρεντινὸν πολιτισμὸν δύναμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς συνιστάμενον κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν θριαμβικὸν τῆς ἀτομικότητος. (1 Μαρτίου).—Ἐνθουσιᾶδες ἄρθρον περὶ τοῦ ποιητοῦ Κατούλλου Μαιδές ὑπὸ R. F. Herold. — Τὸ σύγχρονον Ἰαπωνικὸν θέατρον, κατὰ τὸν L. Tailhade, ἔχει ἐπίσης ὡς θέματα τὸν ἔρωτα, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν τιμὴν, τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' ὑπερβαίνει τὸ εὐρωπαϊκὸν θέατρον ὡς πρὸς τὸ περίπλοκον τῶν δραματικῶν ἔργων. Αἱ ὑποθέσεις αὐτοῦ ἀνάγονται πᾶσαι εἰς τὸ παρελθόν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἀναφέρονται εἰς μύθους καὶ λαϊκὰς δοξασίας. Ἐλελιώνουν δὲ πάντοτε τὰ μὴ ἔχοντα τραγικὸν τέλος ἔργα δι' ἐνός γάμου ἐξ ἔρωτος. — Σκιαγράφει καὶ ἐγκώμιον τοῦ Ἄβραάμ Λιγκόλν ὑπὸ L. Balzacque ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ἑκατονταετηρίδος.

Nouvelle Revue (Παρίσιοι, 15 Φεβρουαρίου).—Ἡ παιδικὴ ἡλικία τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ G. Grandclier. Πρόκειται περὶ τῆς ἀνακάλυψεως τοῦ ἀνθρωπίνου σκελετοῦ προϊστορικῶν χρόνων καὶ τῆς σημασίας τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπολογίας. — Περὶ τοῦ κινηματογραφικοῦ θεάτρον ὑπὸ E. Claris. Ὁ κινηματογράφος διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ διαδόσεως αὐτοῦ κατέστη κοινωνικὸς παράγων ἀξίος λόγου, ἀσκῶν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ τῶν παιδίων, ἐπομένως πρέπει νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων. (1 Μαρτίου). — Περὶ τοπικῆς θεραπείας τοῦ καρδιου ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Hauzet.

Revue des Deux-Mondes (Παρίσιοι, 15 Φεβρουαρίου).—Συμπεράσματα τῆς περὶ τοῦ ζητήματος τῆς

Φασόδης μελέτης τοῦ G. Hanotaux. — Μία παρισινή οἰκογένεια κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ἥτοι περιγραφή τοῦ κατ' οἶκον βίου τῶν χρόνων ἐκείνων ὑπὸ E. Faguet. (1 Μαρτίου). — Συνέχεια τῆς μελέτης τοῦ G. d'Avenel οἱ ἀπὸ 700 ἐτῶν πλούσιοι. Προκειμένου περὶ τῶν συγχρόνων δραματικῶν συγγραφέων τῆς Γαλλίας, ὁ γράφων ὑπολογίζει τοὺς εἰς 4.500, ἐξ ὧν 7 κερδίζουν ἐτησίως ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας φράγκων, 8 κερδίζουν 50-100 χιλιάδας, 27 φθάνουν τὰς 50 χιλιάδας, 28 φθάνουν τὰς 20 χιλιάδας, 40 περιστρέφονται εἰς τὰς 5-10 χιλιάδας καὶ 390 ἀρκοῦνται εἰς 500-5.000 ἐτησίως. — Ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἀγγλίας ἐπασχολεῖ τὸν R. Pinon, ὅστις ἀναμολογεῖ μὲν τὴν ὀξύτητα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἐγγὺς ἡ ὥρα Ἀγγλογερμανικοῦ πολέμου, τὸν ὅποιον ἀποστέρουσι ἐξ ἴσου ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, καθὼς καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν. Μόνος ὁ ἀγγλικὸς λαὸς φαίνεται ποθῶν τὴν ἀμεινον ἐξολόθρευσιν τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ, τοῦ ὁποίου παρακολουθεῖ ἐναγωνίως τὴν γοργῶς προῶσαν ἀνάπτυξιν.

Revue de Paris (Παρίσιοι, 15 Φεβρουαρίου). — Ὁ V. Bergard ἐπιγράφει τὸ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἄρθρον τοῦ ἡ Πέμπτη Πράξις. Πρόκειται περὶ τοῦ Ἀδστρορρωσικοῦ δράματος. Ἡ τετάρτη πράξις αὐτοῦ ἐληξε διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ τῶρα αἰρεται ἡ ἀλλοία καὶ ἀρχεται ἡ πέμπτη πράξις. (1 Μαρτίου). — Περὶ τῶν πολεμικῶν λιμένων τῆς Γαλλίας ὑπὸ L. Abeille. Ὁ γράφων ὑποστηρίζει ὅτι ἀπαραίτητος διὰ τὴν Γαλλίαν εἶναι ἡ ἰδρυσις τελείου πολεμικοῦ λιμένος ἐπὶ τῆς Μεσογείου.

Réforme Sociale (Παρίσιοι, 1 Φεβρουαρίου). — Πραγματευόμενος ὁ A. Dorff περὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐν Γερμανίᾳ συμπεραίνει ὅτι, ὡς ἐκ τῆς βελτιώσεως τῶν ὑγιεινῶν ὄρων ἡ θνητότης βαίνει ἐλατ-

τουμένη, ὅχι ὁμως δυστυχῶς ἐν ἴσῃ ἀναλογίᾳ καὶ ἡ τῶν παιδίων πρὸς τὴν τῶν ἐνηλίκων. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ἐλαττοῦται.

Revue Philosophique (Παρίσιοι, Φεβρουάριος). — Τὸ τρίτον διεθνὲς Φιλοσοφικὸν Συνέδριον ὑπὸ H. Leard. Ὡς γνωστὸν τὸ συνέδριον τοῦτο συνήλθεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ τὸν παρελθόντα αὐγούστον, μετέσχον δὲ αὐτοῦ 300 μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι Γερμανοί. Χαρακτηριστικὸν τοῦ συνεδρίου ἦτο ἡ πληθώρα ἀνακοινώσεων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων, κατὰ τὸν γράφοντα, καταπνίγη πᾶσα συζήτησις καὶ ἐρευνα ζητημάτων συναφῶν πρὸς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν συνήλθον τὰ μέλη.

Revue générale des Sciences (Παρίσιοι, 30 Ἰανουαρίου). — Ὁ Πλανήτης Ἄρης ὑπὸ M. Moreux. Ἐρευνα τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων καὶ σύνοψις τῶν συμπερασμάτων αὐτῶν, ἐξ ὧν, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, οὐδὲν πόρισμα θετικὸν ἐξάγεται. — Ὁ C. Granier ἀναφέρει τὰς ἐν Νορβηγίᾳ ἀκεαιρογραφικὰς ἐρεῦνας τοῦ Dr Damus καὶ ἐξαιρεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν σημασίαν αὐτῶν.

Revue du Mois (Παρίσιοι, Φεβρουάριος). — Ἡ ἀρχὴ τῶν κόσμων ὑπὸ E. Belot, ἥτοι ἀνασκοπὴ τῆς ἐξελιξεως τῶν κοσμογονικῶν ἰδεῶν ἀπὸ τοῦ Δαπλάς καὶ ἐντεῦθεν καὶ νέα κοσμογονικὴ θεωρία τοῦ γράφοντος.

Documents du Progrès (Παρίσιοι, Φεβρουάριος). — Ἡ Ἀδστροουγγαρία καὶ τὰ Βαλκάνια ὑπὸ τῆς Βαρωνίδος Suttner, ἄρθρον πλήρες φιλειρηνικοῦ πνεύματος, ὡς μαρτυρεῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀρθρογράφου, ἀξιοθεσίας τοῦ βραβείου Νόβελ ἀκριδῶς διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης ἀγῶνά της. — Ἡ ἔστιν Ἐὐτυχία ὑπὸ J. Finot. Ἀντιθέτως πρὸς τὰς συνήθεις θεωρίας περὶ τοῦ ἀδυνατοῦ αὐτῆς, ὁ γράφων εἶναι αἰσιόδοξος καὶ θετικὸς τόσον, ὥστε καταλήγει ὑποστηρίζων ὅτι ἡ εὐτυχία πρέπει νὰ διδάσκηται ὅπως διδάσκηται ἡ γραμματικὴ. Ὅταν ἡ διδασκαλία τῆς εὐτυχίας, λέγει, διαδοθῇ, θὰ ἴδωμεν προβαλλούσας νέας

γενεάς, ἵκανοὶ θὰ ἐκτιμήσωσι κατ' ἀξίαν τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν. Ἐκεῖναι θ' ἀνυπολόγητοι πηγὰς ἀγαλλιάσεως, ὅπου σήμερον ἡμεῖς εὐρισκομεν ἀρρομὰς δυσκρῶν.

Nature (Παρίσιοι, 20 Φεβρουαρίου). — Περὶ τῆς χαρακτηριστικῆς τέχνης τῶν Ἰαπώνων ὑπὸ J.-P. Lafitte. — Περὶ τοῦ ἀσφαλοῦς τῶν ἀεροπλάνων ὑπὸ L. Fournier. Σύγκρισις τῶν διαφορῶν συστημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ γράφων θεωρεῖ ἀσφαλέστερον τὸ γαλλικόν.

Revue (Παρίσιοι, 1 Μαρτίου). — Ἡ Κοινοβουλευτικὴ Τουρκία, ἄρθρον πλήρες αἰσιοδοξίας τοῦ συνταγματάρχου Schaefer. — Ἐγκληματολογικὴ μελέτη τοῦ Lombroso περὶ τῆς χήρας Στενέλ. — Περὶ σεισμῶν M. Chevalier. Ὡς μέσον σωτηρίας τῶν κατοικοῦντων σεισμοπαθῆ μέρη συνιστᾷ τὰς ἀντισεισμικὰς οἰκίας.

Ἰταλικά :

Nuova Antologia (Ρώμη, 1 Φεβρουαρίου). — Ὁ M. Barbantini ἐξαιρεῖ τὴν Διεθνῆ πινακοθήκην τῆς συγχρόνου τέχνης ἐν Βενετίᾳ ὡς ἐκπροσωποῦσαν ἀκριδῶς τὴν σύγχρονον καλλιτεχνικὴν κίνησιν καὶ καταδεικνύουσαν τὰς διαφορὰς τάσεις τῶν νέων καλλιτεχνῶν.

Rassegna Contemporanea (Ρώμη, Ἰανουάριος). — Περὶ τῶν οἰκονομιῶν τῆς Γερμανίας γράφων ὁ C. Derlinsweiller ὑποστηρίζει ὅτι ὁ γερμανικὸς λαὸς ἐκ φύσεως δὲν προωρλοῦντα ἐπιδοθῆ εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἀλλ' ἵνα καλλιεργῇ τὴν εὐφορον πατριδα του. Τὴν δὲ πλάνην, εἰς ἣν εὐρίσκειται παρυσυρθεῖς, θὰ ἐννοήσῃ, εἰς τὸν ὅτι εἶναι πολὺ ἀργὰ πλέον.

Rassegna Nazionale (Φλωρεντία, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος). — Ἐρευνῶν τὰς συνεπείας τῆς καταστροφῆς τῆς Μεσσηνίας, ἀνώνυμος ἀρθρογράφος δὲν ἐπιδοκιμάζει τὴν ἰδέαν τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως, ἀφοῦ οὐδεμίαν παρέχεται ἐγγύησιν, ὅτι δὲν θὰ ὑποστῇ καὶ νέαν καταστροφὴν. — Ψυχολογικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ μελέτη ὑπὸ Clematis περὶ τῶν αἰτίων τῶν αὐτοκτονιῶν.

Κυριωτάτη. ἔνοχος εἶναι ἡ σύγχρονος ἀνατροφή ἢ καταστρέφουσα τὴν πίστιν καὶ ἀντικαθιστῶσα ταύτην διὰ τοῦ ἕλισμοῦ. Ἡ νοσηρὰ λογοτεχνία, ἔνοχος ἐπίσης, καταπνίγει πᾶν ἰδανικὸν καὶ ἀντικαθιστᾷ τοὺς εὐγενεῖς ἐνθουσιασμοὺς δι' εὐτελῶν ὑπολογισμῶν καὶ πόθων ταπεινῶν, οἵτινες ἀποβλέπουσι μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν πλοῦτου πρὸς σπατάλην. Ἡ νέα γενεὰ οὕτως ἀνατρεφόμενη, βλέπει ταχέως διαψευδομένας τὰς ἐλπίδας, στερουμένη δὲ θελήσεως καὶ δυνάμεως χαρακτήρος, ὡς μόνην διέξοδον εὐρίσκει τὴν αὐτοκτονίαν.

Rinnoamento (Μιλᾶνον, Δεκέμβριος). — Κήρυγμα τῆς βασιλείας τοῦ πνεύματος ὑπὸ P. Martinetti. Ὁ φιλόσοφος καθηγητῆς αἰσιοδοξῶν φρονεῖ ὅτι βλέπει τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην δράσιν τελινοντας πρὸς τὰς τελειοτάτας μορφὰς τῆς διανοητικῆς ἐνότητος.

ἙΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Ζωή (Ἀλεξάνδρεια, Φεβρουάριος) (θεοκρίτου Ἐιδύλλιον ΙΕ', ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ Ἀλεξ. Γ. Κάσδαγλη. — Ὁ μυθιστοριογράφος Ἡλιόδωρος τέλος τῆς μελέτης A. Κουρτίδου. — Τὸ θέατρον τοῦ Ἰγνεν διάλεξις ὑπὸ X. Παπαζαφειροπούλου.

L' Hellenisme (Παρίσιοι, Φεβρουάριος) 2ον τεύχος τοῦ ἐν Παρίσι τοῖς μηνιαίου γαλλικοῦ δημοσιεύματος τῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμοῦ». Ἐκ τῶν περιεχομένων: Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ N. Πολίτου. — Ἡ Κρήτη ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως ὑπὸ XXX. — Ἐν ἀγγλικὸν βιβλίον περὶ Μακεδονίας ὑπὸ A. Ἀδοσίδου.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Λεξικὸν Ἑλληνοαγγλικὸν μετὰ Κυπριακοῦ Λεξιλογίου ὑπὸ A. Κυριακίδου. Ἐκδόσις δευτέρα ἐντελῶς ἀναθεωρηθεῖσα. Ἐν Ἀθήναις 1900.

Τοῦ Λεξικοῦ τούτου ἡ πρώτη ἐκδόσις ἐγένετο κατὰ τὸ 1892 καὶ ἐτυπώθη ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου. Εἰς τὴν σύν-

ταξιν αὐτοῦ ἔλαβε τότε ὁ συγγραφεὺς ὡς βάζειν τὴν τελευταίαν ἐκδοσιν τοῦ Ἀγγλοελληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ μακαρίτου Ν. Κοντοπούλου, τὸ ὁποῖον ἐπλούτισε διὰ πλείστων νέων λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἰδίως νομικῶν, ὥστε κατέστησεν αὐτὸ πολλῶν τελειότερον τοῦ Κοντοπούλου. Τὸ πρῶτον Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὴν συντάχθη ὑπὸ τοῦ Αἰδουμ. Ι. Λάουνδς ἀποστολοκῆρυκος τῆς ἐν Λονδίῳ Ἀποστολικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐτυπώθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1832 νομίζω, μετὰ συντόμου γραμματικῆς τῆς Γραικικῆς διαλέκτου. Τὸ «Λεξικὸν τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γραικικῆς διαλέκτου» τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἐτυπώθη ἐν Κερκύρᾳ ἐν ἔτει 1827. — Τὴν πρώτην ὕλην πρὸς σύνταξιν τῶν ἀνωτέρω δύο Λεξικῶν συνήθροισεν ὅτε διέμενεν ἐν Μαλίτῃ ὁ Αἰδουμ. Bezaleel Bloomfield (1812 - 1818). Ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης ἀπαρχῆς δρμώμενος συνέταξε τὰ δύο αὐτοῦ Λεξικά ὁ Γ. Lowndes. Ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν νέαν ἐκδοσιν τοῦ Ἑλληνοαγγλικοῦ Λεξικοῦ τοῦ κ. Α. Κυριακίδου. Ὁ φιλόπονος οὗτος ἀνὴρ μετὰ τὴν πρώτην ἐκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ αὐτοῦ,

ἥτις ταχέως ἐξηντλήθη, δὲν ἐπαύσεν ἐργαζόμενος πρὸς συμπλήρωσιν καὶ πλουτισμὸν τοῦ ἔργου του. Ἀναθεωρῶν αὐτὸ μετ' ἐπιστάσεως ἐπλούτισε διὰ προσθήκης χιλιάδων νέων λέξεων καὶ πλείστων φράσεων· περὶ δὲ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ταξινόμησιν τοῦ ὕλικου ἔλαβεν ὡς ὑπογραμμὸν οὐ μόνον τὰ ἀρίστα Γαλλοαγγλικά Λεξικά, ἀλλὰ καὶ τὸ περιφημον τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λεξικὸν Liddell καὶ Scott, πρὸς δὲ καὶ τὸ μέγα Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικὸν τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου. Καὶ ὁ πρόην Διευθυντῆς τῆς Γεωργίας ἐν Κύπρῳ κ. Π. Γεννάδιος ἐβοήθησεν εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ Κυπριακοῦ Λεξιλογίου δι' ἑκατοντάδων λέξεων δένδρων, φυτῶν καὶ ἐρπετῶν. Ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ Λεξικοῦ τοῦτου ἀπετελεῖτο ἐκ σελίδων 511, ἡ δὲ δευτέρα ἐξ 908. Εἰς τοὺς σπουδαζοντας τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο Λεξικὸν εἶναι πολύτιμον βοήθημα. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ταχέως θὰ ἔχωμεν καὶ τὸ Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, πρὸς σύνταξιν τοῦ ὁποῦ ἀπὸ πολλοῦ καταγίνεται.

Μ. Κωνστ.